

Carl-Erik
Schulz
(red.):

OLJE- PENGENE

-kan de brukes?



OKTOBER
RAPPORT★

Carl-Erik
Schulz
(red.): **OLJE-
PENGENE**
-kan de brukes?

OKTOBER RAPPORT

— aktuelle debattbøker:

Jan Myrdal: Kampucheas skjebnetime

Pål Steigan, Per Gunnar Gabrielsen,

Per Lund, Egil Fossum: Krig i vår tid

Per Gunnar Gabrielsen: — Et sterkt, uavhengig forsvar!

Trygve Holm: Supermaktsillet i Midt-Østen

Carl-Erik
Schulz
(red.): **OLJE-
PENGENE**
-kan de brukes?

Forlaget Oktober A/S
Oslo 1981

*Carl-Erik Schulz (red.):
OLJEPENGENE
— kan de brukes?*

© Forlaget Oktober A/S, 1981

*© Omslagsfoto: Samfoto
1. opplag, mai 1981
Trykt hos Grimshei Trykkeri A/S, Oslo 1981
ISBN 82-7094-290-1*

Forord

Denne boka er et utgangspunkt for debatt om politiske linjer når det gjelder bruk av inntektene fra oljevirksheten på norsk kontinentalsokkel. Boka er laget av medlemmer i AKP(m-l)s utvalg for økonomiske utredninger. Redaktøren, Carl-Erik Schulz, er leder for utvalget.

Vi har rettet inn arbeidet med boka på å gi stoff som kan brukes i den aktuelle debatten om bruk av oljepenge- ne. Vi tror at mange trenger kunnskaper og argumenter til denne debatten. Dette er en debatt som angår levestandardene våre i kanskje flere generasjoner framover, og til nå har «ekspertene» hatt scenen alene. Vi ønsker å nå den vanlige politisk interesserte leser, og håper å kunne gi både faktiske kunnskaper, argumenter og appetitt på å kaste seg inn i denne debatten.

Tallmaterialet har vi i hovedsak hentet fra offentlig statistikk og stortingspublikasjoner. I noen tilfeller ville vi sjøl ha valgt andre beregningsmåter enn det som er brukt i kildene, men vi holder oss likevel til myndighetenes tall fordi vi antar at det gir bedre slagkraft i argumentasjonen.

Vi har konsentrert oss om en del av oljepolitikken, og en del av den økonomiske politikken. Oljepolitikk omfatter mye mer enn vi tar opp her, f.eks. sikkerhetsspørsmål, miljøspørsmål, oljearbeidernes strategi, offshoreindustrien, petrokjemiske anlegg i Norge — og hele energidiskusjonen. Noen av disse områdene berører vi, men vi prøver ikke å si mer enn det vi mener er nødvendig for vår problemstilling.

Vårt poeng har vært å behandle ett spørsmål relativt grundig, og så la mange andre forbli ubesvart. Vi prøver likevel å peke på steder der andre spørsmål får betydning for analysen av oljeinntektene.

Den økonomiske politikken — ja økonomiske spørsmål i det hele tatt — betyr svært mye for politisk debatt i Norge. Dette er et område der bl.a. AKP(m-l) har gjort relativt lite. Vi håper at leserne kan bidra til å korrigere feil og utdype de problemstillingene vi tar opp.

De forskjellige kapitlene i boka er til dels skrevet av forskjellige bidragsyttere, som så har diskutert resultatene sammen og redigert boka til en helhet.

Synspunktene i boka er ikke nødvendigvis uttrykk for AKP(m-l)s linje i disse spørsmåla. I et utkast til Arbeidsprogram for AKP(m-l) som skal drøfte i 1981, vil du finne forslag om hva som bør være AKP(m-l)s syn på oljepolitiske spørsmål. Vi håper denne boka også kan gi mye materiale til den debatten.

Oslo, mars 1981

Innhold

Forord	5
Tabeller og figurer	11
Kapittel 1	
Hvilke spørsmål drøftes i boka	13
Et nødvendig forbehold	14
Hvor fins oljepengene	14
Betyr oljepengene ulykke?	15
Hva bør oljepengene brukes til?	16
Kapittel 2	
Et marxistisk utgangspunkt	18
Hva er oljeinntekter?	18
Stjeler vi oljepengene fra andre?	20
Produksjonen må øke under kapitalismen	23
Kriser under kapitalismen	25
Riktig å stille krav om økt forbruk	25
Oljen har gjort «kaka» større	26
Kapittel 3	
Perspektiver på markedet for olje	28
Oljen i norsk økonomi	28
Hvor lenge vil oljen vare?	30
Hvor mye vil oljen bety framover?	32
Hvor stor er Norge som oljeproducent?	35
Hvordan blir prisutviklinga?	36
Oljen og gassen i den totale energisammenhengen	38
Kapittel 4	
Hvor blir det av oljeinntektene?	41
Vet vi sikkert hvor mye olje som pumpes?	41
Slik skattlegges oljeselskapene	42

Selskapene betaler skatten på etterskudd	44
Bør oljen og gassen ilandføres i Norge?	45
Hvor tar pengene veien?	45
Oljepengene brukes i norsk økonomi	49
Oljepengene påvirker forholdet mellom import og eksport .	50
Oljeinntektene kan erstatte annen norsk eksport	51
Oljepengene fins — vi må stille krav til bruken av dem! . . .	52
Staten går med stort overskudd	54

Kapittel 5

Oljepengene og veksten ellers i økonomien	56
Norsk økonomi er åpen og sårbar, men oljen gir Norge en særfordel	56
Hvordan er utsiktene framover?	59
Hvordan kan oljepengene gå inn i økonomien?	60
Oljepengene skaper vekst i økonomien	61
Norge er mer enn industrien	63
Kommer oljeinntektene i tillegg til eller i stedet for andre inntekter?	65

Kapittel 6

Hvilke muligheter har vi for å bruke

oljeinntektene?	67
Oljen er verdier «på lager»	67
De tekniske løsningene tjener ulike klasser	68
Hvilke alternativer fins?	69
Hva skal vi kreve at oljepengene brukes til?	70
Oljepenger i Norge til investering eller konsum?	71
Hva må med i vurderinga av bruk av oljeinntektene?	73
Hva med norsk sjølberging og et allsidig næringsliv?	74
Oljeinntekter og økte lønninger	76
Billigere bensin og olje?	77
Hva vil skje i en oljeøkonomi hvis det blir krig?	78

Kapittel 7

Hva skjer i Norge hvis oljepengene blir brukt innen- lands?

lands?	80
Viktig å analysere virkningene	80
Oljepengene i Norge gir økt etterspørsel	80
Økt etterspørsel gir flere arbeidsplasser	81
Hva med inflasjonen?	84

Omstillinger, nedlegninger og flytting	85
Oljeinntektene stiller Norge i en spesiell situasjon	88
Er Olje-Norge rosenrødt?	88
Hvor sterke endringer i næringsstrukturen?	89
Et forsøk på å beskrive hva som kan skje	90
Kan vi hindre en slik utvikling?	94
Skal vi passivt godta utviklinga?	95
Veie fordeler mot ulemper.	95
Noen viktige krav i oljeøkonomien	96
Oljepenger til å sikre distriktene?	97
Oljeforedling i Norge?	97
Næringspolitikk er mer enn oljepenger.	98
Utviklinga er mer enn olje.	99
Hvordan vil næringsutviklinga innvirke på klassestrukturen i Norge?	100

Kaptittel 8

Borgerskapets strategi for å sikre seg

oljeinntektene	102
Oljeselskapene mot norsk kapital	102
Kapitaleksportører	104
Kapitaleksportører mot statsbyggere.	105
Statoil — gjøkungen i reiret	106
Statoil tar oljepenger.	108
To veier mot statskapitalisme	108
Et skille i 1980.	109
Venstre og Industriforbundet som imperialismens støtter	109
Fortsatt mørke tider	110
Betale ned utenlandsgjelda?	111
Partiene og oljeinntektene.	111

Kapittel 9

Hvilke krav skal vi stille til bruk av oljepengene?

Administrere pengesekken eller kjempe for å få den?	115
Vi er imot at oljeinntektene går til kapitaleksport	116
Oljevirkksomheten må nasjonaliseres	117
Vår nasjonale sjølstendighet	118
Oljepengene må brukes i Norge!	118
Innenlands bruk som ikke er bra	119
Hva skal så pengene brukes til?	120
Ingen økning av utvinningstakten, ingen boring nord for 62°	120
Kamp mot arbeidsløshet og flyttepress	121

Kapittel 10

Oljens betydning for sosialismen i Norge 123

Kampen om oljepengene blir en annen	124
Utvinningstakt	124
Plan for hva oljeinntektene skal brukes til.	125
Hvordan skal vi forvalte oljeinntektene?.	125
Oljen en fordel for norsk sosialisme	127
Problemer i norsk sosialisme.	128

Tillegg

Hva partiene mener 130

SV: Fra utkast til oljeprogram	130
DNA: Fra forslag til arbeidsprogram 1981—85.	131
NKP: Landsstyrevedtak om oljemilliardene	132
Venstre: Fra utredning om oljeinntektene, 1980	133
Fra utkast til program 1981—85	134
Høyre: Fra program 1977—81	134
Fra Høyres merknader i budsjettdebatten høsten 1980. . .	136
Kr. Folkeparti: Fra forslag til handlingsprogram 1981—85. .	137
Senterpartiet: Fra utredningen «Oljevirkksomheten og norsk samfunnsutvikling», 1981	138
AKP(m-l): Fra forslag til arbeidsprogram, våren 1981, Oljeinntektene i norsk økonomi	139

Litteratur 143

Tabeller og figurer

<i>Tabell 1: Historisk produksjon av olje og gass</i>	29
<i>Tabell 2: Noen hovedtall for utviklingen av olje- virksomheten 1974-1980</i>	29
<i>Tabell 3: Statsbudsjettet. Skatter og avgifter i peri- oden 1973-1981</i>	29
<i>Figur 1: Illustrasjon på et mulig område for fram- tidig produksjon fram mot midten av 1990-årene . .</i>	31
<i>Figur 2: Bruttoproduksjonen under ulike produk- sjonsnivåer og moderat prisutvikling</i>	33
<i>Figur 3: Påløpne skatter og avgifter ved ulike pro- duksjonsnivåer og moderat prisutvikling</i>	34
<i>Tabell 4: Verdens råoljeproduksjon 1978 og 1. halvår 1979</i>	35
<i>Tabell 5: Indeks for utviklingen av råolje- produksjonen i verden totalt og i OPEC 1973—78 .</i>	36
<i>Figur 4: Prisutviklingen for Arabisk Lett fra Saudi-Arabia 1972—79</i>	37
<i>Tabell 6: Verdens energiforbruk fordelt på energikilder 1978</i>	39
<i>Tabell 7: Produksjonsavgift og skatt av overskudd på oljeinntekter 1978—81</i>	43
<i>Figur 5: Hvor tar oljeinntektene veien?</i>	47
<i>Tabell 8: Statens påløpne inntekter og utgifter 1970—80</i>	54
<i>Figur 6: Produksjonsindeks 1909—80</i>	57
<i>Figur 7: Industriproduksjon i utvalgte land 1976— 80</i>	58
<i>Tabell 9: Sysselsetting og bruttoprodukt etter næ- ring 1980</i>	64

<i>Figur 8: Arbeidsmarkedet. Sesongkorrigerte tall for registre arbeidsløse og ledige plasser 1977—80. . .</i>	82
<i>Tabell 10: Hovedtall for økonomien 1980 og 1990 under to alternative måter å bruke oljeinntektene på.</i>	91
<i>Tabell 11: Arbeidskraft etter næring 1980 og 1990 .</i>	93
<i>Figur 9: Statoil-konsernets omsetning.</i>	106
<i>Figur 10: Statoil-konsernets resultat før og etter skatt.</i>	107

KAPITTEL 1

Hvilke spørsmål drøftes i boka ?

Norge er blitt en oljestat. Allerede i dag er inntektene fra oljevirkksomheten større enn fra industrien, og oljeinntektene vil øke. Det er realistisk å regne med at oljeutvinninga vil vare i minst hundre år. Oljen har skapt nye arbeidsplasser, og mange setter stor lit til at den i årene framover skal erstatte virksomhet som forsvinner.

Samtidig sier myndighetene at Norge har økonomiske vansker, og at vi må regne med innstramminger i tida som kommer. Oljen løser på langt nær alle problemer, og det skaper nye problemer å bruke oljepengene i Norge. Tilsynelatende er dette sjølmotsigende, og folk har mange ubesvarte spørsmål: Hvor tar oljepengene veien? Er ikke oljepengene vanlige penger, og hvorfor er det så umulig å bruke disse milliardene på fornuftig vis? Er det sant at det fører til store ulykker hvis oljepengene blir brukt *i Norge, til folks beste?*

Vi vil slå fast at oljepengene eksisterer. Vi mener det er mulig å legge opp til en oljepolitikk som kommer det arbeidende norske folket til gode. Det er mulig å bruke oljemilliardene innenlands, og vi mener det er fornuftigere enn å investere dem i kjempeprosjekter og ren kapitaleksport til utlandet. Slikt tjener bare staten og noen få superkapitalister. Men bruk innenlands krever styring og kamp for bruksmåter som tjener folkets behov. Og aller først en del grunnleggende opplysning-

ger om hva olje, oljeinntekter og oljevirkksomhet er og fører med seg. Denne boka er et forsøk på å stille enkelte viktige spørsmål — og gi noen nødvendige svar.

Et nødvendig forbehold

Noen er prinsipielt mot å pumpe opp oljen i Nordsjøen. Vi står ikke for et slikt syn. Men vi vil understreke at den måten oljevirkksomheten drives på i dag, ikke er forsvarlig, og at tempoet det legges opp til framover er for høyt. Det er forbundet med stor risiko å utvinne olje under slike forhold som i Nordsjøen, og i dag er sikkerheten både for menneskene og mot utblåsing for dårlig. Folk arbeider på riggene uten nødvendig opplæring, og den oljevernberedskapen som nå fins, gir ingen effektiv beskyttelse mot større oljesøl. Særlig nord for 62° vil en ukontrollert utblåsing føre til katastrofe for sjøfuglene og betydelige skader på livet i havet. Av disse grunnene er det riktig å gå mot å øke utvinningstakten og mot boring nord for 62° i dagens situasjon.

Dessverre er det ikke vi som fastlegger tempoet i oljevirkksomheten. Både Høyre og Arbeiderpartiet går inn for en opptrapping. Da er det realistisk å gå ut fra at den økinga i utvinning som er planlagt, blir gjennomført. Når situasjonen er slik, vil vi selvfølgelig delta i diskusjonen om mest mulig fornuftig bruk av de milliardene som pumper opp av havet.

Hvor fins oljepengene?

Norge får allerede betydelige oljeinntekter fra Nordsjøen. I 1980 ble 18 milliarder kroner innbetalt i skatt og avgift til staten, og vi ble 7 — 10 milliarder rikere enn beregnet fordi oljeprisene steg mer enn forutsatt! Hvor

blir det av disse pengene? spør folk. Er det noen som holder dem skjult? Vi vet at de store lånene i utlandet koster flekk og skal betales tilbake. Vi vet også at Statoil har fått lov til å beholde den første milliarden i overskudd som ruller inn i kassa i 1981. Men likevel?

Dessverre fins ikke oljemilliardene i store skjulte pengesekker et sted langt inne hos statsbyråkratene og storkapitalistene. Oljepengene er allerede i omløp. Regjering og borgerskap er i full gang med å bruke dem. Og de legger planer for videre bruk og mer bruk til sine formål. Desto viktigere blir det da å etterspore disse pengene, og avdekke planene for bruken i årene framover.

Det er ingen som sitter på oljemilliardene, men de fins, og mange løper fort av gårde med dem for å stikke dem i egne lommer — hvis ingen stanser dem.

Betyr oljepengene ulykke?

Når regjeringa og Industriforbundet snakker om oljepengene, høres det ut som det bare blir elendighet av å bruke dem til folks beste. Slipper vi oljepengene løs, er også helvete løs — med kjøpepress, inflasjon og ødelagt konkurranseevne. Vi får inntrykk av at Norge står overfor et vanskelig og nesten uløselig problem. Fornuftig bruk ser ut til å være umulig. Det er ikke sykepleiere vi pumper opp fra Nordsjøen, har det vært sagt.

Vi vil påstå at det går an å finne fram til bruksmåter som gjør slike dystre spådommer uberettiget. Riktignok skaper innenlands bruk av Nordsjø-milliardene omstillingsproblemer, men det er fullt mulig å føre en politikk som reduserer og kontrollerer vanskelighetene. Omstillingene som vi ville fått om Norge ikke hadde oljeinntekter, ville blitt andre, men langt større. Det går an å finne fram til bruk som fører til bedre vilkår

for folk i Norge, bruk som øker både velstand og trivsel. Det er ikke nødvendig med kapitaleksport og superinvesteringer som hovedløsning for olje-Norge inn i år 2000.

Oljepengene betyr ikke ulykke. Satt på spissen kan vi si at det er sykepleiere vi pumper opp fra Nordsjøen — hvis det er det vi ønsker og planlegger fram mot.

Hva bør oljepengene brukes til?

Det eneste spesielle med oljepengene er at det er slike mengder av dem — så store beløp. De kan selvfølgelig brukes til nøyaktig det vi bestemmer oss for å bruke dem til, som andre penger. Like selvfølgelig gir bruken forskjellige virkninger, avhengig av hvor mye vi bruker og hvor fort. Det har også stor betydning hva vi velger å prioritere: Privat forbruk, offentlig forbruk, investeringer. Som en viktig regel kan vi stille opp at vi bør kreve oljepenger til det samme som vi ville bruke andre penger til hvis vi hadde flere av dem. Den eneste begrensningen ligger i at vi ikke kan bruke de samme pengene flere ganger, men det er heller ikke spesielt for akkurat oljemilliardene.

I denne boka vil vi gå inn på en del måter å bruke oljepengene på, samtidig som vi ser på virkningene av bruken. Vi vil antyde krav til bruken under vårt nåværende kapitalistiske system, og se litt på bruk i et sosialistisk Norge. Og vi vil hele tida understreke at det er styrkeforholdet mellom klassene i landet vårt som avgjør hvem som får mest av «oljekaka». De som er sterkest kan stikke mest penger i lomma. Fordelinga er et resultat av klassekamp. Samtidig vil sammensetninga og størrelsen av klasser og lag i Norge bli endret som et resultat av oljepengene og de omstillingene bruken av dem fører med seg.

Boka er ikke ment som en fullstendig og detaljert

katalog over all slags bruk av oljepengene og virkningene av dem. Målsettinga har vært å se på noen viktige prinsipielle og praktiske spørsmål, og antyde hvordan vi mener det vil være fornuftig å stille krav til bedrifter, politikere og myndigheter. Detaljene må utformes i hvert enkelt tilfelle, på de forskjellige steder og frontavsnitt. Det er opp til oss alle å stille de riktige kravene og slåss for å få dem gjennomført. Bare da kan oljemilliardene gi arbeiderklassen og folket i Norge de forbedringene det nå er mulig å oppnå.

Kapitlene bygger ikke på hverandre, og må derfor ikke nødvendigvis leses etter hverandre.

KAPITTEL 2

Et marxistisk utgangspunkt

Hva er oljeinntekter?

Norge har store oljeinntekter, og i framtida vil de bli enda større. Disse inntektene vil stå for en økende andel av landets totale inntekter, og av statens inntekter. Og oljeinntektene gjør at landets inntekter og statens inntekter vokser raskere enn de ville gjort om vi ikke hadde funnet olje.

Verdiskapinga i Norge er de inntektene som skapes i Norge gjennom produktivt arbeid. En del av de skapte verdiene (nasjonalproduktet) forsvinner utenlands, gjennom renter, avdrag og utbytte til utenlandske banker og investorer. Derfor er *den disponible inntekten* i Norge ikke det samme som verdiskapinga. Men dette burde ikke være avgjørende for vår politikk. *Hvem* som sitter på merverdien, om det er utenlandske eller norske kapitalister, er ikke avgjørende for hvilke krav vi stiller for hvordan verdiene skal disponeres.

Inntekter, verdier, skapes ved arbeid. De verdiene som blir igjen etter at arbeiderne har fått utbetalt sin lønn, utgjør overskuddet, profitten. Hvor stor del av verdiskapinga arbeiderne får utbetalt, og hvor mye som blir igjen som profitt, avgjøres gjennom klassekamp. Det avgjørende her er styrkeforholdet mellom klassene. Arbeiderklassens styrke avhenger av politisk og taktisk kunnskap, organisatorisk evne og av «markedet», dvs. i hvilken grad det er arbeidsløshet eller mangel på arbeidere.

Kapitalismen er anarkistisk. Bedriftene slåss ikke bare med arbeiderne om lønna. De slåss også med hverandre om markeder, priser, om innflytelse i statsapparatet etc. De sterkeste kapitalistgruppene vil være i stand til å prise sine produkter spesielt høyt. På denne måten får de en større del av profitten i samfunnet enn de skulle hatt om profittraten var lik for alle kapitalister. Andre bedrifter vil tilsvarende få en mindre del. Denne omfordelinga skjer bl.a. av disse grunnene:

— Monopoler vil ha makt til å sette prisene sine spesielt høyt, siden de har makt til å hindre eller bremse nyetableringer og konkurranse. De får derfor en ekstra monopolprofitt, som i siste instans betales ved lavere profittrater i de ikke-monopoliserte næringene. Slike monopoler kan ha sin basis i politisk makt, f.eks. mulighet til å skaffe seg statlige konsesjoner, dispensasjoner osv., som favoriserer bestemte næringer eller bedrifter. De kan også være rene statsmonopoler, eller de kan være monopoler i kraft av sin dominerende størrelse.

— En bedrift som har kontroll over en naturressurs som er begrenset, vil tilsvarende ha en monopolstilling og vil kunne sette prisene opp. Ekstraprofitten i slike tilfeller kalles for *grunnrente*, siden den skyldes bedriftens kontroll over spesielt rik grunn. Også her skapes verdiene ved arbeid, men kontrollen over disse attraktive grunneiendommene gir mulighet for å tvinge igjennom en omfordeling av merverdi i grunneierens favør.

Oljevirkksomheten i Nordsjøen (og etter hvert i Nordskehavet) er preget av:

— Store selskaper som består dels av internasjonale kjempekonsern og dels av statseide norske selskaper. Dette er enheter med stor makt som gir dem muligheten til å innkassere monopolprofitter. Selskapene er sterke nok til å hindre nye selskaper i å etablere seg i bransjen slik at markedet blir tatt fra dem.

— Høy grunnrente, siden antall utvinnbare oljefelt i verden er begrenset. Nordsjøoljen er dessuten av høy kvalitet og ligger nær de store markedene. Den gir dermed grunnlag for *ekstra høy grunnrente (differensialrente)* ut over den vanlige grunnrenten som følger med et middels godt oljefelt. Differensialrenten varierer sterkt fra felt til felt i Nordsjøen. Oljen koster det samme fra alle felt, men for noen felt er produksjonskostnadene høyere enn for andre felt.

Betydningen av monopolprofitt og grunnrente er avhengig av hvor godt selskapene er i stand til å etablere og utnytte makt. Figur 4, kapittel 3, viser prisutviklinga på råolje på verdensmarkedet. Spesielt tydelig ser vi hvordan prisen skjøt i været i 1974 da OPEC fikk organisert fellestiltak blant de oljeproduserende landene og dermed fikk utnyttet sin kartellposisjon.

I kapittel 4 skal vi drøfte hvordan oljeinntektene fordeles seg. I Økonomisk Utsyn 1980 fra Statistisk Sentralbyrå er det beregnet et anslag på ekstraprofitten i oljesektoren. De kommer fram til at «normalprofitten» (= samme avkastning av kapitalen som i industrien) er 3 milliarder, mens staten og oljeselskapene tar inn 34 milliarder. Ekstraprofitten er grunnrente + monopolprofitt ut over industriens nivå. Denne ekstraprofitten — kalt «oljerenten» — utgjør 91% av profitten og 89% av verdiskapinga i oljeutvinninga. I forhold til kapitalbeholdningen *blir den totale profitraten 79%* — hvorav 7% er normalprofitt, og *72% er grunnrente og monopolprofitt*. For kapitalistene i stat og oljeselskaper er oljen et eventyr!

Stjeler vi oljepengene fra andre?

Monopolprofitt og høy grunnrente på Nordsjøoljen, og sterkt innslag av internasjonale konsern, fører til at omfordelinga av profitten i stor grad skjer mellom lan-

dene. En del av inntektene fra oljesektoren er inntekter oljeselskapene skaffer seg gjennom sin sterke stilling på verdensmarkedet. *Det betyr at oljepengene for en stor del er imperialistisk superprofitt og grunnrente*, og i mindre grad skapt av oljearbeidernes fysiske arbeid.

Er det da slik at arbeiderne i Norge utbytter andre land når de krever å få del i de store oljeinntektene?

I hovedsak er monopolprofitt og grunnrente omfordeling av merverdien. Hadde oljeselskapene latt være å ta grunnrente og monopolprofitt, ville profitten blitt høyere i noen andre bransjer og land. Men det er opplagt at høye oljepriser også vil ramme arbeidende folk i andre land, også enkelte land i den tredje verden.

Skal Norge derfor gå inn for lavere oljepriser på verdensmarkedet? I så fall vil vi bidra til å bryte OPEC-kartellet ned. De som vil tjene på det, er distribusjons-selskapene som kjøper olje fra de nasjonale selskapene i OPEC.

Det er viktig å skille mellom prisen på råolje (vist i figur 4, kapittel 3), og prisen på raffinert olje og oljeprodukter. I hovedsak er de internasjonale oljeselskapene kjøpere av råolje og selgere av raffinert olje og oljeprodukter. Ved sitt monopol på raffinering, bearbeidelse og distribusjon har de på denne måten i lengre tid holdt produsentlandene unna grunnrenten, og innkassert den sjøl sammen med monopolprofitt på foredlings- og distribusjonsleddet. Ved oljeaksjonen i 1974 greide OPEC å bryte denne tradisjonen og sikre seg en større del av oljerikdommene sjøl. Som alltid når noen greier å slå et slag mot slike monopoler, prøver selskapene å kompensere dette ved å velte nye byrder over på andre. Det er dette som er årsaken til de vanskelighetene enkelte land nå har fått med oljeprisene. Landene er avhengige av raffinert og distribuert olje, dvs. av de prisene selskapene setter.

I Norge er oljeselskapene til dels både råvareprodusenter (de utvinner råolje) og distributører/foredlere.

Det vesentligste av råoljen videreføres innen selskapene sjøl, slik at det foregår lite salg av råolje ut av selskapene.

Produksjonsavgiften til staten fastlegges ut fra prisen på råolje. Når selskapene «selger» den norskproduserte råoljen til sine egne distribusjonsselskaper og foredlingsbedrifter i utlandet, er det råoljeprisen som bestemmer hvor mye skatt de skal betale av overskuddet i Norge. Derfor er selskapene også her interessert i at denne prisen skal være så lav som mulig. Denne prisen fastsettes nå av staten ut fra prisnivået på verdensmarkedet. Reduserte oljepriser fra norsk side vil derfor bare bety økte profitter for oljeselskapene og reduserte skatteinntekter i Norge. Reduserte priser på *ferdige oljeprodukter* vil derimot være til stor hjelp for folk både i Norge og i andre land.

Skal vi få til noe slikt, må vi bryte oljeselskaperenes makt. Det er ingen lett oppgave. I USA har det nylig vært svære aksjoner, nærmest oppløp, mot oljeselskaperenes pris- og rasjoneringspolitikk, uten at det har fått noen åpenbar virkning. Et krav vi bør stille i Norge, er i hvert fall full nasjonalisering av all oljeutvinning og oppbygging av eget distribusjons- og raffineringssapparat i Norge. Dette er delvis gjort ved Statoil og Norol. Her bør skrittet tas fullt ut, samtidig som vi reiser krav om bedre politisk kontroll over disse to statsmonopolene. I dag er kontrollen av Statoil i all hovedsak bare formell, ikke reell.

Oljeinntektene er altså i hovedsak monopolprofitt og grunnrente, i noen grad verdier skapt ved arbeid. Monopolprofitt og grunnrente er fortjeneste oljeselskapene er i stand til å få hånd om på grunn av sin makt og kontroll over en begrenset råvare. For folk i Norge er det ikke mulig å avskaffe kapitalismen i oljesektoren aleine. Spørsmålet er ikke *om* oljen skal gi grunnlag for monopolprofitt og grunnrente. Derimot foregår det en kamp om *hvem* som skal få glede av disse rikdom-

mene. Skal de bli i selskapene eller skal de inn i statskassen? Skal de i så fall brukes til nyttige eller unyttige formål — til sykehus eller terrorpoliti? Skal oljepenge- ne brukes til skattelette og økt kjøpekraft? Det er dette kampen står om nå, og som vi tar opp i denne boka.

En linje om å si nei til oljeinntektene fordi det er grunnrente og imperialistisk omfordeling, vil i realiteten være å la oljeselskapene internasjonalt beholde penger vi ellers kunne slåss om å få i hvert fall små deler av.

Uansett om verdiene er skapt gjennom arbeid eller skyldes omfordeling mellom landene (grunnrente, monopolprofitt), har Norge en verdimengde til disposisjon. Hele tida foregår det klassekamp om fordelinga av disse verdiene.

Produksjonen må øke under kapitalismen

Under kapitalismen er profitten målsettinga, formålet med produksjonen. Bedriftene eies eller kontrolleres av personer eller kapitalgrupper som ønsker størst mulig profitt for de pengene som settes inn i produksjonen. Denne profitten er differansen mellom produktenes verdi og produksjonskostnadene (lønn, råvarer pluss maskinslitasje).

Kapitalistene blir aldri fornøyd med den profitten de har. De vil bli større og øke kapitalmengden. Om noen skulle ønske å stå på stedet hvil, vil de fort bli utkonkurrert av andre som greier å ekspandere og vokse seg sterke.

For at det skal bli noen profitt, må varene bli solgt. Skal omsetninga øke, må det selges mer det ene året enn året før. Markedet må øke. Så lenge kapitalistene øker produksjonens omfang, øker også behovet for investeringsvarer og råvarer. I tillegg trenger kapitaliste-

ne flere arbeidere for å kunne ekspandere, og disse arbeiderne bruker lønna til mat, klær osv. Selve produksjonsøkninga skaper dermed et marked for å ta unna noe av den økende produksjonen.

På grunn av den tekniske utviklinga trengs det stadig mindre arbeidskraft for å produsere samme mengde varer. For å akkumulere, for å øke profitten, må varemengden øke desto mer. Samtidig blir det stadig relativt billigere å produsere de nødvendige forbruksvarene. Arbeidskraftas verdi synker i takt med varenes verdi. Arbeiderne kan med andre ord leve like bra med en stadig synkende andel av verdiskapinga i bedriften. Dette fører til at lønna stiger langsommere enn produksjonen. Dette gjelder for den enkelte så vel som for hele landet, sjøl om sysselsettinga skulle gå noe opp på grunn av økt produksjon. Før eller seinere kommer en derfor til et punkt hvor det kjøpekraftige markedet for forbruksvarer er metta. Ekspansjonen må stoppe opp.

Kan ikke ekspansjonen bare stoppe? La oss stanse når vi har markedsmetting og leve på grønn nullvekst etter det. Men så enkelt er det ikke. Kapitalismen er anarkistisk. Det blir kamp om markedene. Alle vil prøve å sikre seg sjøl ved å ekspandere i håp om å klare å presse ut andre. Den kapitalisten som stanser opp først, vil bli presset ut først. Videre vil ikke maskinfabrikanten umiddelbart merke at forbruksvaremarkedet er metta. Maskinene har dessuten nokså lang levetid. Bedriftene kjøper inn produksjonsutstyr etter hvordan de tror salget vil utvikle seg i mange år framover. Derfor vil kapasiteten ligge langt over behovet allerede den dagen markedsmettinga slår til. Og på grunn av langsiktige avtaler vil den forsette å øke lenge etter dette. Når det hele med tida stopper opp, vil det være en voldsom overkapasitet til stede. Det trengs en kraftig nedgang og ei krise for å få vekk denne overkapasiteten.

Kriser under kapitalismen

Krise i kapitalismen skyldes altså overproduksjon, dvs. at den kjøpekraftige etterspørselen ikke holder følge med produksjonen. Det betyr at en politikk for økt forbruk er en politikk mot kriser. En politikk for redusert forbruk er en politikk for økt profitt, for økte investeringer, for å skjerpe motsigelsen mellom produksjonskapasitet og avsetningsmuligheten i markedet.

Betyr dette at vi kan unngå kriser bare ved å kreve økt forbruk? Nei, det kan vi ikke. Skulle det lykkes, måtte vi få gjennomført en forbruksøkning i takt med den økte produksjonen. Det ville bety at kapitalistene ble nektet å øke profittmarginene sine. Det ville si at produksjonen måtte innrettes mot å dekke folks behov for varer framfor å øke profitten til kapitalistene. Det ville med andre ord si at vi måtte skaffe oss et sosialistisk samfunn, hvor produksjonen ble styrt av folkets behov og ikke kapitalistenes profittjag.

Det er reformisme å tro at hele innrettinga på produksjonen kan forandres bare ved at vi stiller velferdskrav. I et borgelig klassesamfunn vil det aldri være mulig å få gjennomført dette uten samtidig å overta statsmakta, dvs. å styrte borgerskapet gjennom en sosialistisk revolusjon.

Riktig å stille krav om økt forbruk

Men det er fullt mulig å stille krav, og langt på vei kan det også være mulig å presse fram reelle forbedringer. Det skal vi gjøre. Samtidig er en kamp for økt forbruk en god metode for å slåss mot krisetendensene i et kapitalistisk samfunn.

Oljepengene gjør det mulig for staten å føre en sosialdemokratisk motkonjunkturpolitikk, en politikk som øker etterspørselen og dermed skaper grunnlag for

vekst i produksjonen. En slik politikk kan gjennomføres ved:

- reduserte skatter og avgifter
- solide lønnsoppgjør
- prisstopp, dvs. tiltak som øker folkets kjøpekraft.

Det første reduserer de offentlige inntektene, de andre rammer profitten. Den samme politikken kan også gjennomføres ved

- økte offentlige utgifter til fellesformål som sykehus, kollektivtransport etc.

Slike tiltak vil styrke fellesforbruket og er en utmerket måte å øke etterspørselen på. Dette øker de offentlige utgiftene.

Når en slik politikk ikke vil løse kapitalismens kriser, skyldes det at borgerskapet ikke vil finne seg i at pengene blir brukt til folks beste i stedet for til profitable formål. Det er jo nettopp denne handlemåten, tran-gen til akkumulasjon, som skaper krisene. Men det bør like fullt reises som politisk krav at borgerne skal handle annerledes, og at staten skal ta fra monopolene og dekke folkets behov.

Oljen har gjort «kaka» større

Oljeinntektene gir staten og deler av det norske borgerskapet mye større inntekter enn før. I en slik situasjon er det lettere å presse staten politisk. I den grad vi klarer dette, vil vi sjølsagt bedre levevilkårene for folk i Norge. Dermed vil vi også motvirke overproduksjonskrisa. Det vil derfor også være en politikk for økt sysselsetting. Dersom borgerskapet vinner fram med sitt krav om «moderate» lønnstillegg og stramme offentlige budsjetter, vil det bety lavere levestandard og økt arbeidsløshet. Dette gjelder uansett oljepenger eller ikke.

At oljepengene eksisterer, burde gjøre det lettere å mobilisere politisk bak krav om økte inntekter og offentlige ytelser. Vi krever simpelthen å få del i rikdomene. Det burde også gjøre det politisk vanskeligere for borgerskapet å avvise kravene. Dersom vi klarer å bryte gjennom den borgerlige propagandaen med innstramming og ideer om at oljepenger er farlige, skulle vi kunne oppnå resultater. Men da må vi få fram fakta om oljemilliardene og om sammenhengen mellom økte inntekter og sikre arbeidsplasser. Vi må få fram at oljepengene har gjort Norge rikere, og at «kaka» er blitt større.

KAPITTEL 3

Perspektiver på markedet for olje

Oljen i norsk økonomi

Produksjonen av olje og gass på den norske kontinentalsokkelen i Nordsjøen har økt eksplosivt de siste årene. Alt i 1975 passerte produksjonen Norges eget årsforbruk av olje. Det har de senere årene ligget på 7—8 mill tonn. Tabell 1 viser utviklingen i olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel.

Oljesektoren slår ut i norsk økonomi på mange måter. Tabell 2 fra Nasjonalbudsjettet 1981 viser en del hovedtall.

Denne oversikten gir oss en del viktige poenger som det er nyttig å ha klart for seg:

- Vi ser at *verdien* av produksjonen har økt raskere enn mengden. (Sammenlign tallene på første linje i tabell 2 med totaltallene i tabell 1 over historisk produksjon.) Dette er uttrykk for økte oljepriser. Fra utgangen av 1978 til sommeren 1980 økte oljeprisene med 130%!
- Oljesektorens andel av totaløkonomien har endret seg radikalt på kort *tid* (linje 2 i tabell 2). Vi ser at den i 1980 utgjorde 15% av bruttonasjonalproduktet (BNP), mot bare 0,5% i 1974.
- Oljens betydning for norsk eksport har økt enda mer. Vi ser at den i 1980 utgjorde en tredel av eksporten mot bare knappe 1% i 1974 (linje 4 i tabell 2).

Tabell 1
Historisk produksjon av olje og gass

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Olje mill. tonn.	0,3	1,6	1,6	1,7	9,3	13,6	13,4	17,2	18,8	24,2
Gass mild. Sm ³	—	—	—	—	—	—	2,6	14,1	21,6	25,7
Mill. tonn oljeeenheter*). . .	0,3	1,6	1,6	1,7	9,3	13,6	16,0	31,3	41,4	50,0

*) Begrepet *oljeeenhet* som er brukt om summen av olje og gass i denne tabellen, er en felles betegnelse for produksjonsvolumet. Vanlig forkortelse er t.o.e. = tonn oljeeenheter.

Kilde: St.melding 53 (79/80) og Økonomisk Utsyn 1980.

Tabell 2
Noen hovedtall for utviklingen i oljevirksomheten 1974—1980

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980*)
Bruttoproduksjonsverdi olje, gass og rørtransport mill. kroner.	850	4 213	7 194	8 620	14 983	24 065	47 000
Sektorens andel av BNP	0,5	2,4	3,8	4,1	6,4	9,4	15
Eksport av olje og gass, mill. kroner.	490	3 497	7 036	8 600	14 839	23 965	44 800
Andel av total eksport i pst.	0,8	5,6	10,0	11,3	16,9	22,7	33
Innbetalte skatter og avgifter til staten, mill. kroner**)	121	209	1 958	3 122	3 819	6 552	17 860
Antall direkte sysselsatte, årsverk	600	1 000	1 600	2 400	3 500	4 800	5 500
Andel av total sysselsetting i pst.	0,04	0,06	0,10	0,14	0,21	0,28	0,3

*) Anslag.

**) P.g.a. at selskapene betaler skatten *etterskuddsvis*, vil de *pålopne* skatter og avgifter være høyere enn de *innbetalte*, (jfr. kapittel 4).

Kilde: St.meld 1 (1980—81): Nasjonalbudsjettet

Tabell 3
Statsbudsjettet. Skatter og avgifter i perioden 1973—1981.
Prosentvis fordeling.

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Merverdiavgift og avgift på investeringer m.m.	54	52	54	51	52	50	46	39	37
Ordinær skatt på formue og inntekt	16	19	20	19	16	18	19	16	13
Skatt og avgift på utvinning av petroleum*)	0	0	1	6	8	7	13	25	33
Andre skatter og avgifter	30	29	25	24	24	25	22	20	17
I alt.	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*) *Pålopne* skatter og avgifter, som er større enn innbetalt, fordi selsk. betaler etterskuddsvis.

Kilde: St. meld. 53 (1979—80) og St.meld. nr. 1 (1980—81).

- Den *direkte* sysselsettinga i oljevirksomheten (linje 6 + 7) er imidlertid liten, og vil neppe endre seg noe vesentlig. Den *indirekte* betydning for sysselsettinga som oljeinntektene vil kunne ha, er stor. Men det kommer vi tilbake til i annen sammenheng.
- Det poenget som kanskje mest har stått i fokus er *statens* inntekter av oljevirksomheten i form av skatter og avgifter til statskassen (linje 5). De har økt betydelig, fra 121 millioner kr i 1974 til 17,9 *milliarder* i 1980. Hvilken betydning dette har for statens totale inntekter ser vi av tabell 3.

Inntektene til statskassen fra oljesektoren har økt slik at de i 1981 er anslått å utgjøre ca. 33% (eller en tredel) av statsinntektene mot 1% i 1975. Inntektene fra oljen utgjør ennå mindre enn fra moms og investeringsavgift, men mer enn fra ordinær skatt på formue og inntekt.

Denne raske økningen skyldes følgende forhold: Først og fremst økningen i produksjonsvolumet. Deretter prisstigningen på olje. Den har ført til at skatten, som regnes av verdi og ikke mengde, har økt tilsvarende. Dessuten endringer i skattereglene som gjør at oljemonopolene nå betaler høyere avgiftssatser enn tidligere.

Hvor lenge vil oljen vare?

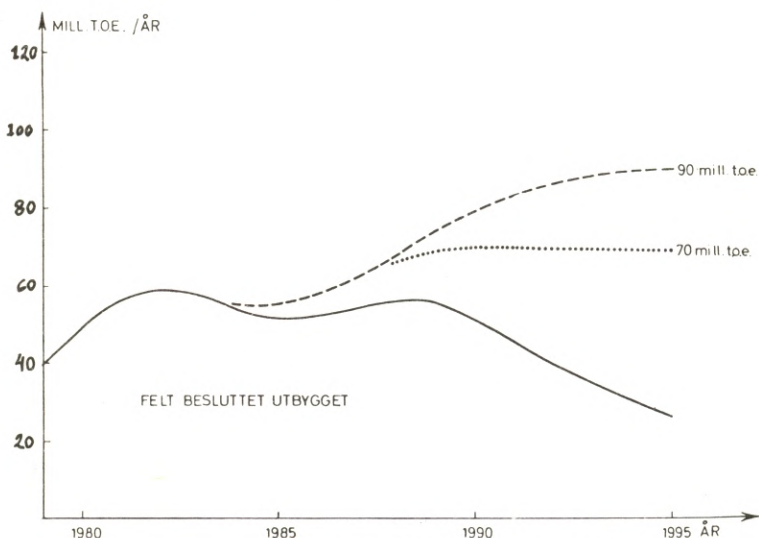
Så langt om situasjonen *i dag*. Men hva er perspektivene framover? Dette avhenger av en rekke forhold.

Det mest grunnleggende er kanskje dette: Hvor mye olje og gass ligger det i Nordsjøen, og hvor lenge vil den vare med den utvinning som oljemonopoler og regjering legger opp til? Er oljealderen en kort episode i Norges historie eller er det en epoke som vi i dag bare har sett innledningen til?

La oss se på hva regjeringa mener om disse spørsmålene. I Stortingsmelding nr 53, (1979-80), *Om virksomheten på den norske kontinentalsokke* har den skissert sine perspektiver på utviklinga i produksjonen av olje og naturgass de nærmeste 15 år. Regjeringa prognoser — målt i mill. tonn oljeenheter — er vist i figur 1.

Figur 1

Illustrasjon på et mulig område for framtidig produksjon fram mot midten av 1990-årene.



1) Produksjonsoppbyggingen vil bl. a. avhenge av når et transportsystem for gass kan tas i bruk, jfr. 2.4.2 og 2.4.4.

Kilde: Stortingsmelding 53 (1979-80).

I figur 1 bygger regjeringa på et anslag over antatt utvinnbare olje- og gassressurser på kontinentalsokken sør for 62. breddegrad på 4-5000 millioner tonn oljeenheter (t.o.e.). Som vi ser vil produksjonen fra de feltene som er besluttet utbygd, nå toppunktet i første

halvdel av 1980-årene med bortimot 60 mill. t.o.e. i toppåret.

Felt som kan bli besluttet utbygd i første del av 1980-årene og utover, vil kunne føre til at man i midten av 1990-årene kommer opp i 70 eller 90 millioner t.o.e. pr. år. (Det er med andre ord langt fram til det er mulig å nå det taket som regjeringa har satt for et moderat utvinningstempo, 90 mill. t.o.e. pr. år.)

Det er nå allment godtatt at det ligger ressurser under havbunnen på norsk sokkel som gir en varighet på minst 100 år for utvinning av olje og gass, sjøl om utvinningstakten øker helt til 90 mill. t.o.e. pr. år. Vi betrakter hundreårsperspektivet som realistisk og viktig å holde fast ved. *Det betyr at oljen er kommet for å bli i norsk økonomi og samfunnsliv i overskuelig framtid.*

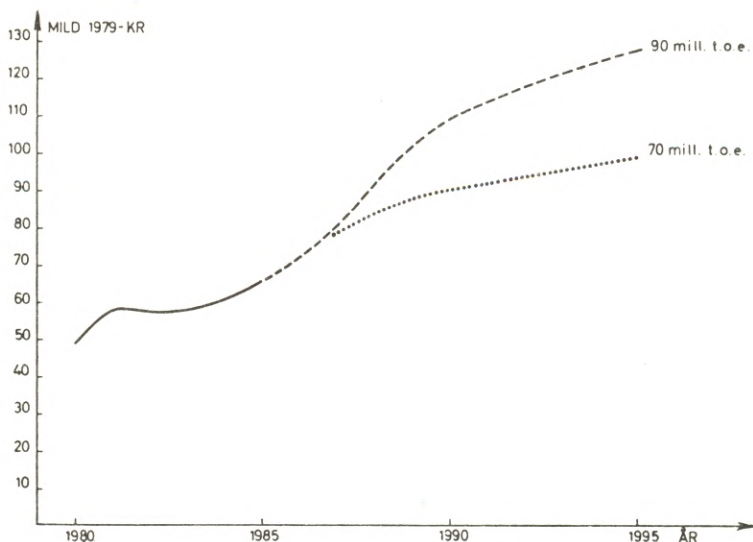
Hvor mye vil oljen bety framover?

Vi viste på figur 1 hvilke anslag regjeringa har for utviklinga i produksjonsvolumet. Hvordan dette slår ut i norsk økonomi henger ikke minst sammen med prisutviklinga på olje og gass. Det som er interessant her er utviklinga i *realpris*, dvs. i prisen på olje sett i forhold til prisen på andre varer. Regjeringa forutsetter at prisstigningen på olje vil ligge over den gjennomsnittlige prisstigningen. Dette innebærer økt realpris for olje og gass. I sine beregninger opererer regjeringa i stortingsmeldinga med tre alternative rater for stigning i realpris på olje: 1,8%, 2,8%, og 3,3%. I dag er det vanlig å operere med et anslag på 3%.

Tar vi utgangspunkt i meldingas anslag for moderat realprisutvikling (2,8%), blir produksjonsverdien i oljesektoren i midten av 1990-årene på mellom 100 og 125 milliarder 1979-kroner pr. år. I figuren nedenfor er det gitt ei framstilling av utviklinga over en 15-årsperiode.

Figur 2

Bruttoproduksjonsverdi under ulike produksjonsnivåer og moderat prisutvikling.



Kilde: Stortingsmelding 53 (1979-80).

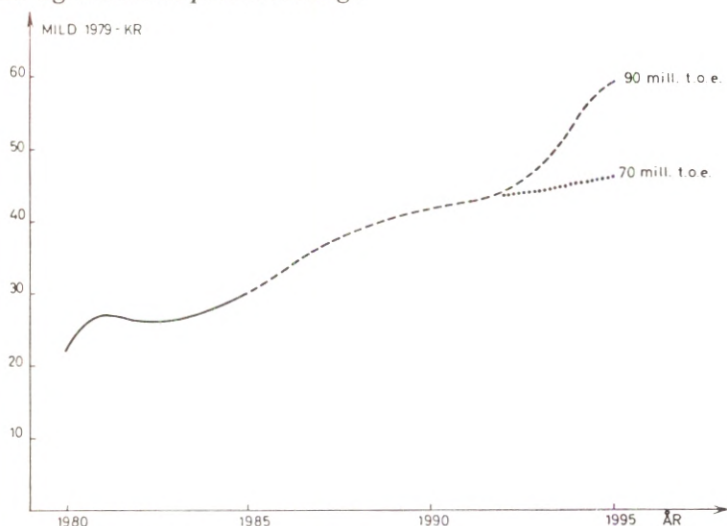
Som vi ser vil det bli en kontinuerlig stigning i produksjonsverdien bortsett fra noen få år i begynnelsen av 1980-årene. Sammenligner vi denne figuren med figur 1, som viser utvikling i produksjonsvolum, ser vi hvilken betydning realprisutviklinga har for verdien av produksjonen i årene framover.

En bruttoproduksjonsverdi på 100 til 125 milliarder kroner svarer til en andel av bruttonasjonalproduktet (BNP) på 20-25% ifølge regjeringas beregninger. Andelen i 1980 er 15% (se tabell 2 i begynnelsen av dette kapitlet). Dette gir oljesektoren plass som en stor, men ikke altdominerende sektor i Norges økonomi. Det er et langt skritt fra den økonomiske strukturen dette gir over til en ren oljeøkonomi, som f.eks. Libyas.

Staten vil få en sterk økning i sine skatter og avgifter fra oljesektoren. Vi bruker igjen en figur fra stortingsmeldinga som illustrasjon:

Figur 3

Påløpne skatter og avgifter ved ulike produksjonsnivåer og moderat prisutvikling.



Kilde: Stortingsmelding 53 (1979-80)

Som vi ser av figur 3, vil en opptrapping til en utvinningstakt på 90 mill. t.o.e. bety en tredobling av skatter og avgifter til staten: Fra omkring 20 milliarder 1979-kroner i 1980, til 60 milliarder 1979-kroner i 1995. Blir taket satt ved 70 mill. t.o.e. pr. år, vil det bety godt og vel en fordobling av skatteinntekten fra oljesektoren over denne 15-årsperioden.

Hvor store beløp det dreier seg om, ser vi om vi sammenligner dem med anslaget for de samlede skatteinntekter til staten (inkludert trygdeavgifter) for 1981: Det er på 88 milliarder. *Den norske staten kommer til å få meget betydelige inntekter fra oljen i de nærmeste tiårene.*

Et viktig poeng: Når skattekurven i figur 3 ligger flat fra 1981 til 1983, skyldes dette at det allerede pumpes for fullt fra de feltene som er i produksjon, og det vil ta et par år før nye felt er klare for utvinning. Dette flate partiet i kurven er med andre ord et litt tilfeldig avbrekk fra den jevne veksten.

Vær forberedt på mye negativ propaganda fra borgerne i Industriforbundet og regjeringskontorene i denne fasen. Det vil sikkert bli hevdet at oljeinntektene er brukt opp, at veksten er stanset, at vi må sette tæring etter næring, og at det ikke er rom for hverken lønnsøkninger eller offentlige tiltak. Dette vil være rein demagogi. Straks vi ser lenger enn til 1983-84, ser vi at oljeinntektene fortsatt vil vokse. Pengene vil kort og godt strømme inn raskere enn i årene før 1980.

Hvor stor er Norge som oljeprodusent?

I tabell 4 er Norge slått sammen med Storbritannia og Danmark under stikkordet Nordsjøen:

Tabell 4

Verdens råoljeproduksjon 1978 og 1. halvår 1979.

	1978		1. halvår 1979	
	Mill. tonn	%	Mill. tonn	%
OPEC.....	1491	48,3	736	47,5
SOVJET.....	572	18,6	288	18,6
USA*)	488	15,8	236	15,2
CANADA	74	2,4	41	2,6
MEXICO	66	2,1	37	2,4
KINA.....	96	3,1	52	3,4
NORDSJØEN	71	2,3	46	3,0
ANDRE	226	7,4	113	7,3
SUM.....	3084	100,0	1549	100,0

*) Inkludert våtgass (NGL).

Kilde: St. meld. 53 (1979—80).

Av de 71 mill. t.o.e. som er ført opp under Nordsjøen før 1978 sto Storbritannia for 50 og Norge for 17,2 mill. t.o.e. Norges andel svarer til 0,6% av verdens råoljeproduksjon i 1978. Andelen i dag er utvilsomt større, men selv en produksjon på 50-60 mill.t.o.e. — som blir nivået i størstedelen av 1980-åra — betyr lite i verdensmålestokk.

Hvordan blir prisutviklinga?

Norge kommer med som oljeprodusent på et tidspunkt hvor utviklinga i verdens oljeproduksjon har kommet inn i en ny fase. Mens det var en forholdsvis høy vekstrate i produksjonen fram til begynnelsen av 1970-årene, ser produksjonen nå ut til å ha stagnert, eller i det minste lagt seg på en meget lav vekstrate, jfr. tabell 5.

Tabell 5

Indeks for utviklingen av råoljeproduksjon i verden totalt og i OPEC 1973—1978 (1973 = 100).

	1973	1974	1975	1976	1977	1978
OPEC.....	100	99,1	87,3	99,2	101,5	96,2
Totalt i verden.....	100	100,2	95,2	102,8	107,0	108,2

Kilde: Petroleum Economist, august 1979. Gjengitt fra St.meld. 53 (1979—80).

Dette henger sammen med både den allmenne utviklinga i verdensøkonomien i 1970-årene, og med en prisrevolusjon på olje og gass.

Inntil for 8 år siden var olje en billig energi som fløt i rikelige mengder. Å få opp olje var like billig og enkelt som å ta opp cola med et sugerør, er det blitt sagt.

Prisen på olje ble bestemt av tre faktorer:

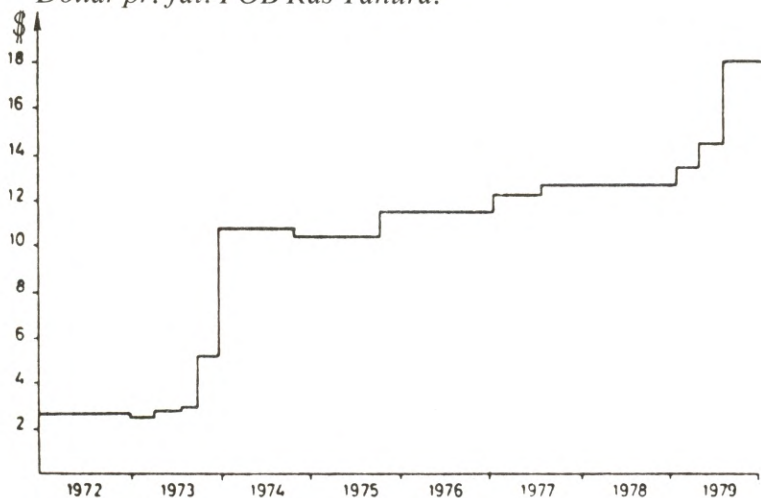
- produksjonskostnader
- skatter og avgifter til produsentlandet
- produksjonsselskapenes profittmargin

De nye faktorene som er kommet til er 1) OPEC-kartellet og 2) etterspørselspresset fra forbrukerlandene. Det er i dag disse to faktorene, og ikke de tre tradisjonelle, som i siste instans er avgjørende for prisutviklinga. Det er tale om en *politisk* og *markedspolitisk* fastsetting av prisnivået: På den ene sida vedtak om minstepris og produksjonsbegrensning fra produsentlandene i OPEC. På den andre sida kjøpepress fra brukerne, de vestlige imperialistlandene.

OPEC har valgt den lette saudi-arabiske råoljen, Arabisk Lett, som referanseolje for prissetting. Prisutviklinga for denne oljen, som er utgangspunkt for de øvrige OPEC-landenes offisielle salgspriser, illustrerer hvordan denne mekanismen har fungert, jfr. figur 4.

Figur 4

Prisutvikling for Arabisk Lett fra Saudi-Arabia 1972-1979. Dollar pr. fat. FOB Ras Tanura.



Kilde: Stortingsmelding 53 (1979-80)

Denne prisstigningen har gitt muligheter for utnytting av felter som hittil ikke har vært lønnsomme og samtidig vært en drivkraft til forsert teknologisk utvikling for å kunne utnytte slike felt.

Etter *dagens* vurderinger har Nordsjøfeltene middels kostnadsnivå. *De steg voldsomt i verdi i løpet av 1970-årene og vil gi mye større inntekter enn opprinnelig antatt.*

Oljen og gassen i den totale energisammenhengen

Tidligere i dette kapittel har vi gjengitt regjeringas spådom om en videre økning i realprisen på olje med ca 3% pr. år. Hvor sikkert er dette?

Erfaringene fra 1970-årene hvor prisstigningen har vært konsentrert i korte perioder synes å peke mot at en jevn stigning med en viss prosent hvert år er det unormale. Regjeringens anslag må tas som et gjennomsnitt for en utvikling som er fastsatt å gå over en 15 årsperiode. Det store spørsmålet er om hovedkonklusjonen — at det blir prisstigning som ligger over gjennomsnittet — holder kan vi ikke risikere fall i realprisen?

Til sjuende og sist vil dette avhenge av hvordan behovet for olje vil være i framtida og hvor mye det fins av den. Det kan være nyttig å gå kort inn på disse to spørsmålene før vi igjen tar for oss Norge og Norges økonomi.

Nå er olje og naturgass bare to av flere energiformer. Verdensforbruket i 1978, størrelse og fordeling på ulike typer energi, framgår av tabell 6.

Som vi ser utgjorde olje og naturgass 65% av verdens energibruk i 1978. Det er utarbeidet forskjellige prognoser over hvordan denne andelen vil utvikle seg i tida framover. International Institute for Applied Systems Analysis i Østerrike spår den vil synke mot 57%

Tabell 6*Verdens energiforbruk fordelt på energikilder 1978.*

	Mill. toe	%
Olje	3076	46
Naturgass	1241	19
Fast brensel	1811	27
Vannkraft	404	6
Kjernekraft	152	2
Sum	6680	100

Kilde: BP Statistical Review of the World Oil Industry 1978. Gjengitt fra St. meld. 53 (1979—80).

mot århundreskiftet, mens OECDs framtidsforskningsprosjekt Interfutures, setter andelen til 49%.

Den siste prognosen bygger på forutsetningen om at energiforbruket i OECD-området dobles mens det for utviklingslandene økes med 5-7 ganger.

Produksjonen av olje er anslått til å nå sitt toppunkt mellom år 1990 og 2000 mens produksjonen av naturgass vil øke til begynnelsen av det 21. århundre med et toppunkt 2-3 tiår etter toppunktet for oljeproduksjonen.

Dette bygger på visse forutsetninger om hvor store reservene er. Den siste oversikten som ble gitt på en internasjonal konferanse høsten 1980*, er neppe dekkende for de virkelige forhold.

Den tar utgangspunkt i olje- og naturgassmengder pr. 1975 og har bare justert opp andelen av olje og naturgass som det pr. 1980 er økonomisk lønnsomt og teknisk mulig å utvinne. Dette gir olje et tillegg på 10% og naturgass et på 45%.

*World Energy Conference, september 1980.

Av de totale kjente ressursene av *olje* er 15% alt brukt, mens 25% av reservene kan utnyttes ut fra de nåværende økonomiske betingelsene. Tar vi utgangspunkt i produksjonsnivået for 1978, gir de påvist utnyttbare ressursene grunnlag for fortsatt produksjon i 30 år på 1978-nivå. Det vil imidlertid bli behov for nye påvist utnyttbare reserver etter 25 år for å kunne opprettholde nivået.

I tidsrommet 1900-1975 klarte man gjennom påvisning av nye reserver å ha et gjennomsnitt av påvist utnyttbare reserver for ca. 27 år. Ut fra denne synsvinkelen er status i dag tilfredsstillende. Forholdet mellom påvist utnyttbare *naturgass*ressurser og løpende produksjon er 50 : 1, altså atskillig mer fordelaktig enn for *olje*.

Men uansett hvor gode eller mindre gode utsiktene er når det gjelder hvor lenge ressursene av *olje* og *naturgass* vil kunne dekke en vesentlig del av behovet for energi, er dette lagerressurser som tar slutt. Det er også rimelig å anta at *olje* — men også *naturgass* — på grunn av sin form vil bli foretrukket framfor andre energiformer, som f. eks. kull, så lenge det ikke er klare økonomiske fordeler ved en overgang til kull eller atomkraft.

Dette betyr *ikke* at en kan avskrive mulighetene for store endringer i oljemarkedet. Sjøl om vi mener at mye peker i retning av den utviklinga vi har streket opp her, er det usikkerhet i oljemarkedet, særlig på så lang sikt som inn i neste hundreåret. For det første kan det tenkes at prisen faller drastisk fordi de internasjonale oljeselskapene bryter OPECs salgskartell, eller på grunn av utviklinga i verdensøkonomien. For det andre kan det skje gjennombrudd med f.eks. energi fra fusjonsreaktorer.

KAPITTEL 4

Hvor blir det av oljeinntektene?

Vet vi sikkert hvor mye olje som pumpes?

Da regjeringa la fram nasjonalbudsjettet for 1981, regnet den med at det ville bli 28 milliarder kr. i skatteinntekter fra oljeutvinninga i 1981. Likevel sto den fram med et statsbudsjett der utgiftene var skåret til beinet og litt til, den la fram et usosialt budsjett for 1981. Mange spør med rette: Hvor ble det av oljepengene? Er det slik at oljen ikke gir oss velstand? Eller forsvinner pengene inn på hemmelige konti i Sveits?

Det hevdes ofte og hardnakket at oljepengene alt er brukt — det er utidig mas å snakke om hva de skal gå til. Vi skal nå se litt på hvor pengene tar veien, og litt på hvor en kan finne dem igjen i nasjonalbudsjett og statistikker.

Oljen som pumpes opp tilhører oljeselskapene, og de tar den og gassen i land med rør eller skip. Deretter selger de oljen, og betaler skatt av salget til staten. Resten av inntekten bruker de til å dekke egne utgifter ved produksjonen, til nedbetaling og renter på lån, og som profitt til selskapene. Profitten går til dels til boring etter mer olje. Oljeselskapene står for utvinninga på norsk sokkel. Selskapene får fortjeneste av salget. De kan øke fortjenesten på flere ulike måter, og økt fortjeneste for dem betyr ikke nødvendigvis mer penger i statskassen.

Utvinningsteknikken selskapene bruker er den som gir dem størst fortjeneste. Denne teknikken bestemmer

hvor mye olje og gass de får ut av feltene. Det er mulig å velge ulike måter — som tar ut ulike mengder av oljen i feltene. Det er ikke gitt at det som lønner seg for selskapene også gir størst inntekt til Norge.

Selskapene står sjøl for produksjon, transport og salg av oljen. Staten prøver å måle hvor mye olje som blir tatt ut, og skattlegging blir gjort etter den målte mengden, og ut fra en normpris staten fastlegger for salget. Det er vanskelig å måle utvinninga av olje og gass. Hvis det er f.eks. 1% feil, så utgjør det ca. 500 mill. kr. pr. år. Hvis målingene stopper 1 time pr. dag, så går olje for 2000 millioner kr. pr. år utenom tellinga. Onde tunger sier at det *kan* være feilmålinger på f.eks. 10%. Andre rykter har gått om at målingene stopper opp til tider (taxameteret står). Vi har ikke undersøkt dette. Vårt poeng er at målingene er et hull der oljeselskapene *kan* — og gjerne *vil* — ha lekkasjer. Et indisium på at dette skjer, er at en aldri har hørt klager på at det måles for mye olje, eller krav fra selskapene om at målingene må forbedres.

Slik skattlegges oljeselskapene

Så lenge oljeselskapene er private, kommer statens inntekter fra oljen fra skatter og avgifter. I tillegg kontrollerer staten Hydro og Statoil — slik at staten på papiret kan trekke inn overskudd derfra til statskassen. Oljeskattene er høyere enn andre bedriftskatter, men de er likevel så lave at selskapene tar ut enorme profitter.

Skatten er delt i to hovedtyper, en avgift pr. produsert mengde, og en skatt på selskapenes overskudd. Det er samme skatt på alle felt, og alle felt skal gå med overskudd. Det betyr at de beste feltene gir et enormt ekstra overskudd (differensialrente).

Selskapene kan trekke fra utgifter de har til utbygging. Det betyr at ekstra kostnader betyr lite for dem, ja i noen tilfeller kan selskapene direkte tjene på å øke kostnadene, jfr. Odelstingsprop. 37 (1979-80). Selskapene kan også trekke fra renter på lån til utbygging, salgskostnader (unntatt til eget konsern). Gjennom høye kostnader til rente, fingerte salgskostnader og ved å prise kostnader høyt f.eks. til utenlandske konsulenter kan selskapene unndra seg skatt. Hvis selskapet f.eks. har et konsulentfirma i et lavskattland (Bahamas e.l.), kan de føre opp store honorarer dit som fradrag i skatten, og dermed få inn inntekter uten inntektskatt. Det er en kjent sak at kostnadene i Nordsjøen er store, og at konsulenthonorarer til utlandet også er svært store.

Oljeinntektene til staten beregnes ved skattlegging. Ikke etter salgspris, men etter en «normpris» som fastsettes ut fra prisen på verdensmarkedet. Oljeselskapene presser stadig på for å få fastsatt denne «normprisen» så lavt som mulig, slik at skatten blir lavere. Oljeskatten fordeler seg slik mellom skatt og avgift som vist i tabell 7.

Tabell 7

Produksjonsavgift og skatt av overskudd på olje-produkter 1978—1981. Tall i millioner kroner.

	1978	1979	1980	1981
Produksjonsavgift	1310	1709	3700	4560
Skatt av overskudd	4747	8214	21 600	23 600
I alt	6057	9923	25 350	28 160

Kilde: Økonomisk utsyn, 1980 og Nasjonalbudsjettet 1981.

Når skatt av overskudd er viktigere enn avgift på produsert kvantum, betyr det at hovedtyngden av statsinntektene kommer fra skatt der selskapene har enorme fradragsmuligheter.

Så lenge selskapene ikke er statseid og sender inntektene direkte i statskassen, vil dette holde store oljeinntekter unna press fra vanlige folk — de går direkte i selskapenes kasser som profitt. I 1980 anslo Finansdepartementet at oljeskattene (nye fra 1980) ville gi selskapene et overskudd for 1980-85 på 69 milliarder kr. Siden da har oljeprisene steget betydelig, slik at tallet alt nå må justeres til ca. 80 milliarder.

SV foreslo i 1980 at skatten skulle være spesiell for hvert felt, at skattesatsene skulle øke, og at kostnadene også skulle anslås før fradrag. Dette ville gitt større skatt — men fortsatt svære profitter til selskapene. Et system med mye større vekt på avgift, med mindre mulighet for selskapene til å presse normprisen, og med feltsvis skatteregler, kan bringe mer av profitten til statskassen. Dette vil ikke bety at pengene kommer vanlige folk til gode, men det vil være lettere å øve press for å få brukt dem.

Selskapene betaler skatten på etterskudd

Alle er vant til at staten trekker skatt av hver lønning. Vanlige personlige skattytere betaler skatt med en gang. Bedrifter derimot betaler skatt ett år etter at de har tjent pengene. Oljeselskapene betaler etter en spesiell ordning — de venter et halvt år før pengene betales. Det betyr at *selskapene har en renteinntekt av disse skattepengene på 500-1000 millioner kr. i året*. Samtidig blir innbetalt skatt mindre enn utlignet skatt så lenge inntekten øker — og omvendt når oljetida lakker mot slutten om 100 år eller mer. I 1980 betydde dette at selskapene skulle ha betalt ca. 25 milliarder i skatt,

men de betalte inn bare ca. 18 milliarder. For de neste par årene blir antakeligvis innbetalt og utlignet skatt omtrent like store.

Bør oljen og gassen ilandføres i Norge?

AKP(m-l) har krevd dette i lang tid. DNA har også programforpliktet seg til at dette skal være «linja» deres, men «unntaket» har hittil vært regelen: Alt går til utlandet. Bare oljen fra Statfjord bøvelastes nå til båt — og noe går til Norge. Også i spørsmålet om oljeinntektene er dette et rett krav. Riktignok kan det koste mer å føre olje og gass til Norge først. Men det sikrer i alle fall en styrket nasjonal kontroll over oljen reint fysisk. Slik det er nå, renner oljen direkte ut av landet. Det svekker kontrollmulighetene, og det øker mulighetene for utenlandsk press og kontroll over oljeleveringene i en kritisk situasjon. Hva oljen skal brukes til, må vurderes uavhengig av dette. Sjøl om den føres til Norge først, kan den både eksporteres eller brukes som råvare i Norge. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 7.

Hvor tar pengene veien?

Svært ofte snakkes det om oljeinntektene som om de bare omfatter statens skatteinntekter. Dette er, som vi har sett, helt feilaktig. Store deler av oljeinntektene kommer aldri til staten. De havner direkte hos selskapene, eller til utenlandske banker og konsulentfirmaer. I tillegg kan det tenkes at deler av inntektene aldri blir registrert — hvis målingene er gale.

Mulighetene for ekstra lekkasje til oljeselskapene er et viktig økonomisk argument for nasjonalisering av selskapene i norsk sektor.

Figur 5 gir et bilde av hvor pengene tar veien fra produksjon til ulike mottakere. Her ser vi bort fra «hullene» som er nevnt tidligere.

Tallene i figur 5 er hentet fra Økonomisk Utsyn 1980, fra Statistisk Sentralbyrå. Tallene i parentes viser fordelingen av inntektene når en ser på den skatten selskapene betalte inn i 1980.

Det vi ovenfor kaller «oljepengene» var i 1979 ca. 17 milliarder kr. og et rimelig anslag for 1981 er ca. 37 - 38 milliarder kr. (med 1980s pengeverdi). Disse tallene omfatter bare selve utvinninga. Rørtransporten til land gir sjølsagt også inntekter, men dem har vi holdt utenfor her.

Tallene trenger en kommentar:

Bruttoproduksjon er salgsverdien av oljen.

Vareinnsats er de varene som går med for å produsere oljen, f.eks. til å drive pumper, drive plattformene osv.

Trekker vi fra vareinnsatsen og slitasjen på anleggene *kapitalslitet*, får vi netto verdiskaping, *nettonasjonalprodukt*. Ordbruken her er som i vanlig norsk statistikk, ikke som i marxistisk terminologi. Røft kan en si at bruttoproduksjonen uttrykker oljens verdi, og bidraget til nettonasjonalproduktet uttrykker netto verdiøkning i oljesektoren. Dette skaper en tilsvarende inntekt, som kan brukes til ulike formål. Noe av den går som lønn til arbeiderne på feltet og på basene i land. Resten fordeles på ulike kapitalister:

Bankene tar rente av lån og avdrag.

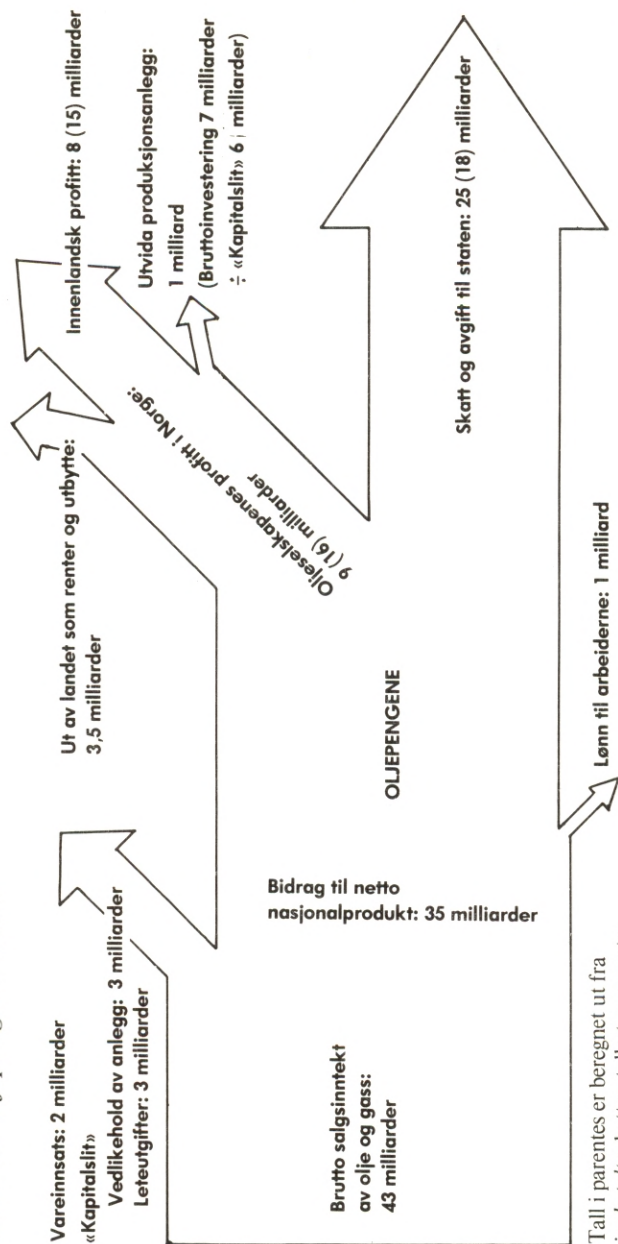
Eierne tar utbytte.

Eierne vil bygge ut flere oljefelt for profitten.

En del av selskapenes inntekter bruker de til å vedlikeholde utstyr på feltet, eller erstatte det med nytt. Noe går også med til boring for å finne nye felt. Dette

Figur 5

Hvor tar oljepengene veien?



Tall i parentes er beregnet ut fra *innbetalte* skatter, tall uten parentes er beregnet ut fra *påløpne* skatter (se teksten).

Kilde for tallene: Økonomisk Utsyn, 1980.

går inn i «kapitalslitet». Noen vil si at dette er en nødvendig del av selskapenes drift. Andre vil hevde at denne formuen som selskapene har, kan en også stille krav om — f.eks. at de *ikke* skal erstatte nedslitt utstyr, men trappe ned. I tallene over har vi holdt dette utenom oljepengene, men det er fullt mulig å kreve at anleggene ikke skal erstattes av nye når det er utslitt.

Vi har tidligere drøftet at overskuddet i oljeproduksjonen dels er en monopolprofitt, og dels en grunnrenteinntekt. Dette er årsaken til at inntektene blir så enorme i forhold til den kapitalen som settes inn. Denne profitten blir nå fordelt til tre grupper:

Staten som felleskapitalist tar én del gjennom skatte-reglene.

En annen del går til finanskapitalen som har lånt penger til utbygginga.

Oljeselskapene tar én del som vanlig profitt.

Noen av oljeselskapene er statseide. Staten har 53% av aksjene i Hydro, og Statoil er helt statseid. Begge disse selskapene har svære overskudd fra oljeutvinning. I Hydro brukes disse som i andre private selskaper — pengene går direkte inn som del av profitten. Når det gjelder Statoil, er det vedtatt at overskuddet «inntil videre» skal bli i selskapet. Dermed blir profitten holdt utenom det regjeringa sjøl kaller «statens oljeinntekter», Statoil får bruke pengene som kapital til selskaps egne formål. Statoils rolle er behandlet mer i kapittel 8.

En viktig konklusjon av denne oversikten er at det er helt nødvendig å kreve full statsdrift på alle oljefeltene. Slik det er nå er mulighetene for at systemet «lekker» stor, fordi selskapene har den fysiske kontrollen med oljen.

Dessuten har selskapene både muligheter til å trekke ut inntekter gjennom hull i skattesystemet og som «vanlig» profitt. Ingen skatteregler kan tette dette. Bare gjennom at pengene havner i statskassen, har folk

reell mulighet til å øve press for å bruke dem. Men selv med full nasjonalisering og statsdrift må en stille krav om at inntektene overføres fra statens selskaper til staten. Gjennom f.eks. Hydro og Statoil kan staten som felleskapitalist mye enklere skjerme inntektene som «bedriftsoverskudd», og dermed holde dem unna statskassen og kampen om bruken av statens midler.

Oljepengene brukes i norsk økonomi

Til nå har vi sett på hvordan oljeinntektene fordeles på arbeiderne og et par hovedgrupper av kapitalister: Oljeselskaper og staten. Men pengene lar seg ikke finne på noen spesiell «oljekonto» i bankene der milliardene står til henting. Oljepenger er ikke forskjellige fra andre penger, f.eks. eksportinntekter fra aluminiumproduksjon. Det spesielle er bare at det er så store beløp, men selv det er ikke nytt. I Norge har det i en årrekke vært store inntekter fra redernes monopolprofitter. Disse inntektene har også kommet i utenlandsk valuta. Oljeinntektene er penger på lik linje med all annen inntekt.

Borgerskapet bruker i dag som viktig argument at «oljepengene allerede er brukt». Dette er sant. Oljepengene fra i fjor *er* brukt. Men inntektene for 1981 og for årene framover *er slett ikke brukt*. Det faktum at oljeinntektene alt nå går inn i økonomien er bare noe som må gjelde pr. definisjon, det sier ikke noe nytt. Når oljen er solgt, så fins pengene, og de inngår på en eller annen måte i økonomien. Det er viktig å stille krav til bruken av inntektene i alle årene som kommer.

Oljeinntektene påvirker forholdet mellom import og eksport

Vi har sett på hvem som får pengene, men ikke hva som skjer med eksport og import. Her gjelder følgende sammenheng pr. definisjon.

$$\begin{aligned} & \text{eksport av olje og gass} \\ & + \text{annen eksport av varer og tjenester} \\ & \div \text{import} \\ & \div \text{renter og aksjeutbytte til utlandet (netto)} \\ & \div \text{stønader til utlandet (netto)} \\ & = \text{netto finansinvestering i utlandet} \end{aligned}$$

Ut fra denne sammenhengen vil oljeinntektene slå ut på følgende måter:

- 1) redusere annen eksport
- 2) øke importen
- 3) øke stønadene til andre land
- 4) øke fordringene på andre land, dvs. foreta finansinvesteringer enten ved å nedbetale gjeld, kjøpe aksjer i norske selskaper som utlendinger eier, øke valutareservene eller investere i utlandet.

En eller flere av disse tingene er nødt til å skje som følge av oljeutvinning. Bjerkholt, Lorentzen og Strøm sier det slik i Bergen Banks kvartalskrift 4/1980:

«Hvis oljeinntektene skal brukes i utlandet, kan de enten gis bort eller plasseres i form av finansinvesteringer. Slike plasseringer kan da gi avkastning og føre til økte inntekter på et senere tidspunkt. Disse inntektene vil ta form av økte renter og utbytte fra utlandet og må i sin tur disponeres på en eller annen måte.

Hvis oljeinntektene skal brukes innenlands, må enten annen eksport reduseres og/eller importen økes. Ved dette blir det en økt ressurstilgang innenlands som kan benyttes til å øke privat og offentlig konsum og/eller til å øke privat og offentlig investering. Når importen økes, øker en direkte tilgangen på varer og tjenester innenlands. Tilgangen kan også økes ved at de importkonkurrerende bedrifter i Norge trappes ned og avgir ressurser som benyttes til økt produksjon i skjermede næringer. Når annen eksport reduseres, frigjøres ressurser fra disse eksportnæringer som da kan benyttes til å øke konsum og/eller investering i Norge.

Det er bare gjennom denne innenlandske bruken folk i Norge kan få glede av oljeinntektene i hvert fall hvis vi ser bort fra alternativer som gratis utenlandsreiser for alle o.a.»

Oljeinntektene kommer ved at oljen byttes på verdensmarkedet mot valuta eller andre varer. Den delen som ikke gis bort, betaler ned gjeld, eller er kapitaleksport, må på en eller annen måte slå ut i økt import til Norge.

En skal altså ikke la seg forvirre av at import og eksport blir endret av oljeinntektene. Dersom inntektene skal bli til nytte for folk i Norge, må det på et eller annet vis bety at en bytter til seg varer i utlandet mot olje, dvs. at importen går opp, eller at en bruker tidligere eksportvarer i Norge og bruker olje som byttemiddel for import istedenfor andre eksportvarer.

Oljeinntektene kan erstatte annen norsk eksport

I all debatt er det et stort skrik om hvor viktig eksporten er. Eksport betyr egentlig at varer eller tjenester fra Nor-

ge blir levert til andre land. Det er ikke i seg sjøl noe bra for velferden i Norge. Bare hvis dette gir i bytte import som en vurderer som mer nyttig, er dette en nødvendig handel. Her er det helt nødvendig å bruke arbeiderklassens øyne når vi ser på importen. En skal ikke ukritisk la seg «blåse av banen» i diskusjoner når eksportindustriens fortreffelighet blir halt fram. Et hovedpoeng ved oljeinntektene er nettopp at behovet for å sikre eksport av andre varer (for å finansiere nødvendig import) ikke lenger er så stort.

Deler av borgerskapet har i årevis hevdet at en ikke kan bruke oljeinntektene i Norge, eller som Aukrust sa på NAFs seminar i februar 1980: «.....jeg er redd at vi kommer til å havne i den situasjon vi ikke har ønsket oss, nemlig at vi bruker oljeinntektene til å øke vår velstand.»

Vi kan alt nå slå fast at det *er mulig* å bruke oljeinntektene til økt velferd i Norge. En kunne f.eks. bruke oljeinntektene til å finansiere en import av varer eller tjenester fra andre land som har samme verdi. Disse godene kan så deles ut på ulike vis, og ellers kunne alt være som før. Det er minimumsgevinsten, i dag opp mot 40 milliarder pr. år.

Oljepengene fins — vi må stille krav til bruken av dem!

Et ganske annet spørsmål er om dette skjer. Det er f.eks. ikke gitt at oljeinntektene blir brukt til å øke folks velferd, nei tvert imot er de jo en del av profitten som borgerskapet tar fra produksjonen i Norge. Hvem som får glede av pengene, er derfor avhengig av klassekampen i Norge.

Når vi sier at det «er mulig» å bruke oljeinntektene til økt velferd for folk i Norge, så betyr det at en gjennom krav og kamp kan få deler av pengene. De økonomiske lovene under kapitalismen gir eierne profitten. Vi må på

den ene sida ikke tro at den med et slag kan omfordeles «til alles beste», men samtidig er det et hovedpoeng at oljeinntektene øker borgerskapets profitt. Pengene er der og det er mulig å reise krav om å få dem.

Vi sa ovenfor at 40 milliarder pr. år var et «minimums-anslag» på gevinsten. Ut over dette minimumet kan det være mulig å få ut mer. I et sosialistisk Norge kunne en f.eks. ha endret produksjonen i Norge, importert varer som nå blir produsert innenlands, og produsert mer av produkter en ønsket, men som ikke kunne importeres. Dette er *også* et poeng når borgerskapet snakker om vanskene i norsk økonomi ved bruk av inntektene i Norge.

Men: Disse vanskene reduserer ikke gevinsten under det minimumet som er nevnt ovenfor.

Når det likevel oppstår en svær debatt ikke bare om fordelingen av inntekten — men også om det *er* noen fordel, så må en skrive det på det økonomiske systemets kappe. I Norge er det kapitalisme. Inntektene vil virke på det kapitalistiske produksjonen i Norge, og det vil bli en fordeling av oljepengene etter klassekamp i Norge.

Så lenge det ikke føres noen aktiv kamp fra folkets side for å sikre seg fordeler av oljeutvinninga, så havner oljeinntektene hos eierne og staten. Borgerskapet har derfor all interesse av å få folk til å tro at det ikke fins oljeinntekter, at inntektene er til skade, at de er små (f.eks. ved bare å ta med skattedelen av dem), og at statens del alt *er* brukt.

Vi kan oppsummere mot dette:

Oljeinntektene er *store*, de *kan* åpenbart brukes til folks beste, de er i borgerskapets hender, og de er brukt — men til helt andre ting enn det regjeringa ynder å si. En stor del går til selskapene, men også staten får mye.

Til slutt: Vi har argumentert med at oljeinntektene er inntekt på linje med andre inntekter. Det underbygger en foreløpig påstand: Når en skal bruke oljeinntektene er det en god rettesnor å kreve dem brukt til det en ellers stiller krav om. Forskjellen er bare at kravene på lands-

basis blir så og så mange milliarder høyere! Vi skal i de neste avsnittene utdype dette og trekke inn en del forbehold.

Staten går med stort overskudd

Staten mottar stadig økende skatter og avgifter fra oljesektoren, samtidig som den strammer inn på utgiftene til de fleste formål som kommer folk til gode. (Politiaksjonene i Stilla er derimot et godt eksempel på at staten ikke sparer på pengene når borgerskapet virkelig prioriterer et formål.) Denne politikken med stadig økende inntekter og strammere utgiftspolitikkk fører til økende overskudd i statskassen.

Tabell 8 viser utviklinga i statens påløpne inntekter (inkl. folketrygden o.l.) og ugifter det siste tiåret. (Løpende priser i milliarder kroner).

Tabell 8

*Statens påløpne inntekter og utgifter 1970—1980.
Løpende priser i milliarder kroner.*

	1970	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Inntekter	27,2	58,9	68,9	77,2	87,1	98,5	126,2
(herav olje)	(—)	(1,4)	(3,2)	(3,3)	(6,1)	(9,9)	(25,3)
Utgifter	25,2	53,2	65,0	76,9	88,4	97,4	112,8
Overskudd	2,0	5,7	3,9	0,4	÷ 1,3	1,1	13,4

Data fra nasjonalregnskapet (Statistisk Sentralbyrå).

Et overskudd på 13,4 milliarder kroner i 1980 gir ikke akkurat grunnlag for å stramme inn på bevilgningene dersom det var folkets velferd myndighetene tenkte på, og ikke borgerskapets profit!

Dette overskuddet hører vi lite om i norsk presse og NRK. Derimot hører vi oftere et annet tall. Borgerskapets propagandister og demagoger pleier å ta overskuddet (13,4 milliarder) og *trekke fra* oljeskattene (25,3 milliarder). Så forkynnes det at staten går med et *underskudd korrigert for oljeskatter* på 11.9 milliarder! Dette er et uttrykk for ideen deres om at oljepengene er noe folk ikke skal få kloa i. De skal brukes til borgerskapets beste, enten de er havnet som selskapsprofitt i Phillips og Statoil, eller er i statskassen. Ut fra dette ønsket har de konstruert et merkelig resonnement om at oljeskatter ikke påvirker etterspørselen, og at det derfor er underskuddet korrigert for oljeskatter som viser hvordan staten påvirker samfunnets kjøpekraft gjennom sin budsjettpolitikk. Og som gode elever av Thatcher og Reagan mener regjeringa at etterspørsel, kjøpekraft, skaper inflasjon og må forhindres for enhver pris, uansett om det også skaper arbeidsplasser.

Norge har en økonomi hvor olje er en av næringene. Å se på Norges økonomi korrigert for olje, er like urimelig som å se på Norges økonomi korrigert for samferdsel eller hva annet en måtte få lyst til å korrigere for. Hensikten er utelukkende å svartmale norsk økonomi for å unngå at folk stiller krav om høyere lønninger og offentlige bevilgninger.

KAPITTEL 5

Oljepengene og veksten ellers i økonomien

Norsk økonomi er åpen og sårbar, men oljen gir Norge en særfordel

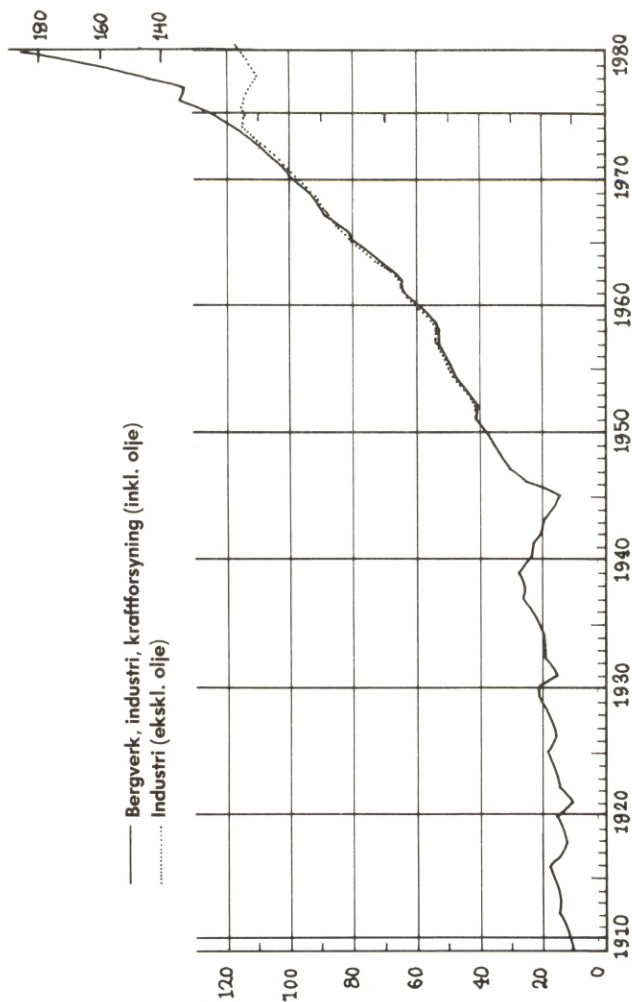
Norges økonomi er nært knyttet til de øvrige industrialiserte lands økonomi. Mesteparten av Norges varebytte skjer med disse landene. For et land som vårt, som i dag avsetter nesten halvparten av bruttonasjonalproduktet sitt (BNP) på verdensmarkedet, vil den økonomiske utviklinga i de landene som er kjøpere av norske varer være av stor betydning.

Det økonomiske tilbakeslaget som kom i de vestlige industrilandene i 1974-75, ble innledningen til ei utvikling som har reist spørsmålet om kapitalismens evne til vekst på lang sikt. En nesten uavbrutt oppgang med rask vekst fra andre halvdel av 1940-årene, er nå avløst av en periode med stagnasjon i tradisjonell industriproduksjon. De regelmessige konjunktursvingningene fra år til år svinger nå rundt en flattere trend i industriproduksjonen, mens de tidligere svingte rundt en jevn vekstbane.

For å illustrere denne nye tendensen, viser vi i figur 6 utviklinga i industriproduksjonen for Norge, både med og uten oljesektoren (kurvene faller sammen fram til 1970).

Figur 6

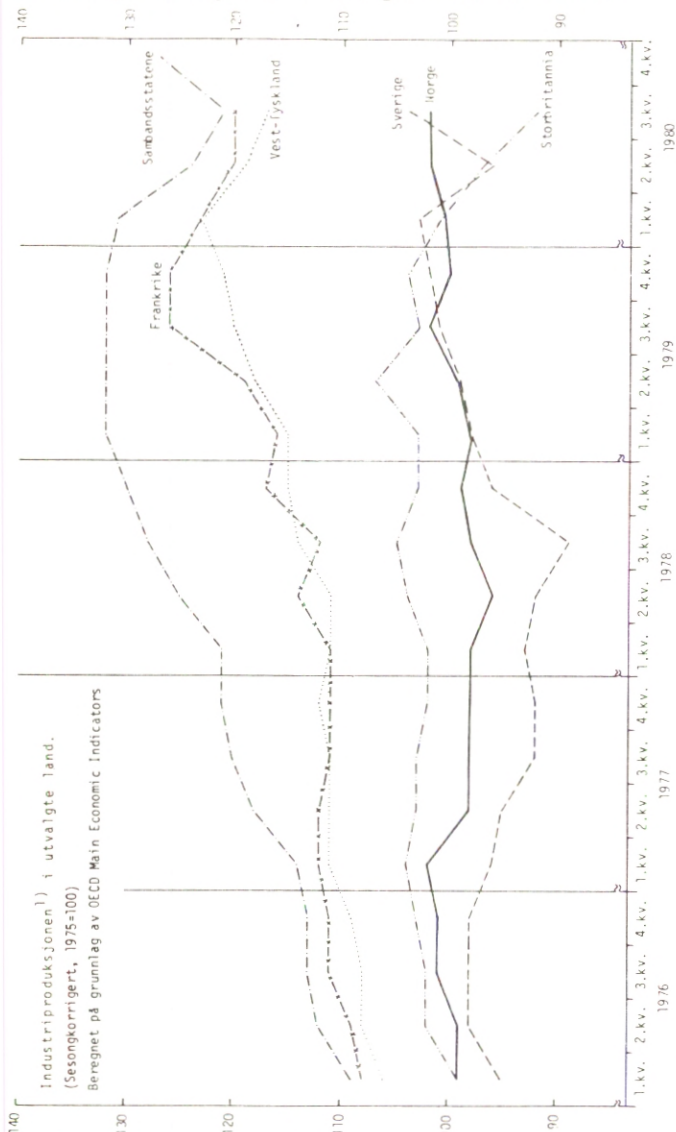
Produksjonsindeks 1909-1980. 1970 = 100.



Kilde: Historisk statistikk 1978. Statistisk årbok 1980.
Statistisk Ukehefte 6/1981.

Figur 7

Industriproduksjonen i utvalgte land 1976-1980



Kilde: Konjunkturtendenser, Statistisk Sentralbyrå, januar 1981.

Norges nullvekst i industriproduksjonen skiller seg ikke ut som noe internasjonalt særsyn, jfr. figur 7.

For nordmenn som har fulgt med i den dramatiske utviklinga i svensk økonomi og statsfinanser, er det interessant å merke seg at utviklinga i industriproduksjonen i de to landene har vært forbausende parallell. Likevel er situasjonen i økonomien som helhet såvel som i statsfinansene radikalt forskjellig for de to landene. Oljen gir sjølsagt forklaringa.

Som figur 6 viser, lå industriproduksjonen i 1980 likt med nivået for 1975. Ser vi på den kurven hvor utvinninga av olje og gass er med, finner vi at produksjonen har økt med 32% i de samme årene.

Hvordan er utsiktene framover?

Vi har i kapittel 3 sett at oljesektorens andel av totaløkonomien kan øke på to måter:

- a) Ved at den oljemengden som pumpes opp stadig øker.
- b) Ved at realverdien av oljen øker mer enn veksten i økonomien for øvrig.

I perioden 1974-80 skjedde både en radikal økning i den oljemengden som ble utvunnet og en betydelig vekst i realprisen på olje. Denne kombinasjonen medførte at oljesektorens andel gikk opp fra 0,5% til 15% av bruttonasjonalproduktet (BNP) på fem år. Som det går fram av figur 1 (se kapittel 3) vil produksjonen av olje og gass stabilisere seg midlertidig på 55 mill. t.o.e. rundt 1982/83. Regjeringa regner så i annen halvdel av 1980-årene å få en videre produksjonsøkning henimot 90 mill. t.o.e. i første halvdel av 1990-årene.

Vi ser at det bare de første årene framover vil være en situasjon hvor de samlede inntektene av oljeproduksjonen som skal fordeles til oljemonopolene og stats-

kassen ikke øker. I disse årene, 1981-83, vil spørsmålet om en omfordeling av oljeinntektene bli mer aktuelt enn hittil. Skjerping av skattereglene for oljemonopolene, bedre kontroll med at reglene blir etterlevd, eller rett og slett full nasjonalisering, vil kunne øke den andelen av oljeinntektene som blir disponert gjennom vedtak i Stortinget. Men dette vil være engangsoperasjoner. Vi kan ikke nasjonalisere oljen mer enn en gang. *Det året* dette skjer, blir det et dramatisk hopp i statsinntektene fra sektoren.

Oljesektorens andel av totaløkonomien vil ikke endres like radikalt som i syttiårene. Med en fortsatt stagnasjon i økonomien for industrilandene i vest, og en økning i realprisen på olje slik regjeringa antar, vil oljesektoren beholde og øke sin andel av BNP i 1980-årene. Målt i absolutte tall er det imidlertid tale om en betydelig økning i bruttoproduksjonsverdien. Se igjen på figur 2 (kapittel 3). Her går det fram at verdien av oljen og gassen som blir tatt opp vil øke fra knapt 60 milliarder 1979-kroner i 1982/83 til 100 milliarder 1979-kroner i 1990. (Og dette er faste priser, dvs. at i inflasjonskroner blir det snakk om langt større beløp!)

Hvordan kan oljepengene gå inn i økonomien?

Grovt sett kan vi si at oljesektorens produksjonsinntekter (bruttoproduksjonsverdi) stabiliserer seg de første årene. Hvilken betydning vil det ha for oss når vi skal foreslå bruk av inntektene?

Det viktigste skillet i denne sammenhengen er spørsmålet om bruken av oljepengene binder dem opp for all tid framover, eller om det er snakk om engangsutgifter. Hvis en f.eks. øker minstepensjonene, vil det beløpet vi nytter til dette gå ut hvert år. Investering i en rekke enkeltprosjekter binder ikke opp pengene.

(Eks: Skifte ut jernbanens rullende materiell, forbedre og bygge ut veier og bruer, reise nye aldershjem til erstatning for dårlige og nedslitte bygninger osv.) Men en del investeringsprosjekter vil binde opp et visst beløp for framtida. Nye sykehus for å utvide behandlingstilbudet på et sted krever i tillegg penger til å lønne det nye personalet.

Den dagen oljepengene ikke lenger gir noe stort *ekstra* tilskudd hvert år, vil de fortsatt komme, som en konstant i stedet for en økende inntektsstrøm. Da vil den politiske debatten om oljepengene bli mer preget av kravet om omfordeling fra oljemonopolene til statskassen, og en nøyere vurdering av hva de oljepengene som alt er i statskassen brukes til. Dette siste vil i realiteten bli en politisk kamp om fordelinga av alt som går inn i statskassen. For det hefter ikke noe spesielt ved den delen av dem som kommer fra virksomheten i Nordsjøen sett i forhold til resten. De skiller seg ikke ut. De er som andre penger.

Oljeinntektene skaper vekst i økonomien

Noen hevder at det er fare for at Norge vil få en «Kuwait-økonomi», dvs. en økonomi der det ikke er industriproduksjon, bare oljeinntekter. Som det går fram av de tallene vi har oppgitt tidligere i dette kapitlet, og de tallene vi gjengir i kapittel 7, er dette tøv. Hele 75-80% av BNP vil bli produsert i andre sektorer enn olje. Oljen vil følgelig ikke være noe mer enn et bra tilskudd til økonomien. I den stagnasjonsperioden de vestlige industrilandene nå er inne i, er dette et velkomment tilskudd. Uten oljeinntektene ville situasjonen i norsk økonomi vært en helt annen.

Dette hevder også regjeringa, men den sier at det ikke betyr noe annet enn at oljeinntektene sørger for å

oppretholde den veksten Norge hadde i 1960-årene og fram til 1973-74.

Her ligger det et polemisk poeng: Det er grunn til å peke på at innføringa av folketrygden fant sted i 1960-årene. Likedan ble sykehusloven — som sikret 75% statsfinansiering til bygging og drift av sykehus — vedtatt i denne vekstperioden. I dagens olje-Norge står regjeringa for en politikk som innebærer sosial nedbygging og boligpolitisk tilbaketog. Ja, tilbaketog fra mange posisjoner som i 1960-årene ble utbygd eller fastholdt. Hva enn påstanden kan brukes til, så er det iallfall ikke til å gi oppslutning om den politikken som nå føres. Dessuten er en sammenlikning mellom perioden fram til 1974 og dagens situasjon mindre viktig. Det som teller i dag, er hvilke muligheter oljeinntektene gir Norge *nå* — i forhold til andre land, og i den største kapitalistiske verdenskrise siden 1929.

Vi vil slå fast at «kaka» som skal deles er større i Norge enn i andre industriland. Dette gir arbeiderklassen gode kort på handa når den krever forbedringer. Er det noe vestlig industriland hvor det virkelig er penger å hente, så er det i Norge.

Norges Industriforbund og Venstre hevder at oljepenger brukt i Norge vil føre til at den økonomiske veksten ellers i Norge blir lavere — slik at produksjonen *med* olje om noen år vil bli lavere enn produksjonen *uten* olje ville vært. Andre — bl.a. i DNA — har hevdet at oljeinntektene bare vil oppveie nedgang ellers slik at nettoresultatet blir null. Begge disse teoriene skulle lede til en enkel konklusjon. Steng oljehullene snarest! Industriforbundet bruker påstandene som argument for kapitaleksport.

Før vi går nærmere inn på argumentasjonen for dette standpunktet, la oss se litt på oljesektorens betydning i norsk økonomi. For det første har oljen betydning på *produksjonssiden*. Her kan den gi mindre industrivekst fordi den nye sektoren er svært profitabel,

og suger til seg kapital fra andre prosjekter. Dette er et vanlig uttrykk for hvordan vekstimpulser kan oppstå i kapitalistisk økonomi. Regjeringa understreker nettopp dette som en *positiv* side av oljevirkksomheten i Nasjonalbudsjettet for 1981:

«Virkksomheten i oljesektoren har gitt betydelige vekstimpulser til industrien og til andre næringer og har lettet omstillingen innenfor skipsbyggingsindustrien. Oljevirkksomheten har også bidratt til å opprettholde en høy sysselsetting i en periode med tilbakeslag i verdensøkonomien. Eksportinntektene fra petroleumsindustrien har gitt myndighetene økt handlefrihet i utenriksøkonomien.

Gjennom en bevisst oppbygging av norsk deltaking i alle faser av oljevirkksomheten, har vi også skaffet oss tilgang på ny teknologi og erfaring som er nyttige impulser for norsk industri og forskning.»

På produksjonssjonsiden ser vi altså at oljevirkksomheten gir vekstimpulser i en økonomi som ellers ville være sterkt dominert av en eksportindustri i tilbakegang. Det er f.eks. ingen tilfeldighet at regjeringa i sitatet ovenfor nevner skipsbyggingsindustrien. Den eneste grunnen til at den i dag ikke er nærmest totalrasert, er oppdragene for offshore-industrien i Nordsjøen.

Norge er mer enn industrien

Industriforbundets argumenter er at oljeinntekter uten aktiv strukturrasjonalisering *har ført til* den svake utviklinga i norsk industri fra 1975 til nå. De sammenlikner med Danmark — men sjølvsagt uten å nevne at hundretusener går arbeidsløse der. Industriforbundet hevder at svak utvikling av produktiviteten nå er det

store problemet, og at oljeinntekter brukt i Norge da gjør vondt verre.

Vi har vist at oljesektoren tvert imot har gitt viktige impulser til norsk næringsliv forøvring.

Vi har også vist foran at utviklinga i Norge slett ikke skiller seg så mye fra resten av Europa. Poenget er at det er økonomisk krise i den vestlige økonomien — og det virker på industrien, med og uten oljepenger.

Når Industriforbundet taler om at «vår spesielle kostnadsvekst og vår svekkede konkurranseevne har direkte sammenheng med det forhold at vi har tillatt den innenlandske norske etterspørselen å øke ved bruk av oljeinntekter,»* så forbigår det i taushet de mer grunnleggende internasjonale forhold som har hatt og fortsatt har betydning for industriutviklinga.

Men norsk økonomi er mer enn industri. La oss se på hvordan bruttoprodukt og sysselsetting i Norge fordeler seg på de ulike næringene.

Tabell 9

Sysselsetting og bruttoprodukt etter næring. Prosentvis fordeling 1980.

	Sysselsetting	Bruttoprodukt
Jordbruk, skogbruk, fiske	8,1	4,5
Industri, bergverk, m.v.	23,3	20,0
Olje- og gassutvinning	0,2	14,1
Bygg/anlegg m.v.	8,3	6,6
Samferdsel	10,0	10,7
Varehandel	13,3	12,0
Div. offentlig og privat tjenesteytning	36,6	31,9
	100,0	100,0

Kilde: Økonomisk Utsyn, Statistisk Sentralbyrå, 1980.

*Industriforbundets debattheft nr. 38, Oslo 1980.

Tabell 9 viser at industrien nok betyr mye, men langt fra alt. Industriforbundets argumentasjon går imidlertid i hovedsak på denne ene sektoren, industrien, og da spesielt den konkurranseutsatte eksportindustrien. Skal utviklinga i den skape en *kraftig svekking* av fastlands-Norges økonomi *som helhet*, forutsetter dette ikke bare at det går svært ille for industrien over en meget lang tidsperiode, men også *at dette ikke blir oppveid av veksten i de øvrige sektorene*. Det er altså ganske spesielle forhold som må oppstå og vedvare i lang tid, for at Industriforbundets prognose skal oppfylles.

Kommer oljeinntektene i tillegg til eller i stedet for andre inntekter?

Det kan argumenteres for at oljevirkksomheten kan føre til økte produksjonskostnader i norsk industri. Dette blir behandlet grundigere i kapittel 7. En slik virkning kan komme fordi framveksten av en ny næring skaper nye arbeidsplasser. Nye arbeidsplasser gir økte inntekter. Dette vil skape økt etterspørsel etter andre varer og tjenester, og dermed gi grunnlag for økt produksjon. Økt produksjon og flere arbeidsplasser gir arbeiderne bedre utgangspunkt i tariff-forhandlinger: Det er lettere for bedriftene å holde lønna nede når det er arbeidsløshet enn når det er mange ledige jobber. Men det betyr at de økte produksjonskostnadene må skyldes at *produksjonen totalt sett har økt*, at det produseres mer enn før. Det er en sterkt overdrevet påstand at kostnadene er alfa og omega for industrien. Om noen bedrifter må innskrenke på grunn av dette, skjer det fordi det har vært en forutgående *økning* i produksjon og sysselsetting. Det betyr at det blir skapt flere verdier enn før, at landet er blitt rikere. Eventuelle kostnadsproblemer på grunn av oljen ville aldri oppstått om

ikke oljen på denne måten hadde gitt et reelt tilskudd til produksjon og inntekt i Norge.

Ellers er det utvilsomt slik at mange kapitalister heller vil investere pengene i oljesektoren hvor de gir større profitt, og derfor prøver å trekke kapitalen ut av industribedriftene. Dette kan føre til manglende investeringer og dermed nedsliting av maskinutstyret, med tilsvarende svak produktivitet. Men også her er drivkraften at kapitalisten finner ut at det er *mer å hente* i olje, dvs. at oljen gir et reelt tilskudd.

Krisa i industriproduksjonen i den vestlige verden er ekte nok, og den er internasjonal. Oljen har ikke på noen måte skapt eller vedlikeholdt den. Som figur 6 viser, har oljesektoren tvert imot fylt opp gapet mellom den gamle veksttakten fra før 1974 og den stagnasjonen som industrien har opplevd fra da av. Derfor er det riktig når borgerskapet i statsadministrasjonen påstår at oljen ikke gir noe tilskudd til norsk økonomi i forhold til en tradisjonell vekst i tradisjonelle næringer. Men det er en kortslutning å gå derfra til å påstå at oljeinntektene ikke gir noe ekstra i forhold til dagens situasjon. Tvert imot gjør oljeinntektene det fullt mulig å fortsette den velstandsutviklinga vi hadde fram til midten av 1970-årene. Det er ingen grunn til å akseptere lønnsstopp, redusert kjøpekraft, nedbygging av offentlige tjenester o.l. slik vi har opplevd det de siste årene.

Oljen gir grunnlag for fortsatte krav om en bedring av de offentlige ytelsene, reelle lønnstillegg osv. Sutringga om «den vanskelige økonomiske situasjonen» er blank svindel. Den økonomiske situasjonen i Norge er ikke dårligere nå enn for 5 til 10 år siden. Tvert imot er den langt bedre.

KAPITTEL 6

Hvilke muligheter har vi for å bruke oljeinntektene?

Oljen er verdier «på lager»

I dette kapitlet skal vi se på hvilke muligheter som fins for å bruke inntektene fra oljeutvinninga. Vi skal se på om en kan la inntektene «vente», og på noen viktige argumenter som må legges til grunn når en skal ta standpunkt til bruken. I neste kapittel vil vi se nærmere på *virkningene av å bruke inntektene i Norge*.

Rent teknisk kan enten oljen bli der den er inntil videre, eller den kan utvinnes. Den oljen som blir liggende, har verdi etter oljeprisen på verdensmarkedet. Hvis denne prisen stiger — så blir oljen mer verdt. Det er derfor mulig å holde oljen «på lager» — ja, det er til og med mulig å låne penger med oljen som sikkerhet — sjøl om det ganske sikkert gjør kreditorene svært lystne på kontroll over Norge.

Den oljen som blir tatt opp og solgt, skaper inntekter. Disse inntektene, oljepengene, kan teknisk sett brukes til investeringer eller forbruk. Investeringene kan være utbygging av bedrifter, offentlige institusjoner, hus, veier, bruer i Norge, eller det kan være bygging av fabrikker eller oppretting av bankkonti og aksjekjøp eller lån til utlandet. Forbruket kan være privat, eller det kan være offentlig, det kan være luksus til borgerskapet eller økt levestandard for oss andre.

I tillegg kan sjølsagt inntektene gis bort — som gaver til u-land, eller til Phillips Petroleum.

De tekniske løsningene tjener ulike klasser

Borgerskapet prøver å gjøre bruken av oljeinntekter til et *teknisk* problem. De hevder at investeringer betyr at «vi» utsetter forbruket til seinere — «vi» sparer penge-
ne. Så kan en drøfte om det «lønner seg best» å spare ved å la oljen ligge, ved å investere i utlandet — eller ved å investere i Norge. Eller kanskje «vi» i fellesskap finner ut at det er larest å bruke pengene nå.

Det er ikke slik. I Norge fins ingen mekanisme som gjør at «vi» i fellesskap finner det larest å bruke 10-15 milliarder i året til oljeselskapene — om lag like mye som staten tar inn i skatt på inntekt. Det er slett ikke noe teknisk problem å finne ut hva oljepengene skal gå til. De ulike måtene å bruke pengene på, betyr også ulike måter å fordele gevinsten på. Noen måter gjør at pengene går til borgerskapet, andre at de *kan* komme folket til gode. Det kreves derfor at en tar stilling til hvilke klasser en støtter.

Et viktig utgangspunkt må være å rydde av veien alle moralske skrupler når det gjelder oljeinntektene. Inntektene er ekstraprofitt — dels fordi det ikke er olje overalt (grunnrente), og dels fordi det er monopolgevinster å hente i oljemarkedet. Det betyr at deler av profitten på verdensbasis overføres til norske kapitalister i oljesektoren. Det er to alternativer for bruken: Enten klarer arbeiderklassen å sikre seg denne inntekten, eller også går den til borgerskapet, i oljeselskapene, bankene eller til den norske staten. Noen verdensomspennende rettfærdig fordeling verken kan eller vil finne sted i en imperialistisk verden.

Hvilke alternativer fins?

La oljen ligge. Kampen om inntektene fra den vil da stå seinere.

Investere i utlandet. Dette vil åpne for økt norsk imperialisme, og vi er derfor mot det. Norsk imperialisme betyr at det norske borgerskapet ekspanderer økonomisk for å utbytte folk i andre nasjoner. En klassisk måte er eksport av kapital til andre land for å drive norskeide bedrifter der, eller la pengene kaste av seg profitt gjennom lån. I begge tilfeller søker det norske borgerskapet å ta inn større profitt ved å sikre seg monopoler ute, sikre markeder og drive produksjon i land der utbyttinga kan bli større enn hjemme. En slik utvikling vil styrke borgerskapets krav om politisk og militær beskyttelse av investeringene. Dette kan i praksis bare skje ved at Norge søker nærmere allianse med de store imperialistmaktene.

Oljeinntektene gjør at det eksisterer en kapital i Norge som gir grunnlag for norsk imperialisme i en helt annen skala enn nå. Dersom inntektene skulle brukes i utlandet i sin helhet, viser regneeksemplene som er gjengitt i kapittel 7 at Norge om 10 års tid vil ha ca. 700 milliarder kr. plassert i utlandet. Det fins derfor solide politiske argumenter for å gå imot å bruke oljeinntektene i utlandet.

Kan en tenke seg at vanlige folk får penger for å plassere dem i feriehus i Spania? Nei — det er oljeselskap, banker, storindustri og staten som skal ekspandere ute.

Borgernes argument for å investere i utlandet er — å sikre markeder for norske produkter som ellers ikke ville bli solgt,

— å få solid avkastning av pengene uten at det får virkninger på arbeidsplasser i Norge.

I begge tilfeller er det åpenbart tanken å plassere pengene i prosjekter som kaster mye av seg — argu-

mentet er nettopp at dette er spesielt lønnsomt. Hvis pengene skal komme folk i Norge til gode, da må de jo før eller siden tas hjem igjen, og da er det blitt betydelig mer penger. Argumentet om å unngå virkningen av oljepengene ved å investere i utlandet holder derfor ikke — det blir om noen år mye mer oljepenger *hvis* overskuddet skal tilbake til Norge. Bare hvis pengene blir satt inn i bedrifter som går dårlig vil en «bli kvitt» pengene. Da kan en like godt gi dem bort. Poenget for borgerskapet er at de ønsker profitt for seg sjøl, de ønsker varig etablering av norsk kapital i utlandet. De ser nå en historisk sjanse til å ta del i den enorme imperialistiske utbyttinga gjennom gigantisk kapitaleksport fra Norge. De tenker ikke på å ta pengene hjem seinere, men lever i forhåpninger om å kunne reinvestere overskuddet ute. All erfaring viser at kapital som slik går ut av landet, er vunnet av borgerskapet og tapt for arbeiderklassen, inntil folkene i de utbyttede landene styrter imperialismen. I sin ytterste konsekvens drar en slik politikk det norske borgerskapet med på eventyr som kolonikriger og støtte til gorilladiktaturer.

Brukes pengene nå, i Norge, kan de tjene borgerskapet — eller folket. Fordelinga avhenger av klassekampen — kampen om oljepengene. Egentlig kan en si, kort og brutalt: Oljen blir pumpet opp og solgt — enten vi vil eller ikke. Kampen står da om hvem som skal ha gevinsten.

Hva skal vi kreve at oljepengene brukes til?

Vårt svar er: Det trengs ikke noe *eget* program for bruk av oljepenger, med noen få unntak som vi vil komme tilbake til.

Borgerskapet legger nå planer for å bruke pengene, og de tenker å bruke dem slik de vil bruke penger ellers: Til maksimal profitt for seg sjøl, og best mulig

sikret mot at arbeiderklassen får tak i dem. Kapitaleksport er en gammel drøm som det nå fins kapital til.

Vi må tenke ut fra våre egne klasseinteresser. Er vi for at oljepenger brukes til investeringer? *Ja*: Den gamle leiligheten kunne erstattes av et husbankhus. Dag-hjemmet kunne bygges, og sykehjemmet vi har slåss for, kan settes på budsjettet. *Og nei*: Det planlagte varmekraftverket er vi ikke mer for sjøl om det nå kan bygges for oljepenger. Motorveien med høyere voller rundt er ikke mer attraktiv av den grunn, og F-16-fly sikrer oss ikke bedre.

Poenget er å kjempe for det vi ellers er for, og mot det vi ellers er mot. Forskjellen er at oljeutvinning gjør at borgerskapet har en god del mer å rutte med enn de ville hatt uten olje. Kapitalismen er ikke vekk. Krisene er der som før, jfr. kapittel 2. Men det er opplagt slik at arbeiderklassen i Norge må ligge mer frampå enn i de fleste andre land fordi det vil være mer å slåss om her.

Vi vil altså ikke — som f.eks. SV — øremerke oljepengene til spesielle formål. Men vi vil reise og støtte krav og press for at de skal bli brukt i folkets interesse. En god rettesnor her er å tenke seg lista av krav og saker en vil gjennomføre hvis en sjøl og stat/kommune får bedre råd.

Oljepenger i Norge til investering eller konsum?

Borgerskapet ynder å si at valget mellom investering og forbruk er et valg mellom å nytte oljeinntektene nå eller senere. Tankegangen er at nye maskiner skaper økt produksjon som gir økt velstand *seinere*. Plassering av investeringsmidler ser de som et rent teknisk problem: En må velge hvor avkastningen er størst. Likevel kommer de pussig ofte til den konklusjon at det er nettopp

deres borgergruppe som ideelt sett best forvalter penge-
ne på vegne av oss andre. Når borgerne snakker om å
ta ut velstanden «seinere» — så er det et argument de
bruker *hele tida*. Hvis vi er naive og kommer om ti år
— ja, da er det fortsatt «seinere» velstanden skal tas
ut. *I praksis er seinere = aldri*.

Dette er mer enn et tankekors. Å gjøre slike valg til
tekniske problem er å se bort fra at Norge er et klasse-
samfunn, det er å gi borgerskapet kontroll med penge-
ne.

Vi må alltid stille spørsmålet: *Velstand for hvem?*
Investeringer i bedrifter i Norge betyr at oljepengene
blir *kapital* — en del av de pengene borgerskapet bru-
ker for å skaffe seg sjøl profitt. Produksjonsresultatet
vil da gå i lommene på eierne, det blir velstand for
dem — og ikke oss andre. Dette kalles med et fint ord
«omveisproduksjon» — og omveien ender i lommebo-
ka til en viss klasse.

Derimot fins det andre sorter investeringer som ofte
står høyt på ønskelista, f.eks. boliger. Vi kan og bør
skjerpe kravet om å bruke oljepenger til å sikre rimeli-
ge boliger. Oljepengene gir rom for økt boligbygging,
det er en måte å få varig nytte av pengene på. Veier,
bruer, kaier, jernbane og utbygging av annen kollektiv-
transport er også eksempler på slike investeringer. Og det
trengs større investeringer i sykehjem, helseinstitusjoner,
nybygg til skoler i fylkene, daghjem, ungdomsklubber
osv.

Det fins med andre ord folkelige investeringskrav i til-
legg til forlenging av Nordlandsbanen!

Noe av dette kalles offentlige investeringer, noe pri-
vate (f.eks. boliger). Mange offentlige investeringer
står høyt på ønskelista, men ikke alle. Også offentlig
forbruk står høyt på lista: økt aktivitet i de nye syke-
hjemmene, daghjemmene osv. flere heimevernsøvinger,
flere lærere i forhold til elevtallet osv.

Hva må med i vurderinga av bruk av oljeinntektene?

Vi har alt gått imot investeringer i utlandet fordi det er å gi pengene til borgerskapet. Men hva med annen bruk?

Vi synes en bør legge vekt på følgende punkter:

Miljøproblemer? Utvinninga i Nordsjøen har vist at det er stor risiko såvel for de som jobber der ute, som for miljøet i havet. Det er stadig på kanten av det mulige å drive oljeboring i Nordsjøen. Dette er et viktig argument for å begrense utvinningstakten og å gå imot boring nord for 62. breddegrad. Det er viktig å kreve at sikkerheten skal sette et tak for utvinningstempoet, istedenfor at oljeselskapenes profittønsker presser fram et økt tempo.

Dette kommer vi tilbake til i kapittel 9.

Hva med tida etter oljen? Dette har vært et viktig argument. Dersom oljen drar med seg store virkninger på norsk økonomi — hva da etterpå? Vi har pekt på at oljen vil vare i minst 100 år. Snur vi øynene den andre veien — til 1880 — ser vi raskt at det *ikke* da var mulig å planlegge for 1980. Det var fortsatt seilskutetid, bilen var ikke oppfunnet, vannkraft var en framtidsdrøm. De fabrikkene og husene som ble bygd den gangen, er vekk eller foreldet. Det grunnlaget som fins for produksjon og velferd i vår tid, skiller seg drastisk fra 1880. Sjølsagt kan en ikke ut *fra dette* forutsi en problemfri kapitalisme i 100 år til. Tvert om kan mye tyde på at kapitalismen vil råke ut i problemer som gjør at sosialismen vinner seier i mange land. Poenget med å trekke fram de 100 årene her, er å peke på at en ikke kan forutsi verden etter oljen i Norge. Det en kan si, peker ikke på at folk vil stå på bar bakke når den tid kommer.

I tillegg kan en si at endringer i norsk økonomi på

grunn av oljen vil skje nå, mens problemene som kan/vil oppstå når oljen tar slutt, må tas opp når den tida er nærmere enn 100 år fram i tida. Skulle vi nå investere slik at våre etterkommere om mer enn 100 år skulle ha glede av det, ville det antakelig bli som om våre forfedre i 1880 bygde opp seilskute- og hestedrosje-produksjon, ikke for egen del, men for å glede oss i 1980.

Hva med norsk sjølberging og et allsidig næringsliv?

Oljen vil føre til enormt store inntekter i utenlandsk valuta. Disse kan nyttiggjøres i Norge ved økt import, eller ved at andre eksportvarer brukes i Norge. Resultatet er da *enten* at importen til Norge øker, *eller* at en får en tilsvarende nedgang i eksport utenom olje. Begge disse virkningene må kalles svekket norsk sjølberging. Desto mer oljeinntekt som nyttes i Norge — desto mer kan en si at økonomien blir knyttet til oljeeksporten. Noen andre eksportprodukter svekker også norsk sjølberging — f.eks. den ensidige utviklinga av aluminium og en del smelteverksprodukter. Men utviklinga av olje som *ett produkt* som betyr ca. 1/4 av bruttonasjonalproduktet, vil åpenbart gjøre Norge mer sårbart for press fra de større imperialistlandene. Alt nå utgjør olje ca. 15% av BNP.

Alt dette peker på at oljeutvinning i stor stil *kan* ha bivirkninger. Men det er svært lett å glemme et *hovedpoeng*: Oljen i Norge gjør landet sjølberget på en avgjørende ressurs for lang tid fremover. Den gjør at Norge ikke blir pressa på samme måte som de fleste andre land i Europa til å øke annen eksport. Betalingsbalansen og gjeld til utlandet er ikke noe problem så lenge oljeinntektene er store. Oljen er et mektig makt-

middel som gjør at det er større handlefrihet i norsk økonomi overfor andre land.

Noen har sammenliknet et Norge med oljeinntekter med Kuwait. Dette er et skremmeskudd. I motsetning til de fleste oljeproduserende land er Norge et høyt utvikla industriland. Det eksisterer en framskreden teknologi i produksjonen og en allsidig produksjon. Dette er trua av borgerskapets rasering, bl.a. av primærnæringene, og det må vi slåss mot. Men selv med DNAs oljepolitikk vil 3/4 av produksjonen og nær 95% av arbeidsplassene være utenom olje. Det særegne i Norge er altså at det *ikke* er en Kuwait-økonomi, og at det heller ikke vil bli det med oljeinntektene. Men samtidig skiller Norge seg fra oljeland som Storbritannia og USA ved at oljen betyr en *stor endring* i norsk økonomi.

Faren ved redusert sjølberging ligger i følgende sider ved oljeutvinninga:

- utenlandske selskaper deltar. Det gir makt til disse, og gir andre land interesse av å kontrollere Norge.
- eksport som er for ensidig basert på olje, gjør norsk økonomi avhengig av svingninger på verdensmarkedet for én vare.
- økt importavhengighet av varer som er avgjørende for forsyninger og beredskap i Norge vil bety muligheter for økonomisk press på landet.

Dette betyr at for rask utvinning *kan* få styrken til å bli en svakhet overfor de andre imperialismaktene.

Oljeinntektene må til dels brukes slik innenlands at de sikrer en del grunnleggende behov for forsyninger. Men det er viktig å fastholde at det bare er faren for press fra imperialistland som gjør at en må ta slike hensyn. Når Industriforbundet hykler om «industriproduksjonens velsignelse» som et aksiom hevet over all diskusjon, kan vi ikke følge med.

Hvis vi tar argumentene foran og lar dem telle for å avgjøre om det er progressivt å bruke oljeinntektene, så må konklusjonen bli omtrent slik:

- Miljø-, sikkerhet- og sjølbergingshensyn taler for å ikke pumpe opp oljen for fort.
- Vi skal ikke la oss bløffe til å stramme inn livreima av hensyn til tida etter oljen.
- Det er fare for utvikling og styrking av norsk imperialisme gjennom eksport av oljekapital.
- Klasseforholdene i Norge vil endres.

Vi er for å bruke oljeinntekter nå, men begrense utvinninga. Det er ikke holdbare argumenter for å plugge hullene av økonomiske grunner.

Oljeinntekter og økte lønninger

Oljeinntektene fører til økte lønninger i Norge. I Nord-sjøen kan arbeiderne presse på for økt lønn. På land vil dette inspirere og lære andre arbeidere å stille økte krav. Hvis pengene brukes innenlands i noen sektorer — f.eks. til bygg/anlegg, så vil den økte konkurransen om arbeidskrafta også føre til muligheter for å presse lønna i været.

Industriforbundet er svært redd for dette. De vil at oljepenger brukt innenlands skal gå til skattelette, mot at staten sikrer lavere lønninger.

Er vi for at oljeinntektene går til økte lønninger? Vi har sagt ovenfor at oljeinntektene *ikke* endrer på politikken ellers, vi skal kreve mer til det vi ellers støtter. Dette gjelder også lønn.

Vi er for at oljearbeiderne tar ut mye fra oljeselskaperne i lønnsforhandlinger. De pengene de tar ut går direkte fra lomma til borgerskapet. Vi er imot hetsen mot deres lønnskamp. De pengene de ikke tar ut, går

ellers til Phillips eller Statoil, og ikke til vanlige folk i Norge.

Vi støtter så absolutt lønnskamp også på land. Oljeinntektene vil gjøre at det er mer å hente. Og i den grad inntektene blir brukt i Norge vil de skape flere arbeidsplasser og dermed økt etterspørsel etter arbeidskraft. Dette fører igjen til at det i bransjer som vokser vil bli lettere enn før å føre lønnskamp. Bransjer som bygg, helsevesen, grafisk osv. kan bli viktige steder for lønnskamp. Dette gjør at arbeiderklassen her styrker sin stilling og kan få økte erfaringer. I den grad de vinner fram, vil de også få ut en del «oljepenger». Poenget er at borgerskapet har hånd om pengene, og vi andre må velge de mulighetene som byr seg for å få dem ut. Vi er derfor helt mot «moderasjon» og borgfred.

Billigere bensin og olje?

Bilorganisasjonene i Norge har kjørt hardt ut for å senke prisene på bensin — f.eks. ved lavere avgifter. Mange spør seg om dette er en måte å bruke oljepenger på slik at de kommer vanlige folk til gode. I flere oljeproduserende land — bl.a. Mexico — ligger oljeprisen innenlands under verdensmarkedsprisene. Dette synes i første omgang som en konkret og direkte bruk av oljen: Den føres i land og selges billig.

Det fins et verdensmarked for olje der også den norske oljen kan omsettes. Det er derfor ikke noe problem å bytte olje i andre varer. Dette vil slå ut i økte inntekter. Disse inntektene kan brukes til *mange formål*. De kan brukes til å erstatte andre statsinntekter — f.eks. bensinavgifter, eller moms på matvarer. Eller de kan brukes til økte utgifter.

Utgangspunkt et er altså *ikke* at inntektene lettere kan brukes til billig bensin enn f.eks. billigere mat. Vi må vurdere forslaget om billigere bensin ut fra om vi

er for det eller mot det — og ikke spesielt knyttet til at Norge produserer olje sjøl. Vi er mot ytterligere prisøkninger på bensin og oljeprodukter. Vi mener at bl.a. følgende forslag bør støttes:

- billigere drivstoff til fiskeflåten
- spesielle rabatter i utkantstrøk
- full sjølforsyning av oljeraffinerte produkter fra Nordsjø-olje
- beredskapslagere for olje, bl.a. desentralisert for jordbruk, fiske og transport
- lavere avgifter på olje til fyring
- redusert pris på diesel

Men disse ideene er ikke bundet til oljeinntektene — det er forslag vi også ellers ville være for.

Hva vil skje i en oljeøkonomi hvis det blir krig?

Hvis det blir krig vil Norge bli trukket inn. Landet vil etter all sannsynlighet bli okkupert, antakelig av Sovjet. Oljeanleggene er førsterangs krigsmål. Ingen av partene ønsker at motstanderen skal få olje. Derfor vil oljeutvinninga raskt bli stoppet. Samtidig må en regne med at store deler av norsk utenrikshandel vil bli stoppet fordi transporten, særlig over havet, blir stoppet. I tillegg vil sikkert okkupanten prøve å rane til seg mest mulig fra norsk produksjon fordi det trengs i krigføringa.

En viktig virkning blir at oljeinntektene faller vekk. Det betyr et alvorlig krakk for norsk økonomi. En svært viktig eksportnæring faller vekk — rundt halvparten av eksporten. Store investeringer blir antakelig ødelagt. I en slik situasjon vil det være en fordel om store deler av oljeinntektene er blitt brukt til investerin-

ger i Norge. Da vil slike investeringer stoppe opp, men det vil ikke føre til store fall i forbruk. Sjølsagt kan slike investeringer også være viktige krigsmål som blir ødelagt.

En annen virkning er at norsk økonomi blir avstengt fra utlandet og plyndret av okkupanten. Dette *kan* føre til arbeidsløshet — f.eks. på grunn av mangel på råstoffer som bauxitt, malmer, nikkematte. Det kan også føre til store problemer med forsyning av andre viktige varer — som f.eks. mat, olje, maskiner og transportmidler. dersom bruk av oljen i Norge har gjort norsk produksjon svært ensidig, vil det ta tid å få i gang ny produksjon av disse vareslagene. I en slik sammenheng kan stor bruk av pengene i Norge være en ulempe. Dette er derfor et argument mot en økning i utvinningstakten.

Debatten om økonomisk beredskap i Norge trengs. Den er et emne som omfatter mye mer enn det vi har nevnt her. Det er et stort usikkerhetsmoment i en slik diskusjon at en ikke veit hvor langt en okkupant vil gå i å plyndre landet for produkter. En veit heller ikke noe om hvor mye produksjonsutstyr som er igjen etter en invasjon. I tillegg er det et åpent spørsmål hvor langt en i dag skal gå f.eks. i retning av å gi kapitalister subsidier for å opprettholde produksjon av beredskapshensyn. En havner lett over i reformisme — styring av kapitalismen.

KAPITTEL 7

Hva skjer i Norge hvis oljepengene blir brukt innenlands?

Viktig å analysere virkningene

I flere år har det vært hevdet at bruk av oljepenger i Norge vil føre til store problemer. Noen hevder til og med at problemene er større enn gevinsten.

Vi må prøve å analysere virkningene av oljen, og også eventuelle ulemper. I forrige kapittel argumenterte vi for at disse pengene bør brukes i Norge, og at det må føres kamp for å få brukt mest mulig til beste for vanlige folk. Men sjølsagt vil bruk av pengene gi kraftige ringvirkninger i norsk økonomi. Hvordan virkningen blir avhenger av hva pengene blir brukt til. Hvis en klarer å kjempe fram skattelette for lave inntekter, blir virkningene annerledes enn ved Arbeiderpartiets skattelette til topplønnninger sist høst. Det virker forskjellig om staten bruker pengene eller om kommunene får en økt andel av skattemidlene. Videre er det helt sentralt om pengene blir brukt av oljeselskaper som Hydro eller Mobil — eller om de går inn i statskassen og blir brukt der.

Oljepenger i Norge gir økt etterspørsel

Bruk av oljeinntektene fører til økt etterspørsel. Dette gir økt salg, dels av importvarer, men også i stor ut-

strekning av varer produsert i Norge. Særlig bygg/anlegg og tjenesteyting vil nyte godt av økte produksjons- og salgsmuligheter p.g.a. denne etterspørselen.

Hvis f.eks. staten bruker oljeinntekter i Norge til å bygge flere skoler, veier eller sjukehus så krever dette bygningsarbeidere, bygningsvarer, lærere og sjukepleiere. Det gir flere jobber, og økte inntekter. Dette gir igjen økt etterspørsel etter forbruksvarer fordi samlet kjøpekraft hos disse menneskene øker. Noen av disse varene vil bli importert, og noen vil gi økte muligheter for norsk produksjon. En liknende virkning får en hvis vi klarer å få gjennom skattelettelser.

Økt etterspørsel gir flere arbeidsplasser

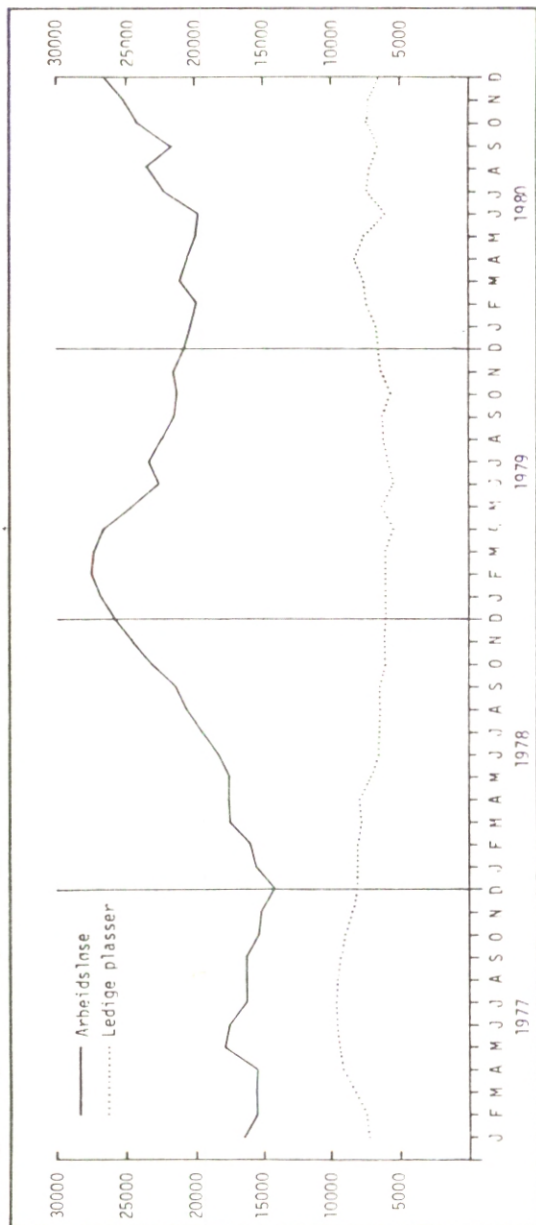
Arbeidet er et livsbehov for menneskene, sa Marx. Blir jobben tilpasset menneskene og ikke omvendt, og blir det betalt skikkelig, vil det være mulig å øke arbeidsstyrken i Norge ganske kraftig.

I dag går mange arbeidsløse. Det er en åpenbar fordel med økt etterspørsel når det gir flere arbeidsplasser.

Som figur 8 viser, ligger den registrerte arbeidsløsheten nå snart dobbelt så høyt som i 1977. I årene etter 1977 har Norge hatt en arbeidsløshet som er langt over det den var i årene før. Den reelle ledigheten er også langt større enn den registrerte.

Hva så om oljeinntektene gjør at all arbeidsløshet blir vekk? For det første veit vi at det *ikke* skjer. Vi viste f.eks. i forrige kapittel at kapitalismens konjunkturer fortsatt virker i norsk økonomi. Poenget er at oljepengene vil skape et økonomisk press i retning av å produsere mer — og følgelig også til å ansette flere. Det vil skape nye arbeidsplasser for grupper som i dag ikke har arbeid. En slik gruppe er de registrerte arbeidsløse. En annen gruppe er kvinner som i dag ikke

Figur 8
Arbeidsmarkedet
Sesongkorrigerte tall for registrerte arbeidsløse og ledige plasser



Kilde: Konjunkturoversikt fra Statistisk Sentralbyrå, januar 1981.

søker jobb fordi de veit det er fånytt. En tredje gruppe er folk som i dag driver ulønna omsorgsarbeid. En fjerde gruppe er uføretrygdete som kunne vært i arbeid dersom arbeidsplassene var lagt bedre til rette for det.

Samtidig er en god del av oljeinntektene i statskassen. Dette gjør det mulig å reise økte krav om statlige investeringer som nettopp kan legge forholdene til rette for å øke yrkesbefolkningen. Slike krav vil kunne føre til at det virkelig blir flere jobber. Eksempler på slike tiltak er daghjem, fritidshjem, arbeidsplasser i helse- og sosialomsorg, verna industri osv. Det er så langt svært *bra* virkninger av å bruke oljeinntekter i Norge — hvis en klarer å få gjennom krav til *hvordan* de brukes.

Dersom det skulle lykkes å slåss for økt bruk av oljeinntektene i Norge, er det ikke gitt at de jobbene dette fører til passer for de arbeidsløse — også nå opplever vi at det er ledige jobber samtidig som folk ikke får arbeid. De ledige jobbene kan være i pressområder og ikke der de arbeidsløse bor. De kan kreve spesielle kvalifikasjoner som de arbeidsløse ikke har.

Derfor kan det godt skje at økt bruk av oljeinntekter i Norge vil skape et behov for arbeidskraft som ikke umiddelbart kan dekkes.

Den siste tida har det pågått en diskusjon om datateknologiens gjennombrudd. Denne utviklinga kan føre til rask økning i produktiviteten. Også andre faktorer vil virke til det. Det har blitt framholdt som et problem at dette kan føre til at arbeidsplasser forsvinner. Bruk av oljeinntekter i Norge vil kunne motvirke denne virkninga av økt produktivitet.

Hva med inflasjonen?

Hva skjer når kjøpekraften øker og folk vil bygge hus, eller staten vil bygge skoler, og de ikke får tak i bygningsarbeidere?

Prisen på boliger vil øke. Tilsvarende vil skje for andre varer. Blir det *generelt* vanskelig med folk, færre arbeidsløse og kamp om arbeidskraften, vil lønningene generelt øke, samtidig som bedriftene vil kunne øke prisene siden det er vanskelig raskt å få produsert nok varer til å dekke den økte etterspørselen. Et stramt arbeidsmarked er *bra* for arbeiderklassen. Men det betyr at økt bruk av oljepenger kan øke inflasjonen. Dette gjelder uansett om det er forbruk eller investering oljepengene brukes til.

Hva gjør vi med dette? Skal vi si at vi ikke vil ha inflasjon og derfor ikke vil bruke oljepengene? I så fall sier vi at vi ikke vil ha økt forbruk, økt levestandard, økte offentlige utgifter til almenntilrettelagte formål, redusert arbeidsløshet og bedre posisjon i tariffoppgjørene. Da sier vi at vi heller vil leve i Thatchers England, hvor det ikke er noe press på arbeidsmarkedet eller økende kjøpekraft (skjønt inflasjonen ser ut til å gå raskt der likevel). Parolen må heller være at vi ønsker å bruke oljeinntektene til offentlige goder, økt kjøpekraft og redusert arbeidsløshet, selv med inflasjon. Så får vi i neste runde prøve å presse staten til priskontroll o.l. for å bremse inflasjonen.

Noen har hevdet at bruk av oljepenger i Norge virker på samme vis som å trykke flere pengesedler. Øking av pengemengden uten at det tilsvarer noen produksjon vil isolert sett føre til inflasjon. Men i dette tilfelle kommer inntektene fra salg av olje og gass til utlandet. Dette kan finansiere økt import til Norge, og inntektene kommer fra en høyst reell økt produksjon i Norge. Oljeinntekter har altså sitt grunnlag i realgoder (olje),

og får derfor *ikke* den samme virkningen som trykking av dekningsløse pengesedler.

Den norske økonomien er preget av store konsern som kontrollerer såvel produksjon som omsetning og finansvesen. De ønsker å utvide sin virksomhet. De kan på den ene sida presse prisene i været fordi de har monopolisert markedene, og samtidig kan de presse på for å få økte midler til å ekspandere fra staten og bankene. Slike tiltak fører bl.a. til økte priser. Slik prisstigning er borgerskapet interessert i. Lønningene følger ikke etter automatisk — det blir tvert imot en lang kamp for å ta igjen det tapte — dette har vi tydelig sett de siste årene.

Omstillinger, nedlegginger og flytting

Hvis det er arbeidsløshet, vil oljeinntektene skape arbeidsplasser og dermed redusere arbeidsløsheten, dersom investeringene blir brukt i Norge. Hvis det er et stramt arbeidsmarked, vil den samme bruken av oljeinntektene også føre til behov for nye arbeidsplasser. Dette kan løses på to måter. Enten må arbeidsstyrken økes f.eks. ved at flere kvinner går ut i arbeidslivet. Eller det vil bli flere arbeidsplasser enn arbeidere. Da vil lønningene gå opp, og kapitalen vil flyttes til de bransjene som gir størst overskudd, mens andre bransjer må innskrenke.

De bransjene som i denne situasjonen ikke kan øke salget eller legge på prisene, det er de næringene som ikke nyter godt av økte salgsmuligheter, f.eks. eksportnæringer. Om disse ikke øker lønningene i takt med de andre næringene (eks. bygg/anlegg), vil de miste folk. Eksportbedriftene selger til utlandet, mens det er hjemmemarkedet som nyter godt av økt kjøpekraft og økt offentlig tjenesteyting. Når profittraten på denne måten blir lavere i eksportnæringene enn i de ekspanderende hjemmenæringene, vil kapitalen ha en tendens til

å søke seg over dit profitten er størst. Og blir lønningene hengende etter, vil folk søke seg til næringer der lønningene er bedre. Tilsvarende vil også de hjemmenæringene som ikke nyter godt av økt etterspørsel få dårliger profitttrate. Når inntektene øker på grunn av oljepengene, vil sammensetningen av privat og offentlig forbruk endres. Noen næringer vil oppleve sterkere økning i salget enn andre næringer.

Har vi lite penger, bruker vi det meste til mat og noe til klær og bolig. Får vi mer penger, bruker vi mer til klær og industrivarer. Først når de nødvendige behov er dekket, kjøper vi forbrukerelektronikk, feriereiser, teaterbilletter, osv.

Om oljepengene blir brukt i Norge til å øke offentlige utgifter og privat forbruk, vil dette styrke enkelte næringer og svekke andre. Det vil føre til omstillinger, noen bedrifter vil få problemer mens andre vil få gode dager. Det kan også skje at de fleste bedrifter i ett område får problemer, mens de bedriftene som får gode dager ligger helt andre steder.

Hvordan er det slike problemer løses i et borgerlig samfunn? Ved nedlegginger, tvungen flytting, mobilitet. De som ikke har anledning til å få seg ny jobb på hjemstedet (og det er ofte nokså umulig), får valget mellom å flytte eller miste arbeidsløshetsstrygden.

Flytting, mobilitet. Dette er Lied-utvalgets hymne. Men i hvilken sammenheng var det at Lied-utvalget sang denne visa?

Lied-utvalgets ide var å satse på eksport, redusere kostnadsnivået for å øke norske bedrifters konkurranseevne på det internasjonale markedet. Lavere lønninger og reduserte offentlige utgifter måtte til for å øke eksporten og bedre landets betalingsbalanse. Dette ville bety redusert etterspørsel i Norge, noe som også tydelig var Lied-utvalgets målsetting (vi lever over evne, få forbruket ned!). Resultatet ville bli redusert sysselsetting, lavere offentlig servicenivå med færre of-

fentlige ansatte, problemer for varehandel, bygg/anlegg, hjemmeindustri. Kort sagt de næringene der 95 % av arbeidsplassene er. Økt mobilitet, flytting, det var metoden for å få folk over fra slike jobber og til eksportindustrien. At totalvirkningene ville bli redusert sysselsetting og høyere arbeidsløshet, forhindrer ikke at enkelte storkonserner innen eksport ville få lysere tider med Lied-utvalgets resept. Begrunnelsen for å foreslå en slik politikk, var betalingsbalansen, Norges underskudd overfor utlandet.

For Norges vedkommende var en slik «begrunnelse» en grov bløff, så lenge underskuddet i hovedsak skyldtes at oljeutbygginga i Nordsjøen skjedde ved penger lånt i utlandet. Men for mange andre land var problemet reelt nok.

Fra midten av 1970-årene viste verdensmarkedet tydelig stagnasjon. Fra da av har konjunktorene vekselvis gått litt opp eller ned, men med en meget svak utvikling totalt sett de siste 5 - 6 årene. Som kjent er kapitalismens vesen å akkumulere, å sikre seg så store verdier som mulig for reinvestering i profitabel virksomhet. Om veksten bremses, bremses ikke appetitten. Men kapitalistene blir mer aggressive. Det blir kampanjer for å få redusert de offentlige utgiftene og arbeidernes lønninger. Dermed river de samtidig grunnen vekk under sitt eget hjemmemarked. De vil derfor i enda større utstrekning satse på eksport. Men også det blir vanskelig siden verdensmarkedet er svakt. Resultatet blir opplegg à la Lied-utvalget i land etter land: ned med lønninger og offentlige utgifter, sats på lave kostnader for å få økt eksporten. Dette krever mobilitet og omstillinger.

Ser vi over landegrensene til Sverige og Danmark, ser vi konsekvensene av dette. Svak betalingsbalanse krever sterkere reduksjon i lønninger og offentlige utgifter. Resultat: Økende arbeidsløshet, stagnerende hjemmemarked med store omstillinger og flyttinger.

Oljeinntektene stiller Norge i en spesiell situasjon

Med oljeinntektene har Norge ingen betalingsbalanseproblemer. Dersom den samme veksten i bruk av varer og tjenester fortsetter som de par siste årene, vil Norge gå med et solid overskudd fra midten av 1980-åra. Uten økt bruk av oljeinntekter vil Norge måtte bygge opp digre fonds eller utenlandsinvesteringer etter hvert. Som vist i tabell 10 nedenfor, vil Norge i 1990 ha et driftsoverskudd overfor utlandet på 186,4 milliarder kroner dersom vi ikke øker bruken av oljeinntektene (driftsoverskuddet gjelder landet som helhet, dvs. at både det offentliges og oljeselskapenes overskudd overfor utlandet er regnet med). I 1980 er det tilsvarende overskuddet bare 5,7 milliarder kroner. Resultatet er at mens Norge i dag har en utenlandsgjeld på 96,7 milliarder kroner, vil dette i 1990 være snudd slik at Norge vil ha et tilgodehavende på 711,2 milliarder kroner, dersom vi ikke øker bruken av oljeinntektene innenlands!

Dersom borgerskapet får gjennom planene om å holde oljepengene utenfor norsk økonomi så vil Norge egentlig være i samme situasjon som Sverige eller Danmark. Det vil bety Lied-utvalgets opplegg, med omstillinger, krav om flyttinger, arbeidsløshet. Dersom vi får presset gjennom at inntektene brukes i Norge, så vil situasjonen bli en annen. Fortsatt vil oljeinntektene føre til ønsker om omstillinger, men i en annen retning. Det vil gi økte muligheter for bransjer som produserer for hjemmemarkedet, og økte muligheter for arbeidsplasser der folk bor.

Er Olje-Norge rosenrødt?

Enkelte mener at bruk av oljeinntektene i Norge ikke skaper noen problemer. Vi er enige med dem i ett sentralt

spørsmål: De vil bruke pengene her i landet. Men de skjønner de kapitalistiske Norge og bagatelliserer de problemer oljeinntektene kan skape for arbeidsfolk.

Et godt eksempel på denne retningen er Victor Normann — professor ved Handelshøyskolen. I et foredrag på Bergen Banks oljeseminar høsten 1980 hevdet han bl.a.:

«Det er ikke tvil om at innenlandsk bruk av oljeinntektene vil føre til endringer i næringsstrukturen, og derved til et behov for omstillinger i arbeidsmarkedet. Hvis vi bare er oppmerksomme på disse problemene, og legger opp til gradvise omstillinger, kan jeg imidlertid ikke se at omstillingsbehovet ville føre med seg særlige reelle problemer.»

Han tenker seg videre at det er få problemer med å flytte fra skipsverft til bygg, eller fra teko til sosialvesen. Dette er en altfor rosenrød beskrivelse. For det første er det slett ikke gitt at det står arbeidsplasser «klare» til å ta imot arbeidere som blir sagt opp. For det andre er det ikke gitt at kapitalismen tryller fram arbeidsplasser *på samme sted* — kanskje tilbudet gjelder rallarjobb i Fauske for verftsarbeiderne fra Bergen, eller hjelpepleierjobb i Oslo for tekoarbeidere i Dale. Og kanskje det passer dårlig for smelteverksarbeideren på 58 år å bli hjelpepleier?

Strukturendringer i norsk økonomi er ikke problemløst. Men problemene «spiser ikke opp» fordelene med oljeinntekter i Norge, og *det er mulig* å legge opp en strategi for å møte problemene og slåss for arbeiderklassens interesser.

Hvor sterke endringer i næringsstrukturen?

Hvor sterke vil endringene i næringsstrukturen bli ved økt bruk av oljeinntekter? Det avhenger av hvilken po-

litikk borgerskapet får gjennom. Men uansett vil mobiliteten, flyttingene, bli større *uten* enn *med* bruk av oljeinntektene.

Videre vil de kreftene som virker i retning av omstillinger og inflasjon være langt sterkere i en situasjon med full sysselsetting enn i en situasjon med arbeidsløshet. Det betyr at når Norge nå har rekordhøy arbeidsløshet i forhold til mesteparten av etterkrigstida, så burde mulighetene være gode for å kreve *både* bruk av oljeinntektene *og* en politikk for å hindre at arbeidsplasser blir lagt ned uten at nye opprettes på samme sted.

Både inflasjon, arbeidsløshet og tvangsflytting er utslag av et økonomisk system, det er ikke naturgitt. Det er derfor både mulig og nødvendig å reise kamp *mot* disse fenomenene. Det er gitt at kapitalen ønsker å flytte seg dit profitten er størst — og det må derfor føres hard kamp dersom en skal klare å forhindre at dette rammer arbeiderklassen.

Et forsøk på å beskrive hva som kan skje

Bjerkholt, Lorentzen og Strøm har i en artikkel i Bergen Banks kvartalskrift gjort noen beregningsanslag for hvordan næringsutviklinga kan bli påvirket av oljeinntektene.* Forutsetningene er bl.a.:

- full mobilitet av arbeidskraft og kapital mellom næringene
- full sysselsetting
- 3 % realprisstigning på olje. Energimeldingas anslag på økningen i utvinningsnivå.

Altså ikke helt realistiske forutsetninger, men avgjort brukbart som et beregningsgrunnlag for å illustrere virkningen av forskjellige anvendelser av inntektene.

*) «Norge i 1980-årene: Oljepenger og omstillinger.»
Bergen Banks kvartalskrift 1980.

Tabellene viser under disse forutsetningene to alternativer:

1. Oljeinntektene brukes ikke innenlands utover det nivået vi har på innenlands bruk i 1980.
2. Oljeinntektene brukes innenlands i så stor grad at vi langsomt får tilbakebetalt utenlandsgjelda og får et totalt overskudd på 100 milliarder kr. i 1990. En antar at offentlig forbruk øker noe, investeringer øker, privat forbruk øker.

Tabell 10

Hovedtall for økonomien 1980 og 1990 under to alternative måter å bruke oljeinntektene på. Milliarder kroner.

Kategori	1980	1990			
		Alternativ 1		Alternativ 2	
		Prosentvis årlig økning	Beløp	Prosentvis årlig økning	Beløp
<i>1978 priser</i>					
Brutto-					
nasjonalprodukt	232.4	1.6	271.4	2.0	282.7
Import	100.3	1.8	120.0	3.6	142.5
Eksport	102.7	2.5	131.9	1.5	119.1
Privat forbruk	120.0	1.6	140.2	3.3	166.6
Offentlig forbruk	46.3	1.4	53.0	2.4	58.7
Investering	64.8	0.2	66.1	2.2	80.8
Lagerendring	÷ 1.1		0.2		0
<i>Løpende priser</i>					
Eksportoverskudd	18.3		123.8		35.2
Rente- og stønads-					
overskudd	÷ 12.6		62.6	÷	0.5
Driftsoverskudd	5.7		186.4		34.7
Nettofordringer på					
andre land	÷ 96.7		711.2		84.5

Kilde: Bjerkholt, Lorentzen og Strøm: «Norge i 1980-årene: Oljepenger og omstillinger», Bergen Banks kvartalskrift 4/1980.

Vi ser av tabell 10 at økt bruk av oljeinntektene i Norge gir større økonomisk vekst, bl.a. økt offentlig og privat konsum og økte investeringer.

Hvis oljeinntektene brukes til kapitaleksport, ser vi at utenlandsgjelda på ca. 96,7 milliarder blir til netto fordringer på 711,2 milliarder. Selv med bruk av pengene i Norge blir ikke utenlandsgjelda noe problem.

En ser også av tabell 10 at bruk av oljeinntektene til kapitaleksport ikke bare betyr mindre oljeinntekter til bruk i Norge, men også at det blir *mindre å hente fra andre næringer* fordi produksjonen der øker langsommere enn hvis oljepengene brukes i Norge.

Antakelig vil klassekampen i Norge føre til et resultat et sted mellom disse alternativene. Drakampen gjelder bl.a. hvor mye som skal brukes i Norge.

En viktig svakhet i tabellen er forutsetningen om full sysselsetting uansett oljepolitikk. Som nevnt foran vil det sannsynligvis bli en betraktelig arbeidsløshet hvis pengene investeres i utlandet. Da vil de svake internasjonale konjunktorene ramme norsk økonomi hardere.

Med en forutsetning om full sysselsetting vil økt bruk av oljeinntektene i Norge føre til betydelige endringer i næringsstrukturen. Dette er vist i tabell 11.

Tabell 11 viser at industriens andel av arbeidsplassene synker når bruken av oljeinntektene i Norge øker. Anslagsvis 22 % av industriarbeidsplassene blir overtatt av arbeidsplasser i andre næringer, bl.a. bygg/anlegg og offentlig tjenesteyting. Dette skjer i regneeksempelet fordi bruk av oljeinntekter betyr *økte inntekter i Norge*, ikke fordi de kommer fra olje. I regneeksempelet er det som nevnt *forutsatt* at det ikke blir arbeidsløshet.

Vi har argumentert for at oljeinntektene vil øke tallet på arbeidsplasser. Men likevel gjelder kapitalismens økonomiske lover, og kapitalister i industrien vil ønske å flytte kapitalen over i andre bransjer der profitten er høyere. Derfor vil det bli et press i retning av færre ar-

Tabell 11*Arbeidskraft etter næring 1980 og 1990*

Næring	Andeler i prosent		
	1980	Alt. 1. 1990	Alt. 2. 1990
Jordbruk	6.5	5.6	4.9
Skogbruk	0.7	0.6	0.5
Fiske	1.4	1.5	1.4
Bergverk	0.5	0.5	0.5
Industri	21.6	20.8	15.8
Elproduksjon	0,0	0,0	0,0
Eldistribusjon	1.3	1.5	1.7
Bygg og anlegg	9.0	6.7	8.6
Varehandel	13.3	14.0	15.0
Olje og gassutv.	0.4	0.6	0.6
Utenriks sjøfart	2.3	2.1	2.1
Innenl. transporter	8.9	9.9	9.8
Annen privat tjeneste	14.5	16.2	17.2
Off. tjenesteyting	19.8	20.1	21.9
Total	100.2	100.3	100.0

Kilde: se tabell 10.

bedsplasser i industri. Dette vil slå ulikt ut i de forskjellige bransjene. Bransjer som produserer for hjemmemarkedet uten sterk konkurranse fra import (f.eks. trevarer, grafisk) vil få bedre muligheter, mens kapitalen vil søke bort fra en del bransjer i eksportindustri og industri som konkurrerer med import.

Ser en på denne bransjeutviklingen sammen med opplysninger om hvordan bransjene fordeler seg distriktvis, så blir resultatet at ved økt bruk av oljepenger i Norge vil presset for lavere antall industriarbeidsplasser være sterkest *i sentrale strøk*. Dersom bruken av oljeinntektene *ikke* øker, vil derimot industriarbeidsplassene øke i sentrale strøk, mens det fortsatt blir et (noe lavere) press for innskrenkninger i utkantstrøk.

Kan vi hindre en slik utvikling?

Utviklinga av teknologi, produksjon og inntekter har ført med seg en reduksjon av arbeidsplasser bl.a. i landbruk og fiske. Bedre teknikk gjør at det produseres mer mat med færre folk enn før, og høyere inntekter har ført til relativt større etterspørsel etter bearbeidde varer. Slik har det vært lenge. Resultatet har vi sett spesielt det siste hundreåret — en overbefolkning i jordbruket og en strøm av folk til industrien. Dette var historisk mobilitet — som skaffet arbeidskraft til den framvoksende kapitalistiske industrien. Dette rammet folk hardt og brutalt, og førte ofte til store lidelser.

Hva ville en progressiv politikk vært i industriens barndom? Ville det vært å gå mot industri — for å holde på jordbruket? Det ville åpenbart vært feil. I bind 1 av Kapitalen legger ikke Marx fingrene mellom for å beskrive hvor blodig og umenneskelig denne utviklinga var. Samtidig viser han at den var historisk nødvendig. Han mente det var reaksjonært å kjempe for å opprettholde det gamle, føydale bondesamfunnet. Men ville det da vært rett å støtte mobiliteten, å skjønne kapitalismens rasering av landsbygda og sammenstuinga av arbeidskraft i de nye industribyene? Nei — det ville vært feil.

Også i vår tid fører kapitalismen til teknologiske endringer. Dette fører igjen til press for strukturendringer i økonomien. Markedet for industrivarer kan dekkes med produksjon fra færre industriarbeidere. I 1974 nådde industriproduksjonen et toppnivå. Røde Fane 7/1980 har en artikkel som studerer dette spørsmålet mer detaljert. Vi må i alle fall slå fast at strukturendringer skjer som en del av den lovmessige utviklinga i en kapitalistisk økonomi. Også i en sosialistisk økonomi vil det skje slike endringer.

Skal vi passivt godta utviklinga?

Egentlig er det et framskritt at produksjonen blir mer effektiv. I et sosialistisk samfunn vil folket få nytte av dette f.eks. ved redusert arbeidstid eller økte muligheter til kulturelt og sosialt arbeid. Men hva krever vi under kapitalismen? Skal vi også der kreve økte inntekter selv når vi veit at dette betyr strukturendringer i næringslivet?

En progressiv politikk kan ikke gå mot inntektsøkninger fordi dette skaper endringer i næringsstrukturen. Det ville være historisk reaksjonært. Det ville i tillegg være en gavepakke til norske imperialistgrupper som helst av alt ser at norske inntekter står stille og oljepengene går til kapitaleksport. En slik politikk ville også hemme en rekke næringer og føre til omstillinger. F.eks. ville det ramme transport, bygg/anlegg, varehandel, tjenesteyting — dvs. bransjer som er spredt lokalisert og som bl.a. har stor andel kvinnearbeidsplasser.

Men vi kan heller ikke bare passivt akseptere mobilitet. De problemene som oppstår når bedrifter legges ned er alvorlige, og de rammer arbeidsfolk.

Vi må ha en politikk til å møte slike tiltak med, akkurat som vi må ha en politikk for å møte strukturendringer som vil komme om oljepengene blir brukt til kapitaleksport.

Veie fordeler mot ulemper

Bruk av oljeinntektene i Norge fører med seg en del virkninger som er ulemper for arbeiderklassen. Disse ulemmene er klart mindre enn de store fordelene vi har pekt på: Større inntekter å slåss om, strammere arbeidsmarked, mulighet for økt sysselsetting.

Noen viktige krav i oljeøkonomien

Når vi veit hvordan kapitalismen vil fungere i en situasjon med oljeinntekter, så kan vi også legge opp en politikk som kan sikre arbeiderklassens interesser. Det er to sentrale krav som må trekkes fram.

Det første er at kamp for å bevare bosettingsmønsteret blir viktig. Når kapitalen flytter mellom bransjene søker den profitten, og tar ikke hensyn til om det fører til svære folkeflyttinger.

Dersom bedrifter kommer i vansker og truer med innskrenkinger eller nedlegginger, må det være viktig å kreve at bedriften skal fortsette — om nødvendig at staten skal overta — helt til det er sikra alternative arbeidsplasser på samme stedet.

Det andre kravet er kamp for at bedrifter som er i vansker skal omstille produksjonen til varer det er behov for. Omstilling innen bedriften kan sikre arbeidsplasser. Et eksempel på dette er skipsverftene som delvis gikk over til å produsere boreplattformer med samme arbeidsstokk og lokalisering. Dette er et langt bedre alternativ enn omstillinger der en bedrift stenger og de nye arbeidsplassene opprettes andre steder. Kapitalistene foretrekker det siste. Det fritar dem for det direkte ansvaret for hva som skjer med arbeiderne. Samtidig kvitter de seg med erfarne og sammensveiste fagforeninger. De kan da stå friere til å starte opp på nye plasser med de arbeiderne de sjøl foretrekker.

Det er fullt mulig å kjempe for å bevare arbeidsplassene samtidig som vi slåss for å få mest mulig av oljeinntektene fra borgerskapet. Vi har vist at økt bruk av oljeinntekter i Norge vil føre til flere arbeidsplasser og strammere arbeidsmarked. Det er ingen grunn til å tro at dette må føre til økt arbeidsløshet i noen del av landet.

Oljepenger til å sikre distriktene?

Sikring av arbeidsplasser i distriktene er et sentralt krav nå. Distriktene er truet av sentralisering. Støtteordninger til jordbruk, fiske og småindustri er utsatt for angrep fra myndighetene.

Kan vi kreve oljepenger for å motvirke denne sentraliseringa? Også her gjelder det at oljepenger er vanlige penger. Kravet om støtte til distriktene er viktig uansett olje. Men oljeinntektene burde gjøre det lettere å få gjennomført slike tiltak.

Å kreve støtte til utsatt industri betyr å kreve statlige penger til den lokale kapitalisten. Likevel kan det være rett å fremme slike krav i noen situasjoner. Men slike krav må i hovedsak være kortsiktige. Det kan aldri bli vår hovedlinje at staten skal subsidiere kapitalistene.

Oljeforedling i Norge?

Det siste året har det foregått en intens drakamp om gass fra Statfjord-feltet skal ilandføres til Norge og eventuelt brukes som råstoff i petrokjemiske anlegg på Vestlandet (Mongstad nord for Bergen eller Kårstø sør for Hauge-sund). Motsetningene i dette spørsmålet er store, f.eks. ble SVs landstyre delt i 4 (!) motstridende syn på dette. Ytterpunktene i debatten har stått steilt mot hverandre.

Noen vil legge reine profittvurderinger til grunn. De mener at det lønner seg reint økonomisk å sende gassen i rør direkte ut av landet. Monopol-konsernene på kontinentet betaler mer for gassen slik enn en kan få igjen ved å eksportere foredla produkter fra anlegg i Norge.

De sier videre at en bruker oljepenger til å finansiere slike arbeidsplasser. Og de bruker som argument at det fins billigere måter å få til arbeidsplasser i de strøkene der det er problemet.

Andre argumenterer for at en bør videreforedle oljen

og gassen mest mulig før den eksporteres. De mener at det er i nasjonal interesse å foredle i Norge, og at det kan sikre arbeidsplasser i disse strøkene.

Vi tror at begge disse synene er feilaktige. Det første standpunktet legger helt ensidig lønnsomhetsbetraktninger til grunn. Det ser derfor bort fra at det kan bety noe å ta olje og gass til Norge for å sikre norsk kontroll med utvinninga.

Et minstekrav må være at Norge sørger for raffineringsskapasitet til å dekke eget behov. Også ilandføring må vurderes ut fra ønsket om nasjonal kontroll med egne ressurser. Konkrete standpunkt til sted for ilandføring og grad av videreforedling må i tillegg ta hensyn til miljøvirkningene på stedet. Det må vurderes konkret hvor store anleggene skal være, sikkerheten ved anleggene, og hvordan utbygging kan innpasses i de regionale arbeidsmarkedene. Her er det grunnlag for motstridende interesser, ikke bare mellom klassene, men til dels også mellom forskjellige deler av folket.

Det er på den andre sida rett at krav om arbeidsplasser like gjerne stilles for andre bransjer som både kan sikre mer desentralisert bosetting og mindre oljepenger pr. arbeidsplass enn raffineringsevne. Det er derfor heller ingen grunn til et blindt «nasjonalt» syn i denne saka.

Vi har ikke drøfta spørsmålet om petrokjemiske anlegg ut fra ressurser nord for 62°. Hvis det blir gjort funn i nord, og borgerskapet får gjennom produksjon der, så trengs det en egen debatt om hva en skal kreve av olje/gass-foredling på land. Utgangspunktet er sjølsagt det samme som sør for 62°, men de spesielle lokale forutsetningene i Nord-Norge må legges til grunn i de konkrete situasjoner.

Næringspolitikk er mer enn oljepenger

Det må stilles krav til næringspolitikken. Et eksempel på dette er kravet om å sikre et allsidig næringsliv. Utenriks-

handelen må ikke føre til at vi mister bransjer, næringer eller produkter som er avgjørende for norsk økonomi under blokade eller krig.

Olje er en eksportvare. Hvis pengene brukes i Norge vil oljeeksporten motsvares enten av økt import eller redusert eksport av andre varer — slik vi viste i kapittel 4. Det betyr en endret næringstruktur med flere arbeidsplasser i tjenesteyting og færre i industri og jordbruk. Men det betyr ikke mindre produksjon i disse næringene. Økt produktivitet vil motvirke det. Oljen gir dessuten inntekter som gjør at en kan reise krav om å opprettholde produksjon som det er behov for — men som ikke gir profitt. Dette gjør det lettere å reise krav om å ta beredskapshensyn i næringspolitikken, f.eks. krav om oljelager til jordbruket, billig drivstoff til fiskeflåten, økte kornlager, stopp i nedbygging av viktig produksjon osv. Slike krav må også reises til sjølforsyning av petrokjemiske produkter.

Utviklinga er mer enn olje

Bruk av oljeinntekter får betydning for tempoet i næringsutviklinga i det kapitalistiske Norge. Men det er viktig å holde klart at olje bare er én av mange faktorer som påvirker dette. Utviklinga i verdensøkonomien er en annen viktig faktor. Utviklinga av teknologien i f.eks. innføring av data-teknologi, er en annen slik faktor som sikkert vil bety mye.

Vi har beskrevet en del trekk ved næringsutviklinga, og en del krav vi mener må stilles. Disse perspektivene vil gjelde uansett hvordan kampen om oljeinntektene faller ut. Bruken av oljeinntektene påvirker bare *tempoet* i utviklinga. Derfor må næringspolitikken i stor grad være uavhengig av hvilke krav vi får gjennom om oljepengene.

Det trengs mye diskusjon om næringspolitikk og økonomisk politikk blant progressive. Da er det nødvendig

å gå mye dypere inn på dette emnet enn det er naturlig å gjøre her. Det er en oppgave, bl.a. for parti- og valgprogram.

Hvordan vil næringsutviklinga innvirke på klassestrukturen i Norge?

Hver gang borgerskapet vil omstrukturere ved å avskaffe arbeidsplasser, slåss vi bit for bit at omstillingene ikke skal ramme folk. Ingen skal sies opp, bedrifter og arbeidsplasser kan opprettholdes med ny virksomhet. Sjøl om vi ofte skulle vinne slike kamper, er det sannsynlig at det totale resultat om noen år vil være at antall industriarbeidsplasser blir færre.

For kommunister og revolusjonære er dette et tankekors. For er ikke revolusjonens framtid avhengig av et stort industriproletariat? Og vil det ikke derfor være en revolusjonær politikk først og fremst å gå inn for å opprettholde og helst øke antall arbeidsplasser i industrien?

De kommunistiske klassikerne pekte først og fremst på proletariatet i storindustrien som revolusjonens fremste forkjempere. «Bare en bestemt klasse, nemlig byproletariatet, fabrikk- og industriarbeiderne i det hele, er i stand til å lede den arbeidende og utbyttede massen i kampen for å styrte kapitalens åk,» skrev Lenin. («Et stort tiltak», 1919, i Lenin: *Marx Engels marxisme*, Oktober 1977, s. 303.)

Vår historiske situasjon er imidlertid slik at det ikke kan tjene det arbeidende folket i Norge å gå inn for at akkurat *industri* skal bevares *for enhver pris*. I praksis vil en slik politikk *i dag* ikke innebære annet enn subsidier til *industrikapitalistene*. Oljemilliardene, som kan bety fordeler for hele det arbeidende folket, vil forsvinne inn på industrikapitalistenes bankkonti.

I dag er Norge inne i en historisk utvikling som vil minske industriproletariatet i absolutte tall. Denne utviklin-

ga startet i midten av 1970-årene. Denne utviklinga startet før oljen gjorde noen særlig innvirkning på næringsstrukturen. Det er andre årsaker til nedgangen i industrien, som: internasjonal konkurranse, ny teknologi (mikroprosessor), og den generelle krisa i verdenskapitalismen som svekker industrien i hele Europa. Å subsidiere industrikapitalistene i dag er ingen garanti for å bevare industriarbeidsplasser, tvert imot kan slik kapitalinnsprøyting gjerne bli brukt til å automatisere og mekanisere og fjerne arbeidsplasser på den måten.

Industriproletariatet vil i tiårene framover være en stor og sterkt organisert del av arbeiderklassen. Men det vil gradvis minske, bl.a. fordi kapitalismen i dag har nådd et utviklingsstadium der antall produktive arbeidere kan senkes uten at produksjonen går ned. Det ville være illusjoner å kreve at dette ikke skal skje. Det ville hindre bruken av teknologiske nyvinninger i produksjonen, og ville innebære at mange av oljemilliardene ble låst fast til andre ting enn fordeler for hele det arbeidende folket i Norge.

Revolusjonære omveltninger i framtida vil skje uten at industriproletariatet utgjør noe flertall av befolkningen, og heller ikke noe flertall av arbeiderklassen. På grunn av sin organisering og stilling i produksjonen vil industriproletariatet være kjernetropper i enhver revolusjonær omveltning. Men de vil ikke utgjøre noe flertall. I dag utgjør industriproletariatet ca. 20 % av yrkesbefolkningen, og denne andelen vil synke en del i årene framover.

Men dette betyr ikke at arbeiderklassen forsvinner. Om industriproletariatet blir mindre, blir arbeiderne i bygg/anlegg, transport og i lavere funksjonæryrker flere. De revolusjonæres oppgave i framtida blir ikke enfoldig å ønske seg et samfunn med 50 % industriproletariat, men å ta fatt på å organisere industriproletariatet og alle de andre arbeidergruppene i bl.a. transport og lavere funksjonæryrker for en progressiv og revolusjonær politikk.

KAPITTEL 8

Borgerskapets strategi for å sikre seg oljeinntektene

Oljeselskapene mot norsk kapital

Det skal ikke stor fantasi til for å forstå at de enorme oljeinntektene fører til en stor og rovgrisk kamp. Vi skal her se litt på borgerskapets strategier for å få tak i pengene.

Det foregår flere drakamper på en gang. Først er det en drakamp mellom borgerskapet og de andre klassene — særlig arbeiderklassen — om inntektene. Men samtidig skjer det sjølsagt bitre kamper innenfor borgerskapet om milliardene. Oljeinntektene er store, så store at de gir muligheter for ny strategi for det norske borgerskapet. Det pågår en drakamp mellom norsk og utenlandsk borgerskap. Oljeselskapene på norsk sokkel er i stor grad utenlandske. Elf, Mobil, Phillips er internasjonale konserner som tar for seg av merverdien foran øynene på lillebrødrene i Norge. I starten hadde ikke det norske borgerskapet finansielle muligheter til slik stordrift — de ga bort konsesjoner og milliardinntekter til utlandet, og tillot imperialistisk ekspansjon og utplyndring fra andre land på de norske oljefeltene. I dag er situasjonen en annen — det *er* slik kapital i Norge, men gjøkungene er der også, og vil slett ikke ut.

Det fins antakelig to store vyer innenfor det norske borgerskapet når det gjelder oljepengene.

— Kapitalen kan gi grunnlag for norsk imperialism i ukjent stil gjennom kapitaleksport.

— Kapitalen kan gi grunnlag for at statens rolle i Norge blir en helt annen gjennom sterkt utvidet statsmonopolistisk kapitalisme. Kapitalen kan gi grunnlag for et nytt, stort konsern som kan dominere all annen privat kapital i Norge.

Stikkord for den første hovedlinja: Ledergruppen i Norges Industriforbund, Bankforeningen, deler av DNA-ledelsen m.fl. Den andre gruppa: Deler av DNA-ledelsen. Byråkratkapitalister rundt Statoil — og muligens Hydro m.m.

Det er viktig å holde fram disse to hovedgrupperingene. De har sjølsagt begge argumenter for det allment gagnlige ved at deres syn slår gjennom. Disse argumentene er likevel lettere å forstå — og avsløre — når en kan si noe om hvilke økonomiske interesser de ulike gruppene har i dette bildet.

Oljeselskapene argumenterer ivrig for at de må få større del av inntektene. Sommeren 1980 drev de en intens virksomhet for å hindre økte skatter etter oljeprisøkningen. De klarte det langt på vei — DNA dempet forslagene sine. Oljeselskapene kan øke sine inntekter gjennom at skattesatsene ikke øker, ved muligheter til lekkasjer i målingen av oljen, og ved at de blåser opp kostnadene ved utbygging kunstig (fordi de kan trekke fra slike kostnader før skatten). Dette er behandlet i kapittel 4.

Poenget for oljeselskapene er direkte eller indirekte å få ut profitten fra feltene inn i konsernkassene uavhengig av norske myndigheter.

Et hovedargument de bruker mot oljeskattene er at det fins en del felter som er relativt dyre å bygge ut, derfor må skattene ikke bli så høye at de blir ulønnsomme. Dette problemet løses greit ved nasjonalisering og statsdrift. SV har foreslått skatt spesielt for hvert felt for å kunne ta ut mer av grunnrenteinntekten (diffe-

rensialrenten) fra de bedre feltene. En del av oljeselskaperne er norske — Statoil, Hydro, Saga. Men utenlandske selskaper har fortsatt store interesser. Spesielt er det amerikansk kapital gjennom Phillips Petroleum og Mobil, og fransk kapital gjennom Elf. En viktig motsetning i kampen om oljeinntektene er derfor av nasjonal art — det er kamp for å sikre oljepengene mot imperialismen fra andre land.

Kapitaleksportører

Industriforbundet og Bankforeningen ønsker først og fremst å investere oljepengene i utlandet. Bankforeningen ser for seg de store oppgaver som venter norske banker på de internasjonale kapitalmarkedene. De håper å presse staten til å få disponere mest mulig av kapitaleksporten. Industriforbundet har flere andre hensyn i tillegg. De håper antakelig at kapitaleksport skal kunne sikre markeder for industrien ute — i klartekst: Oljepenger skal brukes til å sikre dem profitable kontrakter de ellers ikke ville få. Samtidig kan det gi dem sjansen til økt industrietablering ute, slik en rekke industrikonsern har planer om (Hydro, Elkem osv.). Men de har et viktig næringsbehov til: De er bekymret for at bruk av oljeinntektene i Norge kan ramme de næringer de sjøl driver i. Særlig er dette truende for de mektige industrikonsernene i eksportnæringene. De vet at oljeinntektene har tatt fra dem argumentet om at «Norge må ha stor eksportindustri for å ha råd til import», og de vet at bruk av oljeinntektene til folkets beste ikke betyr utvidelser i deres bransjer. Kort sagt: De er redd for å bli utkonkurrert av andre kapitalister fra de skjermede næringene. Det fins altså klare næringsinteresser bak Industriforbundets standpunkt. Likevel går de inn for å bruke noe oljepenger til skattelette. Tanken er da at tariffkravene skal modereres,

slik at borgerne får oljepengene igjen indirekte. Statens aktivitet skal for all del holdes i tømme.

De kreftene som ønsker kapitaleksport er sterke. De står for ulike interesser som faller sammen i denne saken. Borgerskapet har felles interesse av å hindre andre klasser i å få tak i profitten. Kapitaleksport er en god løsning for borgerne. Når pengene først er investert i utlandet, vil det bli svært vanskelig å få dem tilbake. Det blir etablert en norskeid kapital i utlandet som vil gi borgerskapet mulighet til en egen virksomhet ute i stor skala. Som vi så i forrige kapittel kunne det bli snakk om 700 milliarder kroner i utlandet alt om ti år (700000 millioner!).

I dag ser dette ut til å bli den dominerende retningen innenfor borgerskapet når det gjelder bruk av oljeinntektene.

Kapitaleksportører mot statsbyggere

De gruppene i borgerskapet som drømmer om norsk imperialisme på oljekapital møter motstand også fra deler av borgerskapet. Kjente økonomer som Odd Aukurst og Victor Normann har gått inn for at oljeinntektene skal brukes i Norge, og ingen kan kalle dem spesielt radikale. Det en ser her er etter vårt syn en brytning mellom ulike grupper innenfor borgerskapet — i hovedsak mellom «kapitaleksportinteressene» vi så på ovenfor og deler av borgerskapet med maktposisjoner i staten og i statlige selskaper.

Det kan kanskje virke forvirrende i første omgang at det fins solide borgere som vil bruke oljepengene i Norge. Det er ikke mer spesielt enn at borgerskapet alltid har hatt klare synspunkter på hvordan de skal drive utbygtinga her i landet — også linjer for hva statens inntekter skal gå til. Det faktum at det er motsetninger innenfor herskerklassen gjør at en kan bruke deler av deres egne argumenter mot andre grupper.

Statoil — gjøkungen i reiret

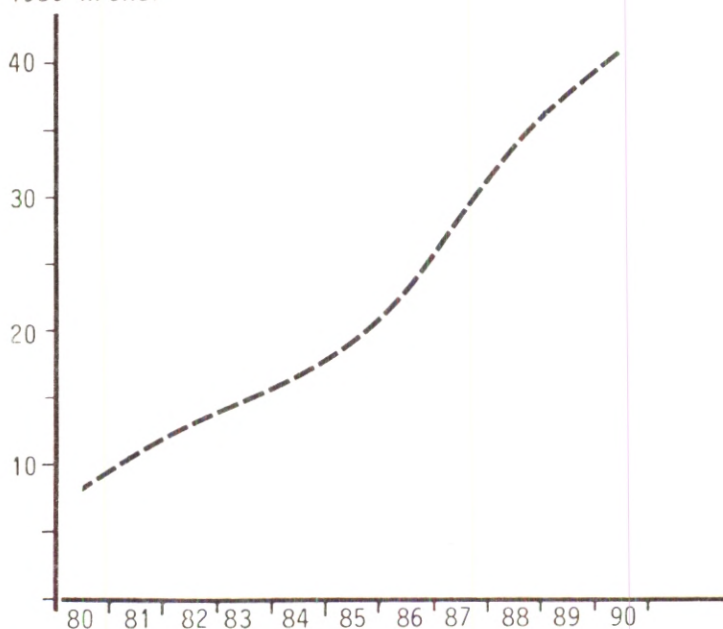
Kapitalen fra oljeutvinninga har skapt et nytt stort norsk konsern, Statoil. Formelt er dette et statseid selskap. De ønsker å ekspandere sjøl — både ved å drive i olje, og ved å beholde overskuddet i selskapet. De fikk gjennom i 1980 at Statoils overskudd foreløpig skal bli i selskapet. Dette gir dem milliardkapital som kan nyttes til ekspansjon for denne kapitalistgruppa. Men det har en egen, relativt uavhengig gruppe borgere som kontrollerer ledelsen av selskapet, og som søker å bygge det ut som en egen monopolgruppe innenfor Norge. Motstanden mot dette

Figur 9

Statoil-konsernets omsetning

Milliarder

1980-kroner



Kilde: Stortingsmelding 44, 1980-81.

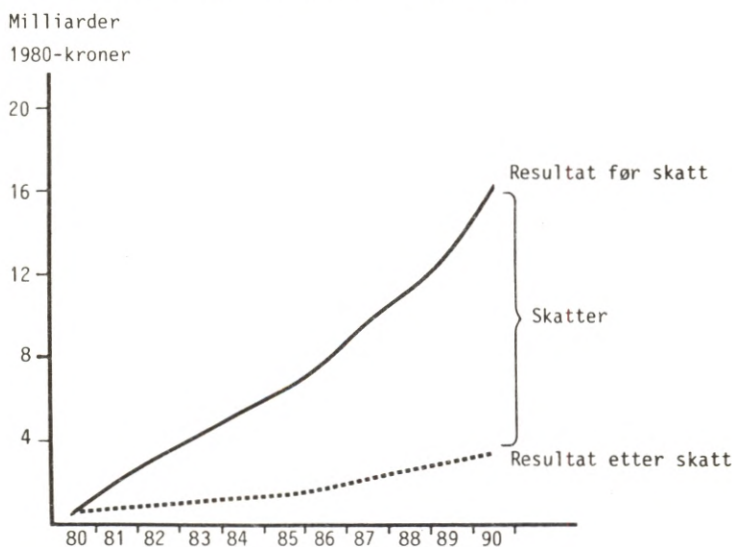
kommer delvis fra bank- og industrihold (som føler konkurranse) og delvis fra andre deler av statsapparatet (som slåss med Statoil om makt og innflytelse). Alt nå ser det ut til at Statoil virkelig skal bli en viktig tilvekst til monopolgrupperingene i Norge, ei ny gruppe statskapitalister organisert i et eget, ganske uavhengig konsern.

Alt i 1981 regner Statoil med å ha mer enn 1 milliard i overskudd. Figur 9 og figur 10 viser konsernets egne vyer for det neste tiåret. De er hentet fra Stortingsmelding 44, 1980/81. Mange hevder at Statoil oppgir alt for *lave* tall i prognosene for å få vedtatt de kan beholde overskuddet.

Tallene viser at Statoils omsetning innen 10 år vil tilsvare ca. 10 % av bruttonasjonalproduktet i Norge. De regner sjøl med at overskudd etter skatter skal gå opp i 3 milliarder — med dagens pengeverdi. Det er altså snakk om et konsern som *virkelig må kalles et monopol*.

Figur 10

Statoil-konsernets resultat før og etter skatt



Kilde: Stortingsmelding 44, 1980-81.

Statoil tar oljepenger

Statoils inntekter er oljepenger, hele overskuddet er det. Opprinnelig skulle selskapet være et redskap for staten til å sikre seg også oljeselskapenes profitt. Nå gir dette en utmerket anledning for staten til å få fram oljepenger som *ikke* blir talt med i statens inntekter — de beholdes i selskapet. Der er de mye bedre skjermet mot kravene om økte bevilgninger f.eks. til veier eller sykehus. Det er derfor helt nødvendig å gjennomskue dette spillet.

Mange borgere vil ha vekk Statoil og isteden ha private norske selskaper i oljevirksomheten. Det er ikke noen løsning på problemet — det skaper flere store private monopoler, og sikrer fortsatt profitten internt i selskapene.

Poenget må tvert imot være å få pengene over i statskassen og så stille krav om bruken av dem der. Vi må stille et viktig krav for å få dette til: Klare regler for at overskuddet fra statlige selskaper skal i statskassen. Dessuten må vi kreve bedre kontroll med den kapitalgruppen som nå blir dannet på basis av Statoil. En måte å gjøre dette på er å dele opp selskapet i flere mindre konsern som driver parallelt. Viktigere er det å styrke kontrollen og årvåkenheten med selskapet. F.eks. bruker nå Riksrevisjonen for mye krefter på å kontrollere statsfunksjonærenes kopiforbruk og blyantregninger i forhold til kontrollen med oljevirksomheten.

To veier mot statskapitalisme

Det er i hovedsak to måter å bruke oljepenger på som *kapital for å bygge ut statskapitalisme i Norge*. En vei går gjennom Industrifondet, statsbanker, Distriktenes Utbyggingsfond. Det kan gi staten økt innflytelse som finanskapitalist — rett og slett fordi staten da får økte utlån til næringslivet. En annen måte er å bruke oljepenger

til å kjøpe opp bedrifter i Norge — dvs. la staten eller fylke/kommune få økte eierinteresser i norske bedrifter. De svenske lønnstakerfondene blir f.eks. foreslått kopiert av et utvalg i SV — som en linje for statsdrift med «arbejderkontroll». Slike oppkjøp vil forøvrig frigjøre privat kapital i Norge til nye prosjekter — evt. til kapitaleksport.

Felles for disse måtene å bruke pengene på er at pengene havner hos borgerskapet, og det røkkes ikke ved kapitalismen i Norge.

Et skille i 1980

Fram til 1980 går det en viktig hovedlinje som hevder at det er *ille* å bruke oljepenger i Norge. Dette synet bygde ofte på en tankerekke om at det ville koste mye omstillinger både å starte og å slutte oljealderen i Norge, den ville antakelig være 20 - 30 år, det var stor usikkerhet og her gjelder det å gardere seg. I tillegg var dette svært nyttige argumenter for å holde arbeiderklassen vekk fra fatet.

Fra 1980 har det vært definitivt klart at oljeinntektene vil være mye lenger, og dette har gjort at mange har forlatt dette synspunktet. Det betyr ikke at de gir seg sosialismen og kommunismen i vold. Det er tro tjenere av det bestående som vil nytte inntektene på andre måter, og som velger andre argumenter for å holde arbeiderne fra fatet.

Venstre og Industriforbundet som imperialismens støtter

Et viktig argument fra den gamle bølgen er de skadelige virkningene oljepengene vil få for resten av norsk økonomi. Industriforbundets Egil Bakke argumenterer f.eks.

for at bruk av oljeinntektene i Norge vil svekke «den underliggende vekstevne i resten av økonomien» fra 3 til 1 %. Hvorfor og hvordan svever riktignok noe i det blå. Argumentet må bety at produksjonen pr. arbeidstime ellers i samfunnet vil øke langsommere med oljeinntekter enn uten. Følger en dette noen få år fram i tida, ser en at det beste ville ha vært å latt oljen ligge. Olje-Norge kommer dårligere ut enn Norge uten olje.

Industriforbundets argument blir drevet til ytterpunktet av Venstres oljeutredning, august 1980. De parrer Bakkes vekstvekkingsteori med Venstres ønske om nullvekst, måtehold og det forkastelige i å få det bedre — især nå. Venstres syn er følgelig at staten *ikke* skal bruke oljeinntektene, forbruket skal baseres på det som produseres utenom olje, oljepengene skal syltes ned i utlandet i sin helhet.

Forslaget vil antakelig føre til at norske imperialister før århundreskiftet eier mer i utlandet enn samla verdi av all realkapital i Norge! Som en ser ender Venstre opp med et svært reaksjonært standpunkt — rett i handa på monopolkapitalen i Norge. Det beste i standpunktet deres er at de er mot økt utvinningstakt.

Fortsatt mørke tider

Fra 1980 holder de gamle argumentene definitivt ikke stikk. Det har gjort det nødvendig å markedsføre nye. Alle veit nå at oljeinntektene er store i lang tid framover. Derfor kommer nå to kjærkomne varianter:

Regjeringa hevder at pengene alt er brukt — de er bokstavelig talt rent vekk mellom hendene på oss alle. Dette skal bygge opp under at det ikke er mer å kreve. I kapittel 4 har vi vist at det ikke holder.

Den andre varianten er at *hvis* oljeinntektene skal brukes i Norge — da må en gi borgerskapet blanko-fullmakt til å foreta storstilte nedlegginger, arbeidsløshet, folke-

flytting og næringsomlegginger. Å gå imot dette er å bruke oljeinntektene til å kaste olje på ilden, sier f.eks. tidligere direktør Bjerve i Statistisk Sentralbyrå.

Betale ned utenlandsgjelda?

Norge har en nettogjeld i utlandet på rundt 100 milliarder. Om lag 1/3 av dette er statsgjeld. Denne gjelda er nedbetalt på 3 år hvis oljeinntektene brukes til dette formålet. Norge har på grunn av oljeinntektene lett for å få lån. Det er derfor fritt opp til borgerskapet å bestemme seg for i hvilket tempo de vil betale ned gjelda. Det er ikke nødvendig å gjøre det så lynraskt som det nå legges opp til. Og på lengre sikt vil nedbetaling ikke være noe alternativ, jfr. kapittel 7 og tabell 10. Valget vil til slutt stå mellom kapitaleksport og innenlandsk bruk.

Partiene og oljeinntektene

Vi har henvendt oss til de politiske partiene for å få deres syn på oljeinntektene. Vi gjengir noen av synspunktene deres bak i boka.

Nå er det ikke alltid så lett å dømme partiene etter hva de *sier*. Programformuleringene er ofte runde og svevende, og handling og program henger ikke alltid sammen. Derfor må en først og fremst se på hva de gjør. Gode eksempler på dette dobbeltspillet finner en særlig i DNAs program, fordi en lett ser deres politikk praktisert i regjeringa. For DNA er f.eks.:

Moderat utvinningstempo = 90 mill.t.o.e. (mot nå ca. 55).

De strengeste krav til sikkerheten = Alexander Kielland og utvida boring nord for 62°.

Utenlandske selskapers rolle skal reduseres = oljeprofitter på mer enn 10 milliarder i året.

Derfor må en i stor grad gruppere partiene ut fra det en veit om deres praktiske politikk.

Det er flere måter å gruppere partiene på. Viktigst er det antakelig å plassere dem ut fra hvordan de stiller seg til hovedretningene i borgerskapets politikk. Venstre og Senterpartiet har f.eks. et ferniss av miljøsynspunkter rundt sin linje, og går imot raskere utvinning. Men i praksis ender de opp med å støtte kapitaleksport. Det «grønne» utgangspunktet hindrer ikke at de ender opp nær Industriforbundets syn.

Kapitaleksport eller bruk i Norge?

Her er antakelig alliansene slik:

SV er imot kapitaleksport, NKP sier det ikke — men er muligens mot. De andre partiene har ingen prinsipielle hemninger her. I DNA ser det ut til at tilhengerne av kapitaleksport vinner fram. Senterpartiet vil ikke ha mer enn 10 milliarder av oljepengene inn i landet, dvs. mindre enn i dag. Venstre vil «spare i utlandet». Høyre vil støtte næringslivet — og da også ved etableringer i utlandet. Borgerskapet ser derfor ut til å ha solid politisk støtte for norsk imperialism basert på oljekapital.

Nasjonalisering

DNA's politikk styrker langsomt Statoils stilling i forhold til de utenlandske selskapene. Men DNA har ikke lagt seg på noen nasjonaliseringslinje. Høyre ser utenlandske selskaper som noe bra i oljesektoren. SV vil nasjonalisere oljeselskapene eller la dem arbeide på oppdrag for staten.

Hvor skal pengene gå?

Alle stortingspartiene unntatt SV og Venstre sto bak skatteforslaget i 1980 som ga oljeselskapene milliardinntekter. Dette betyr at disse partiene er fornøyd med at så mye brukes direkte til selskapene. Høyre har bare pro-

gramfesta at de ikke vil at Statoil skal disponere mye penger, men det er for å hindre staten i å ta penger på bekostning av andre borgergrupper.

Kjøpe hjem norsk industri som nå er eid av utlandet?

Venstre og Senterpartiet peker ut dette som et område der pengene kan brukes. Vi er enig. Men dette mener vi uansett oljeinntekter eller ikke, og det har aldri vært pengebød som her hindret hjemkjøp. Det er også bare små beløp som trengs for å få dette gjennomført, slik at oljepengene ikke på noen måte blir «brukt opp» av det.

Styring og kontroll

Dette er et gjennomgangstema. NKP sier at dette er hovedproblemet med oljepenga. DNA og Høyre er hjertens enige. Alle vil «styre og kontrollere» pengene nettopp til *sine* formål.

Oljepenger til statlig kapital

Høyre går tydeligvis mot at oljepengene skal gå til staten. De vil bruke pengene på næringslivet — men generelt til støtte, og ikke til statsdrift. DNA kjører ikke prinsipper, men vil «styrke Statoil». I praksis betyr dette at Statoil får beholde og fritt bruke milliardbeløp. Det bygger opp et nytt og svært stort statseid monopol på industri/oljesida.

SV-utvalget vil bruke oljekapital til å kjøpe opp privat kapital i Norge. De vil gi inntrykk av at arbeiderklassen styrer under kapitalismen ved å opprette paralleller til Sveriges lønnstakerfond. «Arbeiderstyrte samfunnsfond i distriktene» kaller de det for å gi inntrykk av den desentraliserte «folkemakt»-illusjonen fra programmet om sosialisme på norsk. Her skal oljepenger brukes til å «betale ut kapitalister» i illusjonen om at det bringer Norge et skritt nærmere sosialismen.

Utvinningstakt

Mest ekstremt her har vært forslagene om at utvinnings-
takten skal bestemmes av behovene for penger til enhver
tid. Ingen partier går åpent inn for det — men det er klart
at DNA og Høyre vil øke utvinninga drastisk, og at de i
realiteten innordner norsk oljepolitikk under IEAs pla-
ner. Senterpartiet og SV er mot økt utvinningstakt, og li-
keens boring i nord, men begge blir lett presset av sine re-
spektive regjeringsalternativ til å gjøre nesten hva som
helst. Venstre er mot økt utvinningstakt.

Et viktig felles trekk

Felles for alle disse partiene er at de gir inntrykk av at
vanlige folk får glede av pengene selv om de går i lomma
på borgerskapet. Venstres støtte til norsk imperialisme er
under dekke av å «spare i utlandet». SV-forslaget til ak-
sjekjøp er under parolen om «arbeidermakt», NKP vil
ha «styring» fra statens side, og Høyre tar det som en
selvfølge at pengene til norske borgere betyr å tjene fol-
ket i Norge. Ingen av partiene setter det opp som noe
problem at pengene går til borgerskapet.

KAPITTEL 9

Hvilke krav skal vi stille til bruk av oljepengene?

Administrere pengesekken eller kjempe for å få den?

De politiske partiene i Norge — unntatt AKP(m-l) — skriver program av typen «Hvis vi hadde regjeringsmakten, skulle vi ha brukt oljepengene til ...». Vi mener dette er et galt utgangspunkt for et revolusjonært partis oljepolitikk. Hvis vi hadde regjeringsmakta i Norge — ja, da hadde det vært revolusjon og innført sosialisme her i landet. Spørsmålene om bruken av oljeinntektene ville blitt total annerledes i en sosialistisk økonomi — blant annet ville arbeiderklassen da hatt hand om hele produksjonsresultatet, ikke bare oljepengene. Vi skal komme med noen tanker om dette i neste kapittel.

Borgerskapet klarer antakelig å administrere utbyttinga bedre enn vi klarer. Vår problemstilling blir: Hvilke krav kan arbeiderklassen stille til staten under kapitalismen for å hindre at alle oljeinntektene bare øker borgerskapets profitt? Dette perspektivet er viktig å holde fast på. Vi tenker altså ikke på å gi regjeringa eller Willoch lurere råd enn de kan finne på sjøl. Vi tenker tvert om på å stille krav som kan sikre mest mulig av velferden fra de store oljesalgene til folk i Norge. Ofte vil det bli kalt «uansvarlig politikk». Ofte må kravene reises mange steder, slik at hvis alle ble

innfridd, ville inntektene vært brukt mange ganger. Poenget er at det gjelder å stille krav som skaper en massiv politisk bevegelse for å bruke pengene på en annen måte enn borgerskapet vil.

Kapitalismen fører til økonomiske kriser, massearbeidsløshet og usikkerhet for folket. Vi tror ikke noen lure planer kan løse kapitalismens problemer. Det er en illusjon å tro at oljen frigjør Norge fra kapitalismens lover eller at den opphever utbytting og klasseundertrykking. Men vi må stille krav til borgerskapet også under kapitalismen, og kjempe for folkets interesser. Kravene er interessekrav — krav som skal tjene arbeiderklassen og dens allierte og skade borgerskapet. Dette er et begrenset, men avgjørende utgangspunkt.

Vi mener at argumentene vi har lagt fram tidligere i denne boka peker på at *hovedsaken* i tida framover blir spørsmålet om fordelinga av oljepengene. Det blir en kamp mot borgerskapet for å få tak i deler av profitten i denne sektoren.

Vi er imot at oljeinntektene går til kapitaleksport

Mange tegn tyder på at kapitaleksport ut av landet er et tiltak som skal presses fram nå. Vi har tidligere vist at kapitaleksport betyr at oljeinntektene garantert blir i kassen til borgerskapet, og at dette vil bli en basis for utvidet norsk imperialisme.

Det foregår flere former for kapitaleksport. En måte er at utenlandske oljeselskap og entreprenør/konsulentfirma tar ut profitten for å nytte den i andre land. En annen metode er at norske bedrifter etablerer seg i utlandet. En tredje form er at norske interesser øker finansinvesteringene i utlandet bl.a. gjennom bankene. Til slutt er det tenkelig med ulike former for statlig kapitaleksport.

Vi vurderer kapitalutførsel som en stor fare i tida framover, — og mye penger har allerede gått den veien. Det er viktig å gå mot dette, og kreve forbud mot regler som åpner for det. Tiltakene for å få i stand industriavtaler med andre land er antakelig en mulig åpning for slik kapitaleksport.

Oljevirkksomheten må nasjonaliseres

Som vi så i kapittel 4 er oljepengene mye mer enn de 18 milliardene regjeringa sier vi allerede har brukt. I dag renner pengene bokstavelig talt ut mellom hendene på oss. Og de renner til dels inn i svært velfylte kasser hos oljeselskapene i utlandet.

Phillips, Mobil og Elf har vi liten mulighet til å presse når de først har profitten ute av landet. Også norske selskaper har gode muligheter for å holde på pengene hvis de klarer å beholde dem i bedriftskassene til Statoil, Hydro og Saga. Da kan de maskeres som alskens fonds osv. Vi har også vist at all verdens lure skatteregler ikke kan forhindre at selskapene som driver på sokkelen får svære profitter. De har klare interesser av å få disse pengene ut av landet.

Uten nasjonalisering er det en illusjon å tro at oljepengene går i statskassen uten at selskapene får ut en god del. Riktignok er det viktig å kreve mer i skatter — og vekk med skattekredittene — men det kan aldri erstatte nasjonaliseringskravet. Det er derfor grunnleggende å kreve full nasjonalisering og statsdrift av hele oljevirkksomheten, både boring, utvinning og videreforedling.

Nasjonaliseringskravet er én side av kampen mot at inntektene går ut av landet som kapitaleksport. Men det er flere andre viktige krav som bør reises. Ett av disse er at pengene ikke skal disponeres av oljeselska-

pene, men gå rett inn i statskassen. Det forhindrer at kapitalen forblir i ulike statsselskaper som kan ekspandere ute.

Vår nasjonale sjølstendighet

Kravet om nasjonalisering av oljevirkksomheten er et slag mot utenlandsk imperialism. Gjennom eie og drift av feltene i Nordsjøen drives det imperialistisk utbytting av Norge. Men det er også en annen fare ved dette. Oljevirkksomheten kan knytte Norge nærmere til de større imperialistiske landene.

På den ene sida: Norge må ikke la oljepolitikken bli styrt av imperialistlandene i IEA — eller inngå noe oljesamarbeid med Sovjet eller Sovjets allierte. Tvert om bør vi kreve avtaler med OPEC-landene om oljesalget.

På den andre sida: Norsk kapitaleksport gjør at borgerskapet får full kontroll med pengene. Samtidig bidrar det til at Norge får økte imperialistiske ambisjoner sjøl.

En annen sak som berører den nasjonale uavhengigheten vår, er avhengigheten av eksport og import og den mangelfulle norske sjølberginga.

Oljepengene må brukes i Norge!

Opp mot kravene og planene om kapitaleksport er det etter vårt syn riktig — og nødvendig — å gå inn for at pengene kan og bør brukes i Norge. Det har vært et hovedpoeng for borgerskapet å blåse opp ulempene ved slik bruk. Vi må tilbakevise dette og understreke at det er fullt mulig å bruke pengene i Norge slik at velferden øker her. For å få det til, er det nødvendig å stille flere typer krav.

Først og fremst må vi kreve at pengene virkelig kommer inn i norsk økonomi. Men det er slett ikke likegyldig om de havner i den «norske» kassen til Saga Petroleum, eller på sykehusbudsjettene. Vi må kreve at mest mulig av pengene går direkte inn i statskassen. Dette er sjølsagt ikke noen garanti for at de går til bra formål. Statsbudsjettet brukes av borgerskapet i Norge. Men det gir avgjort større muligheter til å reise politisk press mot staten om bruken av pengene. I 1980 var f.eks. ca. 18 milliarder av oljepengene i statskassen, mens rundt 16 milliarder ikke var der. Det var mulig å lage mange aksjoner omkring de 18 milliardene. De 16 milliardene har det vært forbausende stille om.

Innenlands bruk som ikke er bra

Vi nevnte i forrige kapittel at det fins grupper som vil bruke oljepengene i Norge til en omlegging av den norske kapitalismen. Her er det tre retninger:

- a) Statoilvarianten av norsk monopolkapitalisme.
- b) Generell støtte til den norske statsmakten og speil til hele det norske borgerskapet.
- c) Oppretting av statskapitalisme gjennom finanskapital og «lønnstakerfond».

Vi er imot å sløse bort oljeinntektene på noen av disse tiltakene. Statoil kan bli et forsøk på å konsentrere kapital i Norge i ett konsern som får internasjonal størrelse. Vi kan ikke se at det tjener vanlige mennesker i Norge.

Oljepenger til næringslivstøtte eller opprusting av f.eks. politiet, flere F-16-fly el.l. kan vi heller ikke se tjener andre enn borgerskapet.

SVs forslag om desentraliserte fond som skal gi økt «arbeidermakt» mener vi gir lite annet enn illusjoner om at kapitalismen blir mindre brutal hvis arbeiderne sjøl må tilpasse seg konkurransen i markedet.

NKP krever økt «styring». Vi er for at pengene blir tatt *fra* borgerskapet — om det skjer planmessig eller spontant spiller i den sammenhengen mindre rolle. Og statens «planer» og «styring» fører i alle fall ikke verken oljepenger eller andre deler av profitten til vanlige folk.

Hva skal så pengene brukes til?

Vi har argumentert i kapittel 6 for at det ikke trengs noe spesielt «oljepengeprogram». Det står vi fortsatt ved. Debatten om hva pengene skal brukes til, kopler vi derfor sammen med andre diskusjoner som pågår nå, f.eks. om AKP(m-l)s nye arbeidsprogram eller programmet til Rød Valgallianse.

Vi vil bare nevne ett forhold spesielt her: Industriforbundet argumenterer for rasering og nedbygging av primærnæringene. Det gjør de for å redde sitt eget skinn. Men disse næringene er alt nå for små i Norge. Det trengs tvert om ei utbygging — særlig av jordbruket med tanke på sjølberging i en krisesituasjon.

Et viktig poeng er det — som nevnt først i kapitlet — at borgerskapet disponerer oljepengene som en del av profitten. Arbeiderklassen og andre kan presse dem til å gi politiske og økonomiske innrømmelser når det gjelder bruken av pengene. Men vi gjentar og understreker at i et kapitalistisk Norge kan verken oljeinntekter eller andre inntekter gjøre slutt på utbyttinga, krisene eller krigsfaren.

Ingen økning av utvinningstakten, ingen boring nord for 62°!

Argumentene for disse kravene har til nå vært hensynet til sikkerheten. Dette er fortsatt viktig. Det har og-

så vært vist til hensynet til generasjonene som kommer etter oss. Med oljeressurser for mer enn 100 år blir dette argumentet mindre slagkraftig. Men det fins argumenter av økonomisk art som også må telle her.

Rask utvinning gjør at oljen vil bli en dominerende vare i norsk eksport og i norsk produksjon. Alt nå er bruttoproduktet like stort som for all industri. Fra én synsvinkel gir dette styrke. Det gjør at Norge vanskeligere kan presses av mangel på utenlandsk valuta. Derfor gir oljen Norge styrke overfor de store imperialistlandene. Men styrken kan bli snudd til svakhet. Oljen går alt nå i rør til utlandet. Det gir andre makt til å presse Norge politisk og økonomisk.

Oljen gjør at Norge blir avhengig av å selge en spesiell råvare i mye større grad enn nå. Det skaper usikkerhet i forhold til mulige prissvingninger på olje.

Rask økning av oljeinntektene vil bety store omstillinger i Norge hvis pengene blir brukt her, og dermed økt press for bruk i utlandet i stedet. Et langsomt tempo gjør at vi kan unngå mange av ulempene ved bruk av inntektene innenlands.

Argumentene mot høyere utvinningstakt er ikke prinsipielle eller moralske. De må vurderes ut fra den foreliggende situasjon til enhver tid når det gjelder sikkerheten, imperialismens grep om Norge osv.

Kamp mot arbeidsløshet og flyttepress

Oljeinntektene må ikke brukes slik at de skaper distriktvis arbeidsløshet og flyttepress i Norge. Vi har sett at deler av borgerskapet vil at strukturrasjonalisering i industrien og store folkeflyttinger skal følge i kjølvannet til oljen. I en kapitalistisk økonomi er det lover som vil føre til et slikt press, og som vil true jobbene til folk. Dette er den måten borgerskapet tilpasser seg på. De arbeider hele tida for å få størst mulig pro-

fitt, og det fører til kapitaloverføringer, nedlegginger, konkurser og arbeidsløshet. De klarer ikke — og er ikke interessert i — å administrere kapitalismen på en måte som forhindrer dette.

Vi må også trekke et klart skille mellom en politikk for arbeiderklassen og de synspunktene som hevder at oljepengene *bare* har gode sider. Presset fra borgerskapet for strukturuomlegginger er ren og grei klassepolitikk. Den moralske pekefingeren deres mot all kamp på dette området, er både et forsøk på å skremme folk fra å kreve inntektene brukt i Norge, og fra å føre kamp mot utbytting og undertrykking.

Er vi klar over disse problemene, kan vi forberede oss og stille krav i tide. Viktig her må være å kreve garanti for arbeid. Ingen nedlegginger og/eller nedtrapinger må gjennomføres før alternative arbeidsplasser fins. Vi må ikke godta noen tvangsflytting eller nedbygging av lokalmiljø.

Oljepengene endrer ikke på hovedtrekkene i det norske samfunnet. Inntektene er store, men ikke ubegrenset. Norge er fortsatt kapitalistisk, herjet av kriser i økonomien og bundet til samme skjebne som resten av Vest-Europa. Oljen kan ikke i seg sjøl avskaffe utbytting og undertrykking. Det er til og med muligheter for at oljen kan *styrke* borgerskapets makt i Norge. Kampen om oljeinntektene er derfor klassekamp.

KAPITTEL 10

Oljens betydning for sosialismen i Norge

Vi blir ofte spurt om sosialisme i Norge — og blir svar skyldig. Ikke om revolusjon, folkekrig osv. Men om hvordan dette samfunnet faktisk vil se ut. Og om hvordan oljepengene burde brukes dersom vi hadde sosialisme.

Først: Ingen veit i dag hvordan situasjonen er når det blir sosialisme i Norge. Revolusjonen kan komme som resultatet av en revolusjonær frigjøringskrig. Da kan norsk økonomi ha blitt valset ned av krig og okupasjon. Ingen veit engang om oljeanleggene fins da — eller om det fins økonomiske ressurser til å utvinne olje. Vi kjenner lite til mulighetene til å selge olje i utlandet i en slik situasjon.

Vi har heller ikke noen garanti for at oljefeltene tilhører Norge under sosialismen. Sjøl om kanskje Norge blir sosialistisk uten en raserende krig — så kan en jo godt forestille seg krefter som gjerne vil flytte på midtlinja i Nordsjøen — f.eks. inn til fjæresteinene i Norge. Oljefeltene er antakelig blant de delene av Norge som blir vanskeligst å forsvare for en sosialistisk stat.

Men la oss nå anta at oljemarkedet holder, at Norge blir sosialistisk og driver utvinning og eksport av olje og gass. Hvordan kan vi *da* nytte inntektene — hva skiller seg fra situasjonen nå?

Kampen om oljepengene blir en annen

En sosialistisk økonomi betyr statseie og inntektene i statskassen. Utenlandske monopoler vil fortsatt prøve å kjøpe olje billig, eller komme til på norsk sokkel. Oljevirkksomheten vil også være en stor inntekt som vil friste byråkratiet til å prøve å få til kapitalistisk produksjon — i eller utenfor Norge. Både det resterende borgerskapet og spirer til et nytt borgerskap innenfor de statsdrevne selskapene og statsapparatet vil ha spesielle muligheter til å få en økonomisk plattform ved å sikre seg råderett over oljeinntektene. Dette gir et spesielt grunnlag for utviklinga av borgerskapet under sosialismen i Norge — og gjør at en må være spesielt på vakt. Men en grunnleggende forskjell er det at staten da er arbeiderklassens stat som skal tjene folket og undertrykke borgerskapet — og ikke omvendt slik det er nå. Dette er den viktigste forskjellen. Den betyr at arbeiderklassen har kontroll over merverdien, også fra oljeproduksjonen.

Utvinningstakt

Sikkerhet, miljøspørsmål og planlegging av oljeutbygginga vil stille seg helt annerledes under sosialismen.

Under kapitalismen drives oljeutvinninga ut fra hva som gir selskapene størst overskudd. Gjennom IEA presser imperialistlandene i OECD på for å øke utvinningstempoet, få økt kontroll og stabile reserver.

Under sosialismen må oljeutvinninga bli planlagt sammen med resten av økonomien ut fra folkets behov på lang sikt.

Utvinningstakten må *ikke* sprengje sikkerhetshensyn og miljøhensyn slik det skjer nå.

Oljeinntektene gir den sosialistiske staten større muligheter til å unngå økonomisk blokade — fordi olje er

en svært viktig vare på verdensmarkedet. Det er et mektig våpen — men det kan bli en fare — hvis den sosialistiske økonomien blir avhengig av eksportinntektene fra olje. Derfor må det lages grundige planer for å sikre uavhengighet fra imperialistlandene i handelen. Et viktig punkt her er å finne en størrelse på utvinninnga som gir byttegevinst i andre varer på verdensmarkedet, men som *ikke* gjør at Norge blir lagt åpent for økonomisk utpressing fra imperialismen. Her er det en spontan fare: Hvis Norge kommer i en økonomisk tvangssituasjon — f.eks. vansker med å betale import, så er det fristende og lett å åpne oljekranene litt ekstra for å dekke behovet for valuta. Dette kan skritt for skritt føre over i en situasjon der en er avhengig av olje og utsatt for press.

Det trengs derfor fortsatt begrensninger på utvinningstakten.

Under sosialismen er det mulig å planlegge oljevirkosomheten slik at den passer med virksomheten i resten av Norge. På den ene sida må leting og utvinning drives slik at produksjonen tilpasses økonomien ellers. De kjente problemene med plutselig og kortvarig Klondykestemming der plattformer blir bygd, eller strid mellom småsteder om oljeoppdrag for å overleve, kan erstattes med en planlagt fordeling av oljeoppdrag på ulike plasser. Dette vil føre til mindre konkurranse. Det vil også føre til sikrere jobber, mindre behov for leiearbeid, mer erfaring, spesialisering, og jevnere produksjon for leveringer til oljevirkosomheten.

Men det vil ganske sikkert være vansker med å få til en slik planleggng. En sak er at det krever flinke fagfolk og breie diskusjoner å få dette til. En annen sak er at det fortsatt vil være motsetninger mellom ulike plasser i landet og mellom ulike grupper arbeidere om hvor og av hvem oljevirkosomheten skal drives. Dette gir ikke sosialismen noen fasitløsning på.

Plan for hva oljeinntektene skal brukes til

En slik plan må være langsiktig for å få brukt inntektene på lang sikt. En slik plan krever en stor plandiskusjon — en brei demokratisk prosess som må munne ut i et sentralt og forpliktende vedtak for hvordan inntektene skal brukes. Oljeinntektene er en stor pott — de egner seg derfor spesielt bra for denne typen plandiskusjoner. Det kan også bli et sentralt element i diskusjonene for å få til at folket sjøl driver planlegging av økonomien. Idealistiske vyer? Ja, absolutt. Men det er dette som på sikt skal erstatte profittmotiv som drivkraft i økonomien — og oljeinntektene gir oss både spillerom til å gjøre feil uten å brette nakken, og mulighet for å sette i gang store prosjekter.

Hvordan skal vi forvalte oljeinntektene?

Vi har sagt at en del borgerlige økonomer kaller investeringer i nye bedrifter under kapitalismen for «omveisproduksjon» fordi de hevder at en får igjen det som er satset seinere. Vi hevdet at dette bare var skalleskjul for at borgerne sikret seg profitt — omveien nådde aldri fram til oss.

I en sosialistisk økonomi blir dette annerledes. Målsettinga for produksjonen er folkets behov — en prøver gjennom planlegging og ved hjelp av markedet å finne fram til prioritering av disse behovene, en best mulig utnytting av ressursene. En del av disse behovene er ganske sikkert langsiktige behov. Det trengs forbruksvarer, men også utbygging av bedrifter, maskiner, skip osv. Slike behov må tas med i planlegginga — produksjonen må legges opp til det samfunnet har bruk for. Siden staten eier alle større bedrifter, og arbeiderklassen kontrollerer og styrer staten, så kan en tenke seg reelt at det f.eks. settes av penger for på sikt

å sikre traktorbehovet i Norge gjennom egen produksjon.

Oljeinntektene kommer fra oljereserver som blir solgt. Det er en formue som blir omsatt. Mange argumenterer derfor med at vi ikke må skusle vekk denne formuen, men beholde den som formue i ulike former: hus, fabrikker, veier osv. Under kapitalismen holder ikke dette argumentet. Formue i form av investeringer i næringslivet betyr at borgerskapet beholder oljeinntektene. Men under sosialismen — forutsatt at det virkelig er sosialistisk økonomi — har argumentet om å ikke tære på formuen noe for seg. Det er et poeng for arbeiderklassen å investere mye av oljepengene slik at de forblir formue. Det er i alle fall ikke lenger slik at forbruk er nær den eneste måten folk kan få glede av pengene på.

Oljepengene må derfor fordeles etter en plan mellom forbruk og investeringer — og investeringer må prioriteres nokså høyt. Kapitaleksport er vi fortsatt mot, men det kan bli aktuelt med økt støtte til frigjøring ute i verden.

Oljen en fordel for norsk sosialisme

Et stort problem for alle sosialistiske land har vært å skaffe varer for å bytte til seg import. Kina har produsert mye forbruksvarer og kunsthåndverk for å få dette til. Mange har sikkert sett teppeknytting i middelalderstil i Albania. Problemet har vært å finne varer andre land ville ha, for å sikre import en absolutt trenge.

Oljen kan her bli et stort pustehull for Norge under sosialismen. Riktignok kan det argumenteres for at en ikke bør selge råvarer. Dette avhenger av to ting: Hva er alternativet, og hva brukes eksportinntektene til? Hvis det f.eks. er full aktivitet i Norge, og det trengs sårt til en utbygging av samferdselen, kan vi bruke ar-

beidskraft til det — men må da importere varer som nå blir produsert i Norge. Da gir oljen et slikt pustehom — fordi den erstatter virksomhet som krever masse arbeidsinnsats for å dekke en slik import. Og arbeidskraft kan bli begrensningen for hva vi får gjort.

Hva med visjonene om et desentralisert Norge, om rask velstandsvekst, folkemakt, produksjon for folks behov osv.? Vi tror ikke at oljen endrer på noe av dette. Vi mener at omfanget av oljevirkomheten er så stort at det gir et mye bedre grunnlag for å tenke seg at sosialismen klarer seg i Norge — bl.a. fordi vi får en ettertraktet eksportvare. Oljen gir bedre muligheter og større rikdom. Vi kan altså nå flere mål, og gå raskere fram. Det er full grunn til å fastholde at oljen gir en bedre sosialisme i Norge.

Problemer i norsk sosialisme

Er alt rosenrødt? Blir det ingen problemer? Jo, det er absolutt problemer — de skal ikke stikkes under stolen. Faren for press utenfra er der fortsatt. Oljen gjør Norge til et saftigere kjøttstykke å gi slipp på for imperialistene.

Det vil fortsatt eksistere objektive problemer i økonomien — selv under sosialismen.

Eksempel: Strukturendringer. Hvis vi bruker oljeinntektene innenlands så vil det fortsatt bety at det må bli næringsendringer i Norge. Disse kan enten løses ved at nye grupper kommer i arbeid — eller ved at industribransjer trapper ned mens f.eks. helsevesen og bygg og anlegg øker virksomheten. Riktignok styrer ikke profitten hvor virksomheten er — men vi kommer ikke unna at veiene trenger anleggsarbeidere, sjukehusene pleiere osv. Forskjellen fra kapitalismen er at en nå planmessig kan sette i verk tiltak der det fins styring på hva som skal skje i mye større grad. En oppnår mye ved å

sette i gang spesielle prosjekter. Da veit en bedre enn ellers hvor arbeidsplassene trengs — og hvor de skal tas fra. Men dette hindrer ikke en annen side av virkningene: tiltakene skaper inntekter som brukes bl.a. til økt konsum. Dette vil føre til etterspørselspress i noen næringer, svikt i andre — alt etter smak og behov hos de som får inntektene. Det er derfor en illusjon å tro at markedet ikke vil virke — da måtte en bygge hele forbruksvaremarkedet på rasjonering.

Det vil ganske sikkert bli konflikter innen folket om bruk av inntektene. En sak er ulikt syn på hva som skal prioriteres. En annen er ulikt syn på hva som eventuelt skal nedlegges, og hvilke inntekter som skal gis til de som skifter arbeid. Oljepengene vil også dra med seg fast virksomhet som er basert på bruk av inntektene — f.eks. utvidet betaling for omsorgsvirksomhet som nå er ubetalt. Dette skaper skranker på bruken seinere. En kan ikke avskaffe slike ordninger uten sosiale konflikter. En enkel «løsning» er å øke utvinnings takten for å skaffe flere penger — men dermed kommer en inn i en ond sirkel som kan føre til ytterligere konflikter dersom det ikke er mulig å opprettholde dette inntektsnivået seinere.

Disse problemene må ikke få overskygge hovedkonklusjonen: Oljen er en meget verdifull ressurs som kan bidra til en betydelig velstandsøkning både under sosialismen og kapitalismen. Under sosialismen forutsetter dette at staten og økonomien blir forvaltet slik at folkets interesser blir best mulig ivaretatt. Under kapitalismen er de fordelene folket kan få av oljen avhengig av at kampen mot borgerskapet føres slik at oljepengene ikke går til kapitaleksport, og brukes til nyttige formål i Norge.

TILLEGG

Hva partiene mener

SV:

Fra utkast til oljeprogram

SV går inn for å bruke oljepenger utenlands og innenlands til følgende formål:

1. Utenlands skal pengene brukes til å:
 - staten kjøper opp utenlandske eierinteresser i norsk industri.
 - øke Norges u-hjelp.
2. Innenlands skal oljepengene brukes til å løse viktige samfunnsoppgaver som er blitt forsømt. Oljepengene skal ikke brukes til å dekke folks skatter, men kanaliseres dit de samfunnsmessige behov er størst.
 - en betydelig øking av den sosiale boligbygging, offentlig finansiert gjennom Husbanken.
 - øke de statlige overføringene til fylker og kommuner for å styrke deres økonomi.
 - styrke kollektivtransporten
 - øke ressursene innenfor arbeidsmiljø, helse, utdanning og sosialsektoren.
 - inntektsutjamning til fordel for lavtlønte og minstepensjonister.

FORSLAG TIL PUNKTPROGRAM

1. SV går inn for et lavt utvinningstempo.
2. Oljeinntektene til felles goder, nei til kapitaleksport.
3. Full statlig overtakelse av oljevirksohmheten.
4. Leiefirmaene ut av Nordsjøen.
5. SV går imot boring nord for 62°.
6. SV setter sikkerhten og arbeidsmiljøet framfor økonomisk vinning.

7. Oljevernberedskap må styrkes vesentlig.
8. SV støtter fagbevegelsens krav om mer innflytelse på oljevirk-somheten.
9. SV støtter fagbevegelsens krav om mer innflytelse over forde-ling av oppdrag til industrien.
10. Selskapene må dekke lokalsamfunnets kostnader ved etable-ring av oljetilknyttet virksomhet.
11. Styrking av oljedirektoratet og Statoil.
12. SV vil si opp avtalen med I.E.A.
13. Ingen olje til facistiske og rasistiske regimer.

DNA:

Fra forslag til arbeidsprogram 1981—85.

Oljen i norsk økonomi

Olje og gass er viktige nye tilskudd til vårt ressursgrunnlag. Ressurse-ne må forvaltes slik at de kommer hele det norske samfunn til gode, både nålevende og framtidige generasjoner.

Alle sider av oljevirk-somheten skal underlegges folkevalgt kontroll. Statoil må ha en helt sentral rolle i virksomheten og gis gode utvik-lingsmuligheter. Norsk Hydro og Saga må sikres fortsatt plass i olje-virk-somheten.

Utenlandske selskapers rolle bør etter hvert reduseres og nye avtale-former utvikles.

En moderat og styrt vekst i utvinningstakten gir oss mulighet til å innpasse oljevirk-somheten i landets samlede økonomi på en god måte. Omfanget av ressursene i Nordsjøen gir oss mulighet til å oppnå og opprettholde et moderat produksjonstempo over en lang tidsperiode. Veksten i oljevirk-somheten må tilpasses virkningene på andre deler av næringslivet og behovet for kvalifisert personell.

Statens oljeinntekter må utnyttes slik at det styrker våre utviklings-muligheter på lengre sikt. I første omgang bør vi øke landets økono-miske handlefrihet ved å minske utenlandsgjelden. Vi må videre bru-ke inntektene til varige investeringer for å styrke næringslivet og di-striktene.

Arbeiderpartiet vil:

- Et moderat utvinningstempo
- Styrke den nasjonale og samfunnsmessige styring med virksomhe-ten.

- Styrke norske selskapers rolle i alle ledd av oljevirksomheten. Statoil må utvikles videre.
- Stille de strengeste krav til sikkerheten i oljevirksomheten. Beredskapen må bygges videre ut.
- Tilrettelegge nye felt for utbygging og produksjon, slik at vi oppnår en stabil moderat produksjon og et jevnt omfang av investeringsoppgavene for norsk industri.
- Utvikle oljevirksomheten langs kysten i Midt- og Nord-Norge.
- Statens inntekter av oljevirksomheten må i første omgang nyttes med vekt på å betale ned statens og statsbankenes gjeld til utlandet. Uten å skape uønsket press i økonomien, må en styrke norsk næringsliv og bygge ut nye arbeidsplasser, spesielt i distriktene.

NKP:

Landsstyrevedtak om oljemilliardene mars 1980.

Landsstyret i NKP samlet til møte 22. og 23. mars 1980 har vedtatt følgende om oljemilliardene:

Statens oljeinntekter i den neste femårsperioden vil etter anslag fra Finansdepartementet øke med vel 30 milliarder kr. i tillegg til de 228 milliarder som de tidligere har regnet med. Samtidig har vi en rekke sosiale behov som er udekket og som har lidt under den innstramningspolitikken som regjeringen fører. At regjeringen fortsetter og skjerper innstramningspolitikken i en situasjon hvor oljepengene ruller inn, kan ikke godtas. Det er en krenkning av folkets rett til landets rikdommer.

Det vil være uforståelig for folk om regjeringen — fordi den ikke evner å styre og kontrollere utviklingen ut fra langsiktige mål — forsømmer viktige og aktuelle samfunnsoppgaver på tross av at den forvalter mer enn tilstrekkelige ressurser, og i stedet går med planer om profittmotiverte investeringer i utlandet.

Hovedproblemet i oljepolitikken er styring og kontroll. Det samme gjelder for statens bruk av oljeinntektene.

Men selv på kort sikt kan deler av statens oljeinntekter investeres på mange områder uten å skape økonomiske og sosiale problemer selv i en profittorientert markedsøkonomi (omlegging av produksjon, omstilling av arbeidskraft osv.) Dette gjelder investeringer både i produksjonen, og til offentlig og privat forbruk.

Ett viktig anvendelsesområde vil være sosiale ytelser for å verne folkehelsen og øke arbeidernes kvalifikasjoner og skape muligheter for kvinner til å ta arbeid, f.eks.:

- utbygging av helsetjenesten
- tiltak for økt sysselsetting av kvinner
- utbygging av daginstitusjoner
- tiltak for opplæring, videre-opplæring og omskolering,
- bygging av skoler

Et annet anvendelsesområde vil være investeringer med sikte på allerede fra nå av å dirigere kapital til utvidelse av industrier og ny industrivirksomhet i distriktene, — utenom oljevirksomheten, f.eks.:

- dirigering av kapital til skjermede næringer
- distrikspolitiske tiltak, derunder i transportvirksomheten
- utvikling av teknologi for økonomien, særlig i små og mellomstore bedrifter.

Andre tiltak:

- forkortning av arbeidstida
 - investeringer i miljøforbedringer på arbeidsplassene osv.
 - tiltak i boligbygging og boligpolitikk.
 - skattelettelser og heving av inntektene for de lavtlønte.
- Oljemilliardene brukt for å dekke viktige samfunnsmessige behov på disse områdene krever samfunnsmessig styring og kontroll.

Venstre:

Fra utredning om oljeinntekter, 1980

Hovedkonklusjon

Det må legges opp et program for å få balanse på statsbudsjettet uten bruk av oljeinntektene.

Dette betyr at:

- Vanlige skatter og avgifter fra borgere og bedrifter skal også i framtida finansiere fellesforbruket i Norge.
- Det er det ordinære næringsliv som skal skaffe det realøkonomiske grunnlag for løsning av fellesskapets oppgaver.

- Forbruket i Norge bør ikke overstige det som det er realøkonomisk dekning for med utgangspunkt i Fastlands-Norges økonomi.

...

Ved lønnsforhandlinger til neste år vil det bare være rom for å gi lavtlønnstillegg. I den grad noen kan få justert sin inntekt må dette være særlig svakstilte grupper. (Ikke lønnsøkninger for de mange, men for de få).

...

Ved å bruke oljeinntektene til investeringer i utlandet, vil vi på lang sikt skape en sterkere økonomisk basis for landet, samtidig som vi unngår raske omstillinger i dag.

Fra utkast til program 1981-85:

Det er nødvendig med et lavt tempo i oljeutvinningen samtidig som vi må slutte å bruke oljeinntekter til løpende økning av vårt forbruk, men istedet til langsiktig utbygging av innenlands næringsliv og samferdsel, hjemkjøp av utenlandske eierinteresser i vår industri, u-hjelp, osv... Det samlede innenlandske forbruk må begrenses ved hjelp av finanspolitikk, skattepolitikk og inntektspolitikk, samtidig som finans- og kredittpolitikken nyttes til omprioritering av ressurser fra sterke til svake grupper.

Høyre: Fra program 1977-81

Høyre har ikke vedtatt noe program om oljeinntektene enda. Vi trykker derfor utdrag fra Høyres program for 1977-81.

Olje

Olje- og gass-forekomster på den norske kontinentalsokkelen er det norske folks felleseie. Brukt på en riktig måte kan inntektene fra oljevirksomheten bidra til å skape et bedre samfunn og gi Norge større muligheter til å hjelpe den fattige del av verden.

Det er viktig å sikre vårt samfunn mot uønskede virkninger av oljevirksomheten. Konsekvenser av oljeproduksjonen må derfor være best mulig klarlagt som utgangspunkt for utvinningsplaner og utvinningstakt.

Høyre mener at oljeutvinningen må skje i et moderat tempo. Dette er nødvendig både for å unngå uheldige omstillingsvirkninger innenlands og for å ta vare på ressurser også for fremtidige generasjoner. Tempoet må vurderes ut fra hensyn til arbeidsmarked og næringsliv, distriktpolitiske forhold, miljø og bosetting og forsyningssituasjonen.

Oljevirkksomheten må organiseres på en bedre måte enn idag for å sikre parlamentarisk kontroll og for å gi et bredere nasjonalt engasjement i oljeaktiviteten. Sammenblanding av statens forretningsmessige og forvaltningsmessige interesser må unngås.

- Nye lete- og utvinningstillatelser må tildeles i en slik takt at det muliggjør en jevnest mulig produksjon innenfor rammen av et moderat tempo.
- Befolkningen og næringslivet i de berørte distrikter må gis reell mulighet til å engasjere seg i og bli godt informert om oljevirkksomheten. Det må legges vekt på å trekke inn mindre bedrifter i virksomheten i større grad enn hitill.
- Prøveboring nord for 62°N settes i gang når man har tilfredsstillende beredskap og sikkerhet for at fiske og miljø ikke blir skadelidende. Før boring tillates, må Stortinget ha tatt stilling til grundige analyser av de konsekvenser oljevirkksomheten kan få for fisket og fiskeribasert virksomhet.
- Metoden for ilandføring av olje- og gass-forekomster må vurderes ut fra hva som er teknisk, økonomisk og samfunnsmessig forsvarlig i hvert enkelt tilfelle. Med mindre avgjørende nye momenter kommer inn, vil Høyre gå imot at det bygges oljerørledning fra Statfjord til Vestlandet, fordi ilandføring ved bruk av skip vil være en bedre løsning økonomisk og miljømessig.
- ...
- Statoils vekst må begrenses og selskapets monopollignende stilling i oljesektoren oppheves. Formålsparagrafen endres, slik at den klart avgrenser selskapets virksomheter. Det må legges opp til en sterk begrensning av Statoils engasjement i virksomhet som ikke er direkte knyttet til oljeleting og oljeproduksjon. Statoils eierinteresser i annen virksomhet, som kan dekkes tilfredsstillende av andre norske selskaper, bør i hovedsak avhendes. Det må gjøres klart at Statoils arbeidsoppgaver ikke skal være av forvaltningsmessig art.

- Statens inntekter på oljesektoren bør fortrinnsvis tas ut i form av skatter og avgifter direkte til statskassen, og i minst mulig grad via spesielle fordeler for Statoil.
- ...
- Høyre mener at utenlandske selskaper fortsatt kan tilføre norsk oljevirksomhet kunnskap og kapital, og at det derfor er i norsk interesse at disse gis mulighet til å delta.

Fra Høyres merknader i budsjettdebatten i Stortinget høsten 1980:

«Høyre mener at det også i fremtiden må være vårt arbeidsliv utenom oljeutvinningen som danner ryggraden i norsk økonomi. Oljeinntektene må benyttes i samsvar med dette. Høyre går mot en oljepolitikk som gjør norsk økonomi for ensidig avhengig av oljevirksomheten ved at inntektene hovedsakelig går med til å finansiere et innenlandsk konsum langt over vår egen produksjonskapasitet. En slik situasjon vil gjøre oss for sårbare overfor endringer i oljevirksomhet og oljepriiser.»

«De økonomiske forhold i Norge i dag avviker meget sterkt fra disse retningslinjer. Oljeinntektene er de siste årene tatt meget raskere inn i norsk økonomi enn det som i sin tid var forutsatt. Samtidig har man ikke tillatt de omstillinger som må til for at næringslivet kan tilpasse seg et øket kostnadsnivå. Den økende avstand mellom innenlandsk forbruk og verdiskapning i fastlands-Norge innebærer at en økende andel av vårt arbeidsliv idag ikke er i stand til å bære sine kostnader, og derfor trenger ulike former for offentlig støtte. Følgelig har de selektive støttetiltak til produksjon i Norge vokst til meget store dimensjoner. Dette innebærer at oljevirksomheten har vokst på bekostning av veksten i fastlands-Norges verdiskapning, i stedet for å komme i tillegg.»

Kristelig Folkeparti: Fra forslag til handlingsprogram 1981-85

Oljen og samfunnet

Kristelig Folkeparti går inn for:

- at det utarbeides en langtidsplan for oljevirkksomheten på hele den norske kontinentalsokkelen fram til år 2000. I denne planen må bl.a. hensynet til våre fiskerier sikres.
- at det ved utforming av norsk oljepolitikk legges sterk vekt på natur- og miljøvern og på distrikts- og ressurshensyn.
- at den norske stats oljeselskap (Statoil) fortsatt må ha et hovedansvar for den praktiske gjennomføringen av den oljepolitikk Stortinget fastsetter. Det bør åpnes en større adgang for norske selskaper til å delta i oljevirkksomheten, og disse må få arbeide på like vilkår med Statoil.
- ilandføring av olje og gass i Norge for å styrke næringsliv og distriktsutbygging i den utstrekning dette er miljømessig, teknisk og økonomisk forsvarlig.
- at ilandføring av olje og gass også må sees i sammenheng med behovet for styrket nordisk industri- og energisamarbeid.
- at utvinning av olje nord for den 62. breddegrad ikke settes i gang før sikkerhetsforholdene bl.a. for fiskeriene er forsvarlige, og før en har fått bedre klarlagt konsekvensene for bosettings- og næringsstrukturen i disse områdene.
- at en del av oljeinntektene må nyttes til formål til fordel for utviklingslandene.
- at utbyggingen av den petrokjemiske industri blir desentralisert så langt som mulig, og at det stilles strenge miljøkrav ved slike bedrifter.

Senterpartiet: Fra utredningen «Oljevirkksomheten og norsk samfunnsutvikling», 1981.

Senterpartiet bør gå inn for følgende retningslinjer:

- a. Industriens konkurranseevne på hjemmemarkeder og utenlandske markeder bedres, slik at industri, skipsfart og annet konkurranseutsatt næringsliv også i framtida kan stå for om lag 2/3 av norsk eksport. Dette kan en oppnå bl.a. ved at inntektsutviklingen ved de årlige oppgjør ikke styres av forholdene innen oljevirkksomheten og i offentlig virksomhet, men knyttes til produksjonsutviklingen i de konkurranseutsatte næringer. For å opprettholde industrien, er det også en forutsetning at veksten i de offentlige utgifter dempes slik at det offentlige underskudd før oljeskatt reduseres.
- b. Olje- og gass bør følgelig ikke bidra til mer enn 1/3 av norsk eksport.
- c. Først og fremst nyttes oljeinntektene til å nedbetale den store utenlandsgjelden. Den norske stat bør kunne være gjeldfri i løpet av 1985.
- d. Midler nyttes til hjemkjøp av utenlandske eierandeler i norsk næringsliv.
- e. Investeringer i og importen av varige verdier søkes økt. Fondene for investeringer i norsk industri økes betydelig. Distriktpolitikken forsterkes.
- f. Oljeinntektene bør videre gi rom for økt utviklingshjelp og investeringer i utlandet.
- g. Olje- og gassproduksjonen holdes normalt på et nivå mellom 50 og 60 mill. tonn oljeekvivalenter. Ilandføring av Statfjordgass i Norge bør aksepteres under forutsetning av at inntektstoppen som dette medfører, ikke nyttes slik at inflasjonen økes. Det er for tidlig å ta standpunkt til om Hydros Fedje/Mongstad-alternativ eller Statoils forslag om ilandføring til Kårstø bør velges.
- h. Letevirkksomheten utenfor Nord-Norge er nå satt i gang. Den senere tids oljeuhell viser at det er gode grunner til å gå sakte fram. Både leting og eventuell utvinning bør bare tillates i den grad sikkerhetshensyn og hensynet til fiskeriene gjør slik virksomhet forsvarlig. Dersom det blir gjort drivverdige funn, må utvinning innpases innenfor rammen på 50-60 mill. t.o.e. Innenfor denne rammen bør antakelig nord-norske funn prioriteres framfor sørnorske,

dersom utbygging kan skje på en forsvarlig måte. I vurderingen av dette bør det legges meget stor vekt på fiskeriorganisasjonenes syn. Ut fra dagens beredskapshensyn og med de begrensede erfaringer en har høstet til nå, er det i de nærmeste år ikke forsvarlig med helårsdrift i dette området. Følgelig er feltutbygging eller utvinning ikke aktuelt i de nærmeste år.

- i. Investeringsnivået i oljevirksomheten forsøkes holdt så jevnt som mulig.
- j. Staten bør komme sterkere inn ved lønnsoppgjør for sysselsatte i oljevirksomheten.
- k. Statoil gis en sterk stilling innen oljevirksomheten, men overskuddet overføres direkte til statskassen. Noroil bør skilles ut som eget selskap.
- l. Koblingshandelen med olje og industriprosjekter bør stort sett falle bort. Det er bedre å kjøpe teknologi direkte.
- m. Det opprettes i Nord-Norge et internasjonalt forskningsinstitutt for petroleumsstudier, med særlig vekt på utvinning av petroleum og andre naturressurser på og under havbunnen.
- n. Det utarbeides en ny stortingsmelding om oljevirksomheten og det norske samfunn. Det legges her fram et program for norske investeringer utenlands.

AKP (m-l):

Fra forslag til arbeidsprogram, våren 1981

Oljeinntektene i norsk økonomi

Den norske kontinentalsokkelen har store ressurser av olje og gass. Med den utvinningstakten borgerskapet forsøker å tvinge gjennom vil de vare minst fram til slutten av neste hundreåret. Dette gir grunnlag for store inntekter av oljesalget. Utvinningstempoet i 1981, ca. 50 mill. t.o.e. gir en salgsinntekt på rundt 50 milliarder kr.

Oljeutvinningen gir store inntekter til staten gjennom skatter og avgifter. Men også de store konsernene som driver utvinningen tar inn profitt som er mer enn 10 milliarder i året. De tjener flere milliarder bare på den råoljen som går til bruk i Norge. Selskapenes inntekter går dels til internasjonale storkonsern, og dels til monopolkonsern i Norge. AKP (m-l) går mot at disse inntektene skal nyttes til beste for borgerskapet. Vi vil derfor støtte alle krav som kan sikre at oljeinntektene nyttes til beste for folket i Norge.

Det er nødvendig å kreve de utenlandske selskapene helt ut av oljevirkomheten i Norge, både i leting og utvinning. Dette kravet er grunnleggende for å sikre inntektene til Norge. Så lenge dette kravet ikke slår gjennom er det viktig å kreve at olje og gass fra norsk sokkel skal leveres til den norske staten, som skal stå for alt videresalg.

For å sikre nasjonal kontroll med oljen som er tatt opp og for å få reell kontroll av kvantum er det rett å kreve ilandføring i Norge av all olje og gass. Så lenge oljeutvinningen ikke drives av staten må skatte-reglene skjerpes mye. Det må lages egne skatteregler for hvert felt med sikte på å ta inn mest mulig av selskapenes profitt. Selskapene har nå 1/2 års utsettelse med skatteinnbetalingen. Vi krever at oljeskatten betales straks.

Norsk eie er ikke i seg sjøl noen garanti for at pengene ikke går til borgerskapet. Ved at pengene kreves i statskassa i sin helhet har folket bedre muligheter for å reise politisk press for bruk av pengene. Det er nødvendig med en omfattende, særskilt og offentlig kontroll med oljeinntektene for å sikre dette.

AKP(m-l) støtter kravet om statsdrift i oljeleting og utvinning. De statlige selskapene som driver med olje må ikke sjøl disponere overskudd, fond eller investeringer. AKP (m-l) er mot at Statoil-konsernet skal utvikles til et nytt industrimonopol i Norge.

En rask utvinning vil føre til stor fare for større ulykker og miljøødelegginger. Dette er behandlet i kapitlet om energi. En rask utvinningstakt vil også knytte norsk økonomi nærmere til de større imperialistlandene. Dette skjer bl.a. ved at utenlandske selskaper driver en omfattende virksomhet i norsk oljeutvinning. Gjennom det internasjonale energibyrået IEA søker andre imperialistland å få økt kontroll med norsk oljevirkomhet. Norge må bryte samarbeidet med IEA og isteden samarbeide med oljeeksporterende land i den tredje verden i OPEC. For rask utvinning vil bety at norsk økonomi kan bli for ensidig basert på olje. Dette gir større muligheter for politisk og økonomisk press på Norge. Det vil også bety at verdensmarkedets prissving-

ninger på olje får stor betydning for norsk økonomi. Samtidig åpner oljevirkksomheten i seg sjøl for at utenlandsgjelden ikke er noe problem. Et moderat utvinningstempo gir mulighet for økt økonomisk handlefrihet overfor utlandet. AKP(m-l) er for at det utvinnes og eksporteres olje fra Norge, men vi er mot at utvinningstempoet øker ut over nivået i 1981.

Deler av det norske borgerskapet vil bruke oljeinntektene som basis for storstilt norsk kapitaleksport. Dette tjener ikke folket i Norge og fører også til utvidet norsk imperialisme. Det knytter det norske borgerskapet økonomisk og politisk nærmere til de større imperialistlandene fordi det vil bli en omfattende norskeid virksomhet i utlandet som det norske borgerskapet ikke kan beskytte selv. AKP(m-l) går mot at oljeinntektene skal brukes til kapitaleksport. Vi støtter kravet om at pengene skal brukes til å løse problemer for folk i Norge.

AKP(m-l) er også mot forslagene om å bygge opp offentlige fond som skal nytte oljepenger til oppkjøp av bedrifter i Norge.

Oljeinntektene brukes allerede til dels i norsk økonomi, og de brukes som andre inntekter. Disse inntektene skiller seg ikke i prinsippet fra andre inntekter, det særegne er at det er så store summer. Kravene i arbeidsprogrammet må også ligge til grunn for krav om bruken av oljeinntektene. Med disse store inntektene til staten må det stilles større krav til statens ytelser. Det kan mindre enn før aksepteres at staten driver en sosial nedbyggingspolitikk av offentlige ytelser, og den harde tilstramningen av levestandarden en ser bl.a. i boligpolitikken er også i strid med mulighetene som ligger i oljeinntektene.

Bruk av oljeinntektene i Norge vil føre til endringer i norsk produksjon og sysselsetting. De deler av borgerskapet som ønsker å bruke inntektene i Norge vil foreta drastiske omlegginger bl.a. i landbruk, fiske og industri.

De vil legge press på folk for å gjennomføre bedriftsnedlegginger og folkeflyttinger. Dette vil mange plasser gjøre det nødvendig å slåss mot nedlegginger og rasering av lokalsamfunn. AKP(m-l) vil støtte og stille seg i spissen for kamper som retter seg inn på å sikre arbeid lokalt og hindre rasering av lokalmiljø. Kampen må rettes inn på å få garantert arbeidsplassene mot nedlegging, men ikke nødvendigvis på hva som skal produseres. AKP(m-l) krever at oljeinntektene bl.a. skal gi grunnlag for å sikre arbeidsplasser for store grupper, bl.a. blant ungdom, kvinner, eldre og uføretrygdete som idag presses ut av arbeidslivet.

AKP(m-l) krever at behovet i Norge for produkter av olje og gass

skal dekkes av foredlingsindustri i Norge. Konkrete standpunkt til sted for ilandføring, grad og omfang av videreforedling må ta hensyn til miljøvirkningene på stedet. Det må vurderes konkret hvor anleggene skal være, sikkerheten ved anleggene og hvordan de kan innpasses i arbeidsmarkedet i regionen. Staten må sikre at områder som får slike anlegg får nødvendig utbygging av veier, skoler, helsevesen osv.

Vi er imot å bruke oljeinntekter til å kjøpe industrisamarbeid med utenlandsk kapital.

Oljeinntektene er store, men de avskaffer ikke den kapitalistiske utbyttinga og krisene i Norge.

Litteratur

- Økonomiske Utsyn 1980 (spesielt sluttordet). Statistisk Sentralbyrå.
- Stortingsmelding 53 (1979-80), Om virksomheten på den norske kontinentalsokkel.
- Stortingsmelding 1 (1980-81), Nasjonalbudsjettet (spesielt s. 9-10).
- Stortingsmelding 44 (1980-81), Om den norske stats oljeselskap.
- Odelstingsproposisjon 37 (1979-80), Om endring i lov om skattlegging av undersjøiske petroleumsforekomster.
- Bergen Banks kvartalskrift 4/1980.
- Norges Naturvernforbund: Energi, miljø og samfunn.
- Regjeringens langtidsprogram 1982-85.
- Venstres økonomiske utvalg: Oljepengene, opium for norsk økonomi?, 1980
- Senterpartiet: Oljevirksomheten og norsk næringsutvikling, 1981.
- Partienes arbeidsprogram og stortingsprogram.

Carl-Erik
Schulz
(red.):

OLJE- PENGENE

-kan de brukes?

OLJEVIRKSOMHETEN i Nordsjøen gir alt nå staten betydelig mer i skatter og avgifter enn annen inntekts- og formueskatt til sammen. Oljesektorens andel av brutto-nasjonalproduktet er nesten like stor som andelen til hele den norske industrien.

Hvem skal nyte godt av disse rikdommene — olje-monopolene eller vanlige folk i Norge?

Denne boka forteller hva oljeinntektene består av, hvor de tar veien, hva som skjer hvis de blir brukt i utlandet eller hvis de blir brukt i Norge.

Les boka! Den angår deg i høyeste grad. Det er nå de politiske avgjørelsene blir tatt. Det er nå kravene må stilles.

ISBN 82-7094-290-1

OKTOBER